ISSN *1857-1565*

BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA
THE NATIONAL LIBRARY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

IMAGINEA REPUBLICII MOLDOVA ÎN STRĂINĂTATE

L'IMAGE DE LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA À L'ÉTRANGER

THE ABROAD IMAGE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Almanah / Almanach / Almanac

Nr. 7

Chişinău, 2009

Director general: Alexe Rău

Elaborare: Aliona Tostogan
Tatiana Luchian

Coperta: Dragoş Popa Miu

Lector: Raisa Plăieşu

Procesare computerizată: Maria Griniuc

Imaginea Republicii Moldova în străinătate : Almanah, nr. 7, 2007 / Biblioteca Națională a Republicii Moldova ; elab. de Aliona Tostogan, Tatiana Luchian ; lector : Raisa Plăieşu. − Chişinău : BNRM, 2009 (Imprimeria BNRM). – 78 p.; 100 ex.

© Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2009

Lupan, Nicolae. **Din coapsa Daciei şi-a Romei : Românism şi conjuncturism**. – Bucureşti: Criterion Publishing, 2007. – 272 p.

E timpul să ni se redea ceea ce este al nostru din moşi-strămoşi!
N. Lupan

La Bucureşti a apărut lucrarea pământeanului nostru, plecat peste hotarele țării, Nicolae Lupan. Cartea e un strigăt ce vine din adâncul inimii, care anunță neîmpăcarea cu starea actuală de lucruri atât în plan politic cât şi istoric din spațiul românesc. Autorul regretă prin afirmația: "Prea ne stingem ca români!.." Şi pe lângă aceasta mai adaugă: „*Prea ne lăsăm legănați de efemera inviolabilitate a granițelor de după al Doilea Război Mondial şi de fantomatica integrare europeană, neglijând problema problemelor româneşti – Reîntregirea*!..." (p. 5). În lucrare se subliniază că poporul român n-a venit de nicăieri, ci se află acolo unde se află „de când lumea". Dovadă este teritoriul care avea să devină România, locuit de traci, încă din mileniul doi, înainte de Hristos. Dacii aveau ca mijloc de comunicare unul din multele dialecte ale limbii trace, care deveni limba dacă. Autorul convinge că astfel de imagine se oglindeşte cu 5000 de ani în urmă, iar ca dovada sunt denumirile râurilor: Olt, Criş, Mureş, Timiş, Prut, Dunăre etc. Pe lângă teritoriile vechi ale strămoşilor-traci, daci, este evidentă admirația autorului pentru înaintaşii noştri care luptau aprig contra „năvălitorilor barbari" ale timpurilor noastre, care au invadat teritoriul românesc şi care „s-au dovedit a fi *slavii*". Autorul evocă regii dacilor care au apărat cu ardoare poporul şi țara lor. Astfel, Burebista, „cel mai de seamă rege al dacilor" şi că meritul său a fost că a unit toate triburile existente de o parte şi de alta a Carpaților. Următorul domnitor care a jucat un rol important a fost Decebal, „a cărui autoritate s-a extins până la urmă asupra întregii Dacii". În anul 106 independența statului dac ia sfârşit, apoi acest teritoriu se transformă în provincie romană. Apoi începe perioada de *colonizare a Daciei*, care afirmă autorul, ține „până în ziua de azi". Autorul accentuiază prin mesajul cărții despre unitatea de neam a vechimii existenței ei pe aceste teritorii, că Traian şi Decebal sunt „părinții daco-românismului dintre Nistru, Tisa, Dunăre şi Marea Neagră" (p. 9) şi, de o actualitate importantă a îndemnului său pentru patriotism, independență adevărată.

Cartea ca structură este alcătuită din următoarele compartimente: *Români cu literă mare*, unde evocă personalități ale neamului românesc: Aron Pumnul, Nicolae Bălcescu, Ciprian Porumbescu, Zamfir Arbore, Nicolae Iorga, Ion Nistor, Constantin Stere, mareşalul Ion Antonescu etc.; *Colonizări şi exod*, oglindeşte despre situația în plan istoric, lingvistic, religios pe teritoriul colonizat al Bucovinei; *Colonizări şi asimilare*, sunt analizate consecințele ultimatumului din 26 iunie 1940, evenementele tragice pentru Basarabia şi Bucovina; *Conjuncturisme*, unde se relatează despre acceptarea în timp a unor termeni impuşi, o adaptare la sistemul existent, o respingere la început forțată, apoi de bunăvoie a tot ce fusese național, a valorilor neamului.

Cartea poate fi calificată ca un act de patriotism în care s-au adunat toate suspinele, regretele, gândurile tuturor românilor cărora nu le-a fost rupt idealul național-patriotic.

Oferim cititorilor fragmente din volum:

"De-a celor 34 de ani de exil politic, ca să nu zic de străin printre străini, când sunt întrebat dacă mă simt în apele mele, fie la Bruxelles, fie la Paris, răspund exact aşa cum gândesc: «E bine acolo unde nu eşti!»...Şi fiecare înțelege cum crede de cuviință. Deşi, tot de fiecare dată, îmi aduc aminte de minunata noastră maximă: «Fie pâinea cât de rea, / Tot mai bine-n țara mea!»... Iar când zic «țara mea», chiar şi în context, gândul mă duce la cele zece provincii surori ale sale!... Maximă, deci, ce le-aş fi spus-o elevilor mei din clasa a şasea a şcolii din Cepeleuți, satul meu natal, în anii '47 şi '48, unde predam algebra şi geometria. Cum afirma 40 de ani mai târziu, adică în '88, dragul meu elev şi subaltern de la Televiziunea din Chişinău, multregretatul Victor Teleucă a' lu' Gavrilaş, la Casa de Cultură, în fața dragilor mei consăteni, unde eram țintuit, prin intermediul aceleiaşi televiziuni,

pe tot cuprinsul Basarabiei, ca «vândut al imperialismului american» şi ca «duşman al poporului moldovenesc!»... De altfel, iertată să-mi fie lipsa de modestie, mai bine zis falsă modestie, dar ca redactor-şef, am fost unul dintre fondatorii televiziunii de pe dealul Schinoasei, în 1958, iar apoi, în 1964, fondator şi animator al postului de Radio pentru Tineret «Luceafărul»! Post care, odată cu mazilirea mea, dat fiind faptul că, vorba lui Lucinschi şi Lozan, «mă uitam peste Prut», a fost desfiinţat!…" (p. 249)

"România a fost somată de către doi congresmeni francmasoni americani cum că, chipurile, «în viaţa publică românească se manifestă antisemitismul şi xenofobia». (!) Antisemitism faţă de cine?... Faţă de cei câţiva evrei care ne-au mai rămas de sământă din cei 482.312 câţi se numărau în România la 1940? «Antisemitism» pentru faptul că la Slobozia şi pe locul asasinării de la Jilava, aici prin grija «Pro Basarabiei şi Bucovinei» al cărei fondator şi animator sunt, i s-au ridicat monumente marelui român Ion Antonescu?... Mareşalul Antonescu antisemit?!.. Când se ştie că el a fost singurul om de stat care, în acele vremuri de război cumplit, nu şi-a dat evreii pe mâna nemţilor!... Dar nimeni, absolut nimeni, dintre guvernanţii noştri bucureşteni nu s-a ridicat contra amestecului a doi intruşi de peste Ocean în treburile interne ale unui stat independent!…

Nu rare sunt cazurile când suntem învinuiţi, ca români, pentru pogromul de la Chişinău! Deşi aceşti sionişti «binevoitori» ştiu prea bine, că ceea ce s-a întâmplat la începutul secolului XIX cu evreii de la Moscova, Kiev şi Chişinău era o reacţie vehementă antisemită a ruşilor, în urma asasinării la Opera din Kiev a primului ministru Piotr Stolîpin de către evreul Dmitri Bogrov!"… (p. 238)

Theodorescu, Răzvan. **Civilizaţia românilor între medieval şi modern. Orizontul imaginii (1550-1800)**. – Iaşi : Princeps Edit, 2006. – 516 p.

Sfârşitul evului mediu românesc nu este prea atractiv pentru majoritatea istoricilor de artă contemporani, chinuiţi de prejudecată, că doar studierea artei aulice le dă prestigiu şi importanţă. Din această pricină, cultura şi mentalitatea epocii de trecere de la Evul Mediu românesc târziu la modernitate, rămân în continuare insuficient studiate şi valorificate, în pofida imensului lor potenţial.

Există câţiva istorici importanţi care s-au preocupat şi de arta românească a sfârşitului Evului Mediu. Ei au coincis că pictura religioasă creată de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi până în secolul al XIX-lea, circumscrisă întregului context cultural al perioadei, constituie un capitol aparte al istoriei noastre de artă. E vorba despre arta postbrâncovenească (o sinteză, în fapt, între arta religioasă postbizantină şi influenţele occidentale) şi nu de arta importată „brut" din Occident, care a deformat atât arhitectura, cât şi pictura bisericilor ortodoxe din Moldova şi Ţara Românească. Cu toate că în cultura românească nu se poate vorbi de Renaştere, saltul de la Evul Mediu la epoca modernă fiind întârziat şi relativ brusc, stilul în care pictează artiştii amintiţi, poartă ecouri din renaştere şi baroc, ambele tipuri de abordare a iconografiei religioase fiind importate şi, prin urmare străine tradiţiei noastre postbizantine şi postbrâncoveneşti. Arta despre care vom vorbi în continuare se hrăneşte din tradiţie, oglindind în acelaşi timp mentalităţile, credinţele şi stilul de viaţă al epocii.

Unul dintre aceşti istorici care au studiat arta românească este Răzvan Theodorescu, născut la 22 mai 1939, la Bucureşti. Este un istoric al culturii şi istoric de artă român, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române, om politic şi senator român în legislatura 2000-2004, ales în judeţul Iaşi, pe listele partidului PSD. Răzvan Theodorescu a publicat peste 15 lucrări de istorie, artă românească şi europeană, şi circa 600 de articole în reviste din ţară şi străinătate.

Răzvan Theodorescu, în cartea *Civilizaţia românilor între medieval şi modern*. Orizontul imaginii (1550-1800) autorul subliniază: "*Calitatea de iubitori ai moralei sociale şi religioase pe care biserica o propagă acum într-un spirit tot mai realist şi mai popular, specific gustului muntenesc şi oltenesc pentru pamflet a reprezentanţilor stării a treia".* De asemenea, autorul vorbeşte despre dragostea pictorilor faţă de biserici din această perioadă pentru povestea presărată cu reflecţii morale, despre umorul şi oralitatea reprezentărilor, scenele pictate fiind adeseori însoţite de texte scrise.

Stilul picturii murale din epocă se accentuiază prin narativism,

elemente realiste, care se caracterizează prin aspecte de coloratură: locală, umor, oralitate, spirit moralizator, atenție specială acordată amănuntului, decorativism, desen liber şi culori vii.

Arta murală a secolelor XVIII şi XIX devine o oglindă a mentalităților, a stilului de viață şi a credințelor întregii obşti.

„Paginile acestea s-au născut dintr-un pariu cu mine însumi. Sunt mai mulți ani de când, în două cărți succesive, am încercat să sugerez peisajul de civilizație în care – la capătul unui mileniu de viață, în cuprinsul sau la hotarele celei de «a doua Romă» - românii şi-au făcut intrarea în istoria culturală a unei Europe pe cale de a se naşte ea însăşi. Scriind, pe atunci, paginile dedicate începuturilor civilizației româneşti din evul mediu, năzuiam ca într-o zi să pot aşterne pe hârtie felul în care mi se părea - şi încă mi se pare - că s-ar putea desluşi celelalte începuturi esențiale, cele ale modernității civilizației noastre, la întâlnirea unor vaste sfere ale Orientului şi ale Occidentului ce ne-au modelat, fără a-i răpi cu nimi din originalitate locul în istorie.

Această carte este dedicată unui sfert de mileniu de civilizație românească scrutată din perspectiva imaginii, a unei imagini legate organic de specificul devenirii acestei latinități din Europa orientală care, într-o lungă viețuire la poarta mereu deschisă a continentului, a înțeles instinctiv că o formă majoră a supraviețuirii a fost, adesea, sublimarea dramelor, vitregiilor şi ofenselor istoriei în superba, tăcuta şi nesfârşita perenitate a artei. “ (P.5)

Cartea este structurată în 3 capitole. Primul capitol, *Racordări stilistice la arta europeană,* descrie reforma în principatul transilvan, manierismul şi „prim barocul” post-bizantin între Polonia şi Stambul, custurile şi atitudinile baroce la români înainte de 1700. Iată cum ne descrie autorul influiența barocului în arta românească: ”*Această existență românească în orizontul barocului se caracterizează, în ultimă instanță, prin – spre a relua cuvintele lui André Grabar – o «estetică de compromis» între Orient şi Occident, între vechi şi nou, iar sursele formale străine ale acestui baroc din Țara Românească şi din Moldova ar putea fi, le reamintesc, următoarele cinci : 1) sursa poloneză, după 1600, ale mentalității nobiliare leşeşti asupra românilor, ca şi asupra ungurilor sau a ruşilor (comparabilă, în epocă, cu influența italiană în Anglia sau Franța), o mentalitate ținând de un «sarmatism» îmbibat la rându-i de Orientul otoman şi persan, de manierismul german, flamand şi baltic, dar cu o înrăurire posibilă, nu mai puțin, şi prin rolul iezuiților, al şcolilor şi al misionarilor lor pe pământ românesc;... 2) sursa ucraineano-rusă, pornind din centrul baroc prin excelență al ortodoxiei veacului al XVII-lea, anume Kievul mitropolitului de neam voievodal moldav care a fost Petru Movilă şi, aşijderea, pornind din Moscova, centrul unui baroc oriental cu puternice reminiscențe bizantine, difuzat, în ceea ce priveşte pictura murală şi de icoane, până în Georgia, până în Moldova lui Miron Barnovschi şi a lui Vasile Lupu, până în Țara Românească a lui Matei Basarab; 3) sursa italiană cu cele două centre ale sale, Roma – ce-şi trimitea pretutindeni misionarii congregației De Propaganda Fide, ale căror urme sunt nu puține în istoria țărilor române din acest timp – şi Veneția, cu a sa grecitate din Cipru şi din Creta, cu lumea sa universitară padovană ce a difuzat spre ținuturile moldo-muntene, şi în genere spre Sud-Estul european, din regimul «Athenaeum Patavinum», acel vast şi rodnic «internaționalism padovan» despre care am scris cu alt prilej; dar, trebuie precizat, nu este vorba, după părerea mea, de vreo influiență plastică notabilă a Veneției în arta noastră din secolul al XVII-lea – de fapt, a acelui gotic înflorit venețian cu presupuse ecouri în sculptura şi în arhitectura brâncovenească, influiență imposibilă dacă ținem seama de decalajul cronologic, sensibil, dintre cele două fenomene artistice, ceea ce era socotit de obicei, destul de vag de altminteri, drept italian, fiind mai curând venit dintr-un al patrulea izvor, de data aceasta interior perimetrului românesc, anume 4) sursa transilvană. Aceasta din urmă, mai mult nutrită de Italia şi de Germania, a fost semnată pentru spațiul extracarpatic mai ales în timpul cârmuirilor – şi a planurilor de unire «dacică» a celor trei țări române.... 5) În fine, ultima sursă este aceea constantinopolitană, cu eclectismul a ceea ce Iorga numea, într-o celebră carte a sa, «cette place d’une séduction infinie, capable d’employer et d’user tour à tour toutes les races»; era acelaşi Constantinopol care devenea treptat un adevărat receptacol de baroc, de «barocchus orientalis», care îşi trimitea, încă de la sfârşitul secolului al XVI-lea, motivele ornamentale în arta românească şi balcanică, ai cărui chiparoşi se reîntâlnesc într-o broderie funerară moldovenească de la Sucevița la începutul secolului al XVII-lea, iar la sfârşitul aceluiaşi veac, în stucul fațadelor bisericii muntene de la Fundeni, atât de înrudită cu fațadele de «rococo oriental» ale unor fântâni din Stambulul sultanului Ahmed al III-lea”* (p. 137-138).

Capitolul II, *Mecenați, înnoitori şi conservatori,* descrie arta aulică în jurul lui 1600, noutățile estetice ale picturii pe timpul lui Vasile Lupu , tradiționalismul muntenesc cu Matei Basarab şi se face analiza deceniilor brâncoveneşti între inovația cantacuzină şi istorismul basarabesc.

„Complinind dimensiunea istorisită a domniei Brâncoveanului, dimensiunea fastului ne este deja binecunoscută în vizualizările ei începând, mai ales, cu sfârşitul de secol XVI şi cu întregul secol al XVII-lea, când capătă atributul unei atitudini baroce a tuturor domniilor de năzuință monarhică al căror şiruri – de la Radu Mihnea la Vasile Lupu, la Gheorghe Duca şi Şerban Cantacuzino – este încheiat prin Constantin vodă. Este vorba de fastul orbitor al unui domn extrem de bogat, un fast care pune în evidență pe eroul principal încoronat – gustul pentru

atitudini eroice era, compensator, în spiritul unui timp de joasă atitudine morală şi, nu întâmplător, un fiu al lui Constantin Brâncoveanu adaptă, în limba greacă modernă, „Viețile paralele" ale lui Plutarh - , adăugându-se, într-un fel, frumuseții omului pe care epoca începea să o descopere şi prin scrisul unui Antim Ivireanul care ştia că acestei «zidiri cuvântătoare» i-a fost dată „lumea cu toată frumusețea ei.

Fastul materialelor somptuoase – înnobilând astfel o curte domnească ce stătea sub semnul culturii, al lecturii de pagini cu ornamente gravate ce treceau în piatra unor portaluri şi ale căror legături prețioase se adunau, la Hurezi, într-o „casă a cărților" îmbiind „prea înțeleapta îmbelşugare" – este un laitmotiv al epocii."(p.346)

„Ceea ce ar putea fi numită opera «micilor ctitori ai marelui stil» a fost mereu aşezată în umbra realizărilor domneşti pline de fast şi strălucire curteană. Divers şi înnoitor sub aspect social, patronajul artistic din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu a mers de la categoria înalților dregători şi clerici până la aceea – mai firavă la acel început de secol XVIII, dar menită, foarte curând, unei adevărate «explozii» – a unei «stări a treia» născânde, reprezentată, deocamdată, de slujbaşi domneşti sau neguțători. Mai mult, se înregistrează acum şi fenomenul – prefigurat de vremea Cantacuzinilor – în care vârfuri ale ierarhiei sociale colaborau întru ctitorire cu trepte mai de jos ale acesteia, între limitele unui veritabil «democratism» muntenesc datorat forței crescânde a păturilor mici şi mijlocii, evident mai ales la finele veacului al XVIII-lea şi la începutul secolului următor şi negăsit în Moldova".(p. 354)

Capitolul trei, *Artă şi mentalitate în epoca luminilor*, ne face cunoscuți cu monumentele şi ctitorii în veacul fanariot, cu elementele populare şi țărăneşti în arta de la 1800.

„În acest proces al individualizării unei arte țărăneşti – adică al creației țăranilor pentru comunitatea țărănească – cu monumentele sale absolut specifice (biserici de lemn, icoane pe sticlă, ceramică pictată cu cornul), tot mai distincte de arta straturilor sociale mijlocii din oraşe şi chiar din mediul rural – aşijderea distincte în cadrul unei arte populare româneşti ce fusese, până acum, de-a lungul evului mediu, una şi aceeaşi în sat şi la oraş, secolul al XVIII-lea deține un rol hotărâtor, fiind veacul unei autentice «explozii folclorice» din pricini ce nu mai trebuie aici reamintite"(p. 448).

„În acest context folcloric medievalizant se desluşeşte, desigur, şi vastul capitol – mult explorat dar rezervând încă surprize – al ilustrării în arta noastră din veacul al XVIII-lea a atâtor teme şi subiecte cu sens didactic şi moralizator din cărțile populare, zugrăvite în părțile nerituale ale lăcaşurilor, la pridvoare şi pe fațade unde te întâmpină berze şi căprioare, vulpi şi cocoşi, şerpi şi urşi, pelicani şi Ducipali, sibile şi filosofi, scene din «Minunile Maicii Domnului» sau din «Viața Sf. Eustatie Plachida», atunci când ele nu pătrund în culele unor boieri de țară precum aceea, deja amintită, de la Almăj unde, într-a doua jumătate a secolului, bolțile cu stucaturi erau ritmate de medalioane având pictate fabule ale lui Esop" (p. 464).

În această carte a apărut o discuție asupra începuturilor epocii de tranziție, de la medieval la modern, o atitudine ce trebuia neapărat lămurită de istoricul culturii şi ea nu este dintre cele mai simple. Redusă la cea mai lapidară formulare, ea s-ar putea numi „chestiunea Renaşterii româneşti". Vă invităm să urmăriți modul în care au fost interpretate în spațiul nostru unele dintre înnoirile spirituale şi morfologice ale Occidentului şi mai ales ale Europei centrale în plină Renaştere şi Reformă; cum au fost posibile şi cum s-au exprimat unele racordări stilistice ale fenomenului artistic românesc la cel – atât de complex sub veşmântul formelor şi ideologiilor – al barocului; cum s-au conturat de timpuriu unele aspecte regionale şi provinciale diferite pe harta, de altminteri unitară, a artei româneşti, dând măsura vitalității, a bogăției, a luxurianței acesteia; cum, în sfârşit, s-au pregătit la palierele decisive ale creației româneşti – la cel aulic şi la cel popular, deopotrivă – înțelegerea, asimilarea şi mai apoi exprimarea formelor într-un limbaj esențialmente modern.

Рэу, А. **Национальная программа «Память Молдовы»: этапы разработки и реализации //** Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2007. – № 1. – С.49-52.

În revista moscovită *Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии* au apărut două articole de specialitate ale lui Alexe Rău.

De-a lungul anilor, Alexe Rău s-a afirmat atât ca autor de poezie, cât şi ca autor ale scrierilor publicistice, bibliografice. În continuare oferim câteva date biografice.

Bibliologul, poetul, eseistul, filosoful, Alexe Rău s-a născut la 23 decembrie, anul 1953, în s. Larga, raionul Briceni. Este absolvent al Universităţii de Stat din Moldova, facultatea *Biblioteconomie* şi *Bibliografie*. Din 1976 începe activitatea la Biblioteca Naţională, unde exercită diferite funcţii şi urcă multe trepte ierarhice. În această perioadă a avut şi alte funcţii în cadrul Ministerului Culturii şi Cultelor. Din 1992 este numit în funcţia de director general al Bibliotecii Naţionale al Republicii Moldova.

"S-a impus frumos şi benefic în cultura noastră, făcând pe ogorul mănos al spiritualităţii naţionale nu numai umbră, dar şi o urmă", astfel sintetizează Vlad Pohilă personalitatea şi activitatea lui Alexe Rău. Prin această prezentare atât a operei, cât şi a personalităţii intenţionăm să explicăm de ce.

Pe lângă faptul că se afirmă ca poet prin vocaţie, Alexe Rău este un foarte bun cunoscător al meseriei profesate, dar şi în afara aptitudinilor profesioniste şi manageriale este un om al iniţiativei, venind cu multe proiecte, ce ţin de carte şi de bibliotecă. Astfel, a contribuit la editarea revistei, de natură unică, *Patrimoniu*, destinată bibliofililor, a *Calendarului bibliotecarului*, ulterior *Calendar naţional*. Activează printre experţii Programului Naţional de reformare a bibliotecilor, Consiliului Biblioteconomic Naţional, Şcolii de Biblioteconomie din Moldova. Domnului Alexe Rău îi aparţine şi iniţierea Salonului Naţional de Carte. Din iniţiativa directorului general al Bibliotecii Naţionale se desfăşoară simpozioanele: *Anul bibliologic*, *Valori bibliofile*. La Biblioteca Naţională sunt editate o serie de ediţii în domeniul biblioteconomiei şi bibliografiei, avându-l de asemenea ca fondator pe directorul general al Bibliotecii Naţionale: *Magazin bibliologic,* (prima revistă de specialitate în limba română, *Bibliografia Moldovei*, *Cultura în Moldova*, *Buletin bibliologic*, *Gazeta bibliotecarului*, almanahul *Imaginea Republicii Moldova în străinătate* etc. Toate acestea au fost realizate datorită „*ambiţiilor sale, nişte ambiţii din cele frumoase, care, din fericire, îi mai caracterizează pe oamenii noştri, inclusiv pe unii conducători de biblioteci sau chiar simpli lucrători ai acestora*" (V. Pohilă).

În afara oricăror elogii, aduse pe paginile almanahului de faţă, premiile, diplomele, ordinele enumerate vorbesc de la sine. Astfel, poetul, eseistul, filosoful culturii şi directorul general al Bibliotecii Naţionale a fost remarcat prin distincţii:

Medalii:
Meritul civic (1996)
Eminescu (2002**);**
Lider al comunităţii europene (Bruxelles, 2002);

Diplome:
Diploma **UNESCO** (2001)
Manager al sec. XXI (Bruxelles, 2002);

Premii:
Peniţa de aur, revista Biblioteca (Bucureşti, 1994);
Premiul pentru debut literar la saloanele de carte din Cluj şi Iaşi (1994);
Octavian Goga (Cluj, 1997);
Premiul Fundaţiei Culturale (2001).

Vlad Pohilă avea să remarce următoarele despre personalitatea culturii noastre, Alexe Rău, bibliologul, poetul, eseistul şi directorul Bibliotecii Naţionale: „*Este un om pe cât de talentat, pe atât de modest, dar care nici măcar nu trâmbiţează despre modestia sa, cu atât mai puţin despre talent, competenţă, asiduitate..., de parcă nici nu ar dori ca cineva să observe virtuţile pe care le întruneşte...”.* Este apreciată întreaga activitate a lui Alexe Rău pentru că: *„Se poate mândri pe bună dreptate cu un bilanţ pe care unii nu ştiu de-l pot face la trei sferturi de secol... Tocmai aceste frumoase împliniri justifică apariţia pe lângă numele său a unui calificativ rarisim (cel puţin deocamdată) la noi – cel de filosof al culturii, care îi este tot mai des alăturat în prezentările gazetarilor şi colegilor de breaslă*”.

Vă oferim câteva fragmente din conţinutul acestor izvoare:

„Программа «Память Молдовы» была утверждена в 1998 г., через два года после опубликования на английском и французком языках программы ЮНЕСКО «Память Мира». Однако предыстория ее началась задолго до выхода в свет «Memory of World». Такая программа должна предполагать в силу исторически сложившихся условий и реалий, что ее реализация возможна только на кооперативных началах. И первое, что диктует именно такой подход, это - распределенное хранение письменного и печатного национального культурного наследия. То, что мы называем совокупным патримониальным книжным фондом, храниться, кроме Национальной библиотеки Республики Молдовы (НБРМ), еще в 14 учреждениях (крупные библиотеки, музеи, национальный архив), а также в некоторых зарубежных библиотеках и музеях. Что касается отчужденных экземпляров, возможности приобщиться к ним, научно освоить, принять меры по их консервации и тем более по включению в национальный оборот, то они являлись долгое время ограниченными, а в некотором смысле продолжают оставаться таковым и по сей день.

На территории Молдовы попытки объединить усилия библиотек по собиранию, хранению и изучению книжных древностей предпринимались Кишиневской Губернской Библиотекой (предшественницей Национальной библиотеки Республики Молдова) еще в конце XIX в. Но первым по - настоящему корпоративным прожектом регистрации, консервации и освоения патримониального письменного наследия была начатая в 80-х гг. XX в. Национальной библиотекой и Библиотекой Академии наук, осуществивших совместную подготовку к изданию сводного каталога «Книги Молдовы: XVII – нач. XX в.». Первый том этого каталога вышел в свет в 1990 г., второй – в 2002 г. Таким образом, эта работа предшествовала появлению программы ЮНЕСКО и программы «Память Молдовы», позволив накопить ценный опыт по изучению и систематизации письменного наследия, и в то же время как бы переродилась благодаря этой программе, поскольку к составлению второго тома подключились и остальные хранители патримониальных изданий. Именно объединение усилий привело к новому осознанию проблемы сохранения книжного наследия и передачи его будущим поколениям, оно переросло рамки чисто профессионального сотрудничества, обретая новый характер и новую значимость. А в момент опубликования Программы «Память мира» и особенно после выхода в свет перевода этого документа на молдавский язык, идеи и мысли авторов Программы ЮНЕСКО и участников создания нашего сводного каталога в условиях начавшегося национального возрождения, оказались настолько созвучными, что национальная программа была разработана в рекордный срок. Более того, «Память Молдовы» была не просто программой, а своего рода культурно-патриотическим движением.

Вслед за предысторией, Программа «Память Молдовы» прошла через ряд этапов разработки и реализации:

***На 1-м этапе** события развернулись в следующей хронологии:*

<u>Ноябрь 1995 г.</u> – делегация НБРМ принимает в резиденции ЮНЕСКО в Париже опубликованную программу «Память мира» (Memory of World” , „Memoire du monde”);

<u>Декабрь 1995 г</u>. – в НБРМ создается группа по переводу программы ЮНЕСКО на государственный язык Республики;

<u>18 декабря 1996 г</u>. – НБРМ и Библиотечная ассоциация совместно с Фондом СОРОСА в Молдове проводят национальный семинар «Библиотеки и память мира». На семинаре был представлен первый вариант перевода программы ЮНЕСКО и обсуждены вопросы, связанные с участием Молдовы в этой программе. В принятом «Обращении» подчеркивалась необходимость организации общенационального движения за достижение этой цели;

<u>19 декабря 1996 г.</u> – на общем собрании учредителей избирается на базе НБРМ Национальный комитет «Память Молдовы». В организации Комитета приняло участие 15 учреждений фондодержателей (НБРМ, 8 крупных библиотек, 4 музея и национальный архив).

На своем первом заседании Национальный комитет объявил 1997 г. Годом Памяти Молдовы;

<u>Январь 1997 г</u>. – Национальный комитет «Память Молдовы» утверждает принципы разработки национальной программы и утверждает рабочую группу;

<u>Февраль 1997 г.</u> – публикуется окончательный вариант молдавского перевода программы ЮНЕСКО.

В течении всего 1997 г. в городах и районах республики организуются семинары, конференции

и другие мероприятия, посвященные программе.

***На 2-м этапе** (вторая половина 1997 г. и весь 1998 г.) идет собственно разработка программы «Память Молдовы». Структура программы включает 8 глав, из которых 1-7 глав составляют «теоретическую» часть, а 8-я – Регистр программы. Теоретическая часть зиждется на основных положениях всемирной программы, адаптированных, когда это продиктованно необходимостью, к молдавским условиям и специфике. Специфичными являются прежде всего положения, связанные с юридической и финансовой базами программы, что не могло не повлиять на характеристики планируемого обеспечения. Но не в меньшей степени ориентированы на национальные реалии главы, посвященные менеджменту и продуктам программы.*

Методология отбора документов, предназначенных включению в Регистр и их презентации, вызвала много споров по некоторым вопросам. Как, например, определить всемирную значимость книжных памятников в условиях, когда их экземпляры храняться также в Румынии и в других соседних странах ? Следует ли включать в Регистр музейные экспонаты, содержащие элементы письменности и письменной культуры (скажем, древние ткацкие изделия с образцами протописьменности и другие предметы, содержащие уникальные тексты)?

В результате была утверждена следующая структура Регистра:

1. Молдавские патримониальные документы, хранящихся на территории Республики Молдова;

2. Молдавские патримониальные документы, хранящихся за пределами Республики Молдова;

3. Патримониальные документы других стран, хранящиеся в Республике Молдова.

Молдавские патримониальные документы, хранящиеся на родине, подразделены на документы международного, национального и регионального (муниципального) значения.

Согласно методологии, в Регистр включаются такие типы документов как письменные документы всех видов и форм, изографические документы и карты, аудиовизуальные и электронные (цифровые) памятники. Включаются в Регистр музейные экспонаты, содержащие уникальные элементы и сведения, касающиеся истории национальной письменности, а также коллекция документов исторического значения (как, например, особо ценные коллекции рукописей и книг отдельных монастырей, церквей, учреждений культуры, частные библиотеки исторических личностей и др.) Методология описания документов для включения в Регистр основывается на рекомендациях Программы ЮНЕСКО, но она предусматривает также и другие характеристики в зависимости от уровня значимости документа (международный, национальный, региональный) и от иных особенностей. Включение некоторых новых элементов продиктовано изменениями, произошедшими в формате ЮНИМАРК, а также от специфики некоторых видов документов, включаемых в Регистр (музейные предметы, архивные документы, отдельные коллекции и частные библиотеки и др.)

***На 3-м этапе,** на основе методологии, утвержденной Национальным комитетом, была организована в коллективах участников Программы и за рубежом исследовательская работа по выявлению, отбору и описанию документов для их включения в Регистр, куда к настоящему моменту включены:*

– В раздел уникальных патримониальных документов (международного значения) – 13 письменных, книжных памятников и ряд архивных документов;

– В раздел национального значения – 907 рукописей, редких книг, микрофильмов, периодических изданий и карт;

– В раздел регионального, территориального значения – 1775 книг, продолжающихся и периодических изданий;

– В раздел молдавских патримониальных документов, хранящихся за пределами республики, - 825 названий (662 рукописей и 34 книжных памятника);

– Наконец, в Регистр включены 228 патримониальных документов иностранного происхождения. Этот раздел преследует цель, с одной стороны, еще больше приблизить Программу «Память Молдовы» к духу Программы ЮНЕСКО, с другой стороны – создать привлекательный объект для сотрудничества со странами, чьи патримониальные документы оказались на нашей территории. Это может способствовать нашему привилегированному доступу к молдавским документам, хранящимся у них.

Работа над Регистром продолжается: уточняются элементы описаний, выявляются новые документы, идет их оцифровывание.

***На 4-м этапе** был создан с помощью фонда СОРОСА, выделившего специальный грант в 60 тыс. долл. США, Национальный центр реставрации и консервации документов, включенных в Реестр программы «Память Молдовы». Расположенный в НБРМ центр оснащен немецким оборудованием, позволяющим организовать работу физической, биологической и химической лабораторий, а также реставрационной и переплетной мастерских. Ведется паспортизация документов с целью определения их физического состояния, назначения средств и методов реставрации, консервации и установления очередности предстоящих работ.*

***Этапным моментом** в реализации программы явилось предоставление Высшим советом по науке и развитию Республики Молдова гранта для*

проведения исследования по оцифровке патримониальных документов и созданию базы данных и полных текстов «Память Молдовы». В результате исследования была создана база данных «Старая книга Молдовы», включающая более 3 тыс. записей, снабженных предметными рубриками и ключевыми словами. Параллельно с созданием базы данных начался процесс перевода патримониальных документов на электронные носители. С учетом технических параметров, рекомендованных ЮНЕСКО, НБРМ разработала методику оцифровку старых книг, с использованием которой был проведен первый опыт оцифровки книжного памятника. Объектом этого опыта явилась первая молдавская печатная книга «Казаний» (Учительное Евангелие).

***На 6-м этапе** методика нумеризации (оцифровки) и накопленный экспериментальный опыт начали использоваться для реализации проекта виртуальной библиотеки «Память Молдовы», доступной с веб-страницы НБРМ. Очередность оцифровки документов зависит от степени физического износа и от спрашиваемости патримониальных документов. Первоначально оцифровывается коллекция редкого журнала «Viața Basarabiei» («Бессарабская жизнь»), сохранность которой подошла к грани опасности. После этого оцифровывание книжных памятников начало вестись по специальному плану как в НБ, так и в других учреждениях, участвующих в программе.*

Ведется работа над созданием программного обеспечения, необходимого для функционирования виртуальной библиотеки «Память Молдовы».

***Новый этап,** новое продолжение в реализации этой программы наметились в 2006 году. Он явился следствием двух событий, совершившихся в 2005 г.: утверждение Правительством РМ Государственной программы «Электронная Молдова» и принятие НБРМ в члены Конференции директоров Национальных библиотек Европы. Государственная программа предусматривает создание Национальной цифровой библиотеки Молдовы, а членство в CENL предполагает рассмотрение НЦБ как части Европейской цифровой библиотеки, включающей цифровые версии книжных памятников континента.*

Реализацию этой двойной цели и преследует проект Национальной цифровой библиотеки РМ, презентация которого состоялась в августе 2006 г. Обеспечение сохранности книжных памятников путем перевода их на цифровые носители и одновременное расширение доступа к ним – вот две из основных задач Европейской библиотеки, и эти задачи объединяют программу «Память Молдовы» и проект НЦБ.

Реализация нового проекта будет опираться на опыт, накопленный в ходе реализации Программы, на Регистр, на технические параметры. В то же время должны быть использованы и рекомендации Белой книги Европейской библиотеки. В частности, к имеющемуся опыту нумеризации добавятся: дифференциация на три вида оцифровывания (срочное, плавное и в режиме спроса), а также три специализированных метода нумеризации (для переплетенных документов, звуковых и изографических).

К параметрам, рекомендованным программой ЮНЕСКО, прибавяться те, что предлагает проект TEL-ME-MOR.

К партнерам по программе «Память Молдовы» добавяться издатели, экономические агенты, занимающиеся оцифровкой и разработкой программного обеспечения.

В результате программа «Память Молдовы» станет своего рода айсбергом. Цифровая ее часть, переходящая в НЦБ (а потом и в общемолдавскую виртуальную библиотеку), будет на виду в Интернете, а физическая часть, связанная с исследованием, реставрацией, консервацией, продлением жизни книжных памятников, станет, наверное, менее заметной, но чрезвычайно значимой.

Рэу, А. А. **Письменность как путь познания человеческого бытия (библиософия). Введение в библиософию //** Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2007. – № 2. – С. 66-72.

„Письменность рассматривается больше всего в аспекте графического, условного представления как записанная звуковая форма слова. Иными словами, она изучена более всего с точки зрения технического аспекта (в платоновском смысле слова).

Но, в принципе, она представляет собой феномен, который содержит важные свидетельства, касающиеся человеческого бытия. Это «след», оставленный разумом, благодаря которому он может быть «прочитан» и познан.

Начиная с идеи Хайдеггера, согласно которой логическое познание существования является вовсе не единственным и вовсе не самым эффективным, автор предлагает философский подход к письменности (идеалистический), трактуя ее как источник и выражение сознания (опираясь на кантовскую концепцию апперцепции, на доказательс-

тва Фрейда, из которых сознание предстает перед нами как «психическое письмо», и на комментарии Деррида по поводу этих доказательств). Для того чтобы полностью прояснить этот аспект, сделаем поправку к истории письменности и приведем доказательства тому, что формы письменности содержат и геометрические знаки из палеолита, которые рассматриваются в свете геометризма Платона и концепции чистой интуиции Канта.

Главная идея состоит в том, что письменность во всех ее исторических формах представляет собой (как кардиограмма) дасейнограмму. Каждый отрезок дайсенограммы (каждая форма письменности) отражает этапы эволюции сознания (с выхода из божественной интуиции произошло постепенное пробуждение сознания, через переход от чистой интуиции и доходя до сознания сознания). Каждый этап в развитии сознания соответствует определенной форме письменности. Более того, эти формы письменности не только отражают сознание, но и производят его.

Затем в поле письма выделяется зеркальный эффект, который производит субстанцию этноса письма и Бытия, оставляя «следы», по которым можно узнать онтологическую эволюцию идей времени и пространства, который отражает и производит единство и разнообразие человеческого существования. Зеркальный эффект привел к поляризации Дасейна. Две его сферы – Восточная (идеографическая письменность и чтение – интерпретация) и Западная (алфавитная письменность и линейное чтение) – выражающиеся посредством письма и производимые им, определяют также полярные частности того, в чем состоит связь между материей и духом.

Эволюция форм письменности характеризует эволюцию отражения в сознании Вселенной. Дасейнограмма содержит в себе информацию о структуре и форме Мира. Квазисферическая форма Вселенной, полученная Эйнштейном путем математических вычислений, может быть получена и путем анализа эволюции форм письменности и графических знаков, скопированных человеком с природы.

Методы исследования, к которым прибегает автор, известны в философии, он специально предпочитает комбинацию философского отражения с философской интерпретацией данных науки, давая, может быть, больше свободы интуитивным методам (особенно моделированию).

ПИСЬМО КАК ИСТОЧНИК И ВЫРАЖЕНИЕ СОЗНАНИЯ (ИЛИ ОНТОЛОГИЯ ПИСЬМЕННОСТИ)

О происхождении письма

Делается краткий обзор идей и выводов, касающихся этого аспекта, идей, которые были распространены в прошлом и циркулируют до настоящего времени.

Онтология письма Платона

Предпосылки возникновения письма посредством обращения к аналогам опыта. Придерживаясь категории необходимости, можно считать, что письмо имело в качестве предпосылки забвение и смерть (выводы Ницше, Кьеркегора, Юнга, Капицы, Руссо).

Проблемы примата письма или речи

Краткое изложение мнений, существующих до настоящего времени по этому вопросу, в которых доминируют утверждения, что речь опередила письмо. После чего приводятся доказательства, из которых следует, что речь представляет собой более позднее «приобретение».

Доказательства первичности письма по отношению к речи:

- *Метафизическое доказательство (Кант, Бергсон, Патапьевич и др.);*
- *Епистомологическое и антропологическое доказательства (Капица, Лупашку, Леви-Строс, Гранет, Хейзинга, Вартик и др.);*
- *Логико-лингвистическое доказательство (Хейзинга, Капица и др.);*
- *Аналитическое доказательство (Деррида);*
- *Библиотековедческое доказательство (Флокон, Нгуен-Хин и др.).*

Письмо как источник и выражение сознания сознания

Кантовская «апперцепция» и возникновение графических знаков.

«Внешний» характер сознания (Фрейд) и письмо как подтверждение человеческого существования, как выражение сознания сознания (Лупашку).

Письменность как разоблачающий знак, который порождает переход к высшей форме сознания – Вере (Старый Тестамет, Борхес, Патапьевич, Кьеркегор, Платон).

Письменность как генератор исторического сознания (Мирча Елиади).

Письменность как выражение и генератор сознания этноса (Алан Уотс).

ПИСЬМЕННОСТЬ – ПУТЬ ПОЗНАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО БЫТИЯ (ДАСЕЙНА)

Письменность как дасейнограмма

Подобно кардиограмме, письменность графически отражает эволюцию сознания, образы человеческого существования и взгляд на Мир Бытия.

Каждая историческая форма письменности отражает определенный период в эволюции сознания.

Геометрическая письменность отражает образ, когда человек был погружен в святость и находился под божественной интуицией. В этот период графические знаки были прямым проявлением информации о внешнем мире, который кодировался в мозге в форме линий и геометрических фигур (Лупашку) и содержал неосознанные данные о природе и структуре Вселенной.

Платон и Кант о значении геометрических фигур и обращение к их выводам о различии значения геометрической письменности. Н. Денсушиану о геометрической письменности.

Одновременно с исчезновением сокральности происходит постепенное пробуждение сознания, а в первой фазе пробуждения «органом мысли» человека была рука, а источником его познания было осязание (Бергсон). Посредством этого понимания реальности и посредством игры (Хейзинга) возникает синтетическое письмо и пиктограмма. Это был период, в котором человек постепенно переходил от чистой интуиции, которая развивалась в период перехода от божественной интуиции к рационализму, от неосознанности – к осознанию. Этот период отражает разнообразие (природное и этническое) Места Бытия (в хайдеггерском смысле).

Далее следует аналитическая письменность, это отрезок дайсенограммы, который отражает полное установление осознания себя и особенно осознание этноса. Интуитивная письменность все больше уступает место рациональной письменности, а письменная игра все больше уступает место репрезентативному практицизму.

Проявление фонетической письменности (алфавита) отражает, в первую очередь, абстрактность мышления и знания и начало технологизации человеческого общества, и все более зримо отмечает поляризацию между восточной и западной цивилизациями.

Письменность как выражение и причина поляризации существования Дасейна

Фрейд о структуре психического аппарата, который является как бы «пишущим механизмом». Влияние письменности на менталитет и концепции о Мире и о жизни.

Письменность как эффект и причина поляризации Востока – Запада.

Алфавит как продукт и «цивилизации уха», иллюзии и материализма. Иллюзия алфавита и диалектика массы-элиты в существовании Запада. Опасности существования алфавитной иллюзии (Сократ, Платон, Патапьевич, Вартик).

Восточная письменность как следствие и причина «цивилизации глаза», духовного реализма. Гегель о восточной письменности.

Западная письменность (алфавит), рассмотренная с точки зрения кантовских выводов, представляет собой знание (рассуждение), направленное вниз, она ограничивает поле деятельности воображения и втискивает нас в «арматуру концепции» (Бофре), она представляет собой продукт и генератор технического сознания и материалистических концепций.

Восточная письменность представляет собой знание (рассуждение), направленное вверх, интерпретация ее предполагает большую свободу воображения, по Канту, представляет собой главный генератор (и актор) «приключения» духа. Восточная Письменность представляет собой отражение и источник преобладающей духовности. Отражение в письменности универсальной, а не только земной, полярности.

Письменность как отражение Порядка, Времени и Пространства

Дасейнограмма представляет собой знак отражения в сознании формы и динамики Вселенной, а также пространственно-временной системы Места Бытия.

Мирча Вулкэнеску о метафизике зеркала. Эффект вогнутых зеркал («глобус из огорода», «огонь Архимеда»). Утверждения большинства историков письменности об изменении, через века, пространственной позиции (на метериальной основе) графических знаков, конфигурация которых была скопирована с природы (специально по траекториям и воображению, сделанным небесными

телами). Эти изменения графических знаков, происходившие на протяжении истории, свидетельствуют о том, что именно бытие зарегистрировало в своем сознании, как бы находясь между вогнутых зеркал.

Сегодня есть много доказательств того, что формы письменности отражают этапы эволюции во времени и пространстве Бытия. («Грамматология» Ж. Деррида и в других произведениях).

Письменность как выражение состояния забвения Дасейна

Результаты современных антропологических исследований. Сложность человеческого мозга не развивалась, она дана богом (Капица). Человек постоянно искал адекватные средства выражения сложности мозга. Как следствие, эта сложность была как бы «отброшена» вперед, во времени. Открыв свои технологии и формы проявления сознания, человек, в сущности, не продвигается вперед, а наоборот – назад, к открытию скрытых значений в природе еще в генезисе. Платон «Мы направлены лицом к прошлому».

Умберт Эко об этом «возвращающемся» ориентировании письменности.

Хайдеггер о состоянии забвения Дасейна (чистого факта Бытия, открытого Творцу).

Письменность как выражение состояния забвения Дасейна. Возвращение к геометрии и цифрам как онтологическое тому доказательство. Два современных убедительных аспекта:

- В начале письмо состояло из линий и фигур (как была закодирована информация в мозге); в наши дни компьютеризация дошла до HTML, которая имеет удивительное сходство с геометрическим письмом (даже представляет собой его утверждение);

- Первоначально главным средством сохранения и передачи информации было число (которое тоже касается письменности); в наши дни, главным средством (методом) сохранения и компьютерной передачи информации является оцифровывание.

Теперь как будто закрылся в эволюции Дасейна большой цикл, который отражается и в письменности.

ВЫВОДЫ

Письменность как онтологический код Бытия.

Отражение: от внутренних и внешних систем человека (Лупашку), к письменности как возвышенному отражению сознания и Вселенной.

Главенство письма над речью.

Письменность как причина и следствие этнического менталитета.

Письмо приоритетно по отношению к речи и включает ее.

Письменность и современные проблемы бытия.

ДОПОЛНЕНИЕ

Зеркальный эффект как онтологический принцип.

Взгляд на возникновение и существование Вселеной, основанный на исследовании и осознании эффектов отражения в природе, в библиотековедении, в письменности. Письменность представляет собой след духа, оставленного во Вселенной. Его раскодирование приближает нас к тому всемирному духу, который интуитивно имел в виду Гегель. Не является ли письменность тем следом, который оставляет Бог через нас Вселенной, чтобы дать нам какие-то знаки для ориентации в макро - и микрокосмосе, в построении мира и нас самих?"

La finele articolului autorul ne propune un program la cursul specializat de bibliosofie cu următoarele teme: «Введение в курс»; «Философы мира о книге, чтении, библиотеке»; «Философия письменности»; «Онтология книги и библиотеки»; «Философия библиотековедения»; «Философия Чтения»; «Философские аспекты библиотековедения и библиоархитектуры»; «Философские проблемы книги, библиотеки, чтения в эпоху глобализации. Библиофутурология. Постмодернизм в библиотековедении»; «Самопознание и сознание на его основе индивидуального библиософского стиля»; «Разработка библиософской индивидуальной концепции на основе самопознания».

Bârcea, Dan. **Românitatea răsăriteană. Biserici rupestre din Basarabia /** Dan Bârcea, Mihai Nicolae. – Bucureşti : Editura Semne, 2006

"Sire, Basarabia românească nu mai există! "sunt cele câteva cuvinte care alcătuiesc o depeşă, trimisă de generalul Sebecco, ţarului Alexandru al Rusiei, la scurt timp după ce Rusia îşi reluase dominaţia asupra sudului Bugeacului în 1878. Textul acestei depeşe o întâlnim în prefaţa cărţii, ce a apărut la Bucureşti, *Românitatea răsăriteană. Biserici rupestre din Basarabia*, de Dan Bârnea şi Mihai Nicolae.

Dan Bârnea a absolvit Academia de Film şi Televiziune din Viena, filmografia sa cuprinzând filme artistice, documentare şi spoturi publicitare, realizate atât în România, cât şi în Franţa, Italia, Japonia şi Statele Unite. Despre celălalt autor, Mihai Nicolae, aflăm că e doctor în drept al Universităţii din Bucureşti, că e directorul Institutului „Fraţii Golescu", a cărui activitate o coordonează din 2002, institutul fiind o organizaţie nonguvernamentală dedicată relaţiilor cu românii din străinătate.

Ca un cronicar medieval cumpătat, Mihai Nicolae, autorul textelor îşi începe prefaţa intitulată incitant – *Sihăstrii de piatră*, cu următoarele fraze: „*Sihăstriile de piatră se aliniază tăcut pe cursul mijlociu şi nordic al Nistrului. În aval, către limanul Nistrului, pereţii abrupţi ce străjuiesc curgerea fluviului lasă loc câmpiei cu cenuşeri, pământ fertil ca un cernoziom uşor, verticalitatea pietrei pierzându-se în orizontul şesului*". Şi încheie aceeaşi prefaţă: „*Pustnicii vieţuitori ai sfintelor lăcaşuri, ermiţi şi oşteni, grămătici şi deopotrivă plugari au fost de-a lungul istoriei forţa mocnită a românităţii răsăritene. Slujind crucii şi celor de-un neam, călugării au transformat sihăstriile lor de piatră în contraforturile unei identităţi brutal asediate".*

Doldora de date istorice menite să administreze fără prea multe savantlâcuri materialul adunat, cu o bibliografie sănătoasă la bord, autorul nu uită să puncteze pe parcursul pledoariei sale care sunt momentele notabile din istoria bisericii româneşti de pe segmentul răsăritean al creştinismului. De la mişcarea isihastă şi însemnele parietale, incizate pe pereţii sacerdoţiilor, trecînd prin analiza minuţioasă a elementelor arhitecturale, până la momentul transformării Basarabiei în gubernie muscălească şi începutul procesului de deznaţionalizare, totul este cântărit, filtrat, trecut pe sub o lupă de expert.

Stampele fotografice se prezintă într-o condiţie grafică bine pusă la punct, beneficiind şi de un scurt istoric explicativ al autorului prefeţei. Despre Schitul lui Bosie aflăm că mai conservă încă o pisanie din 1675, aflată la intrarea în naos, pisanie care poate fi citită şi în galeria foto alăturată. Următoarele fotografii sunt capturi prezentând detalii din Mănăstirea Peştera de la Butuceni, mănăstire dotată cu 12 chilii săpate în stâncă. În una din fotografii se poate vedea pronaosul de formă neregulată, apoi naosul cu tavan boltit şi altarul în continuarea naosului. În alta, pridvorul săpat în stânca verticală, la peste 60 m de-asupra Răutului. O altă fotografie arată peretele de nord al mănăstirii în care sunt săpate trei ferestre. În prim-planul altei mostre fotografice, de data asta în formă de instantaneu, singurul locatar al lăcaşului, părintele Eftimie, veghează ancestral în chilia mare, rezervată odinioară starețului.

Într-o altă galerie foto, ni se înfăţişează detaliat Complexul monahal Saharna cu Biserica rupestră „Buna Vestire". Coautorul albumului , Mihai Nicolae, povesteşte că părintele Iuvenalie, vizibil într-unul din instantanee, i-a însoţit până în vârful stâncii Grimidon, acolo unde, potrivit tradiţiei, schimnicul Vartolomeu Mână Strâmbă a aflat amprenta tălpii Maicii Preciste.

Următoarea galerie are drept subiect Biserica rupestră „Înălţarea Sfintei Cruci" de la Mănăstirea Japca, situată la sud de Soroca şi Camenca. Se pot vedea uşile de trecere dintr-un compartiment în altul, care au fost înlocuite prin secolul al XVIII-lea cu arcade mai largi.

Cea mai captivantă galerie fotografică este Mănăstirea rupestră Ţâpova, aflată pe malul drept al Nistrului, lângă satul Ţâpova. Aici şi-ar fi aflat moartea miticul Orfeu. Până în prezent s-au descoperit vreo 500 de inscripţii parietale aparţinând perioadei precreştine, inscripţii care, din păcate, nu apar în fotografii. Cele trei complexe rupestre: Biserica „Sfintei Cruci", înconjurată de câteva chilii construite prin secolele al XI-lea şi al XII-lea; Biserica „Sfântul Nicolae" (sec. XIV-XV) şi cel mai impresionant complex alcătuit din 18 schituri suprae-tajate, ce comunică între ele printr-o arteră de coridoare şi scări, săpate în stâncă şi datând de prin secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. În fotografii se poate vedea şi bolta semisferică, ce imite cupola, de asemenea săpată în stâncă.

Acest album de fotografii vine ca un omagiu adus culturii de cult bisericesc din Basarabia.

Керсновская, Евфросиния. **Сколько стоит человек**. – Москва: РОССПЭН, 2006. – 856 с.

Omul costă atâta cât costă cuvântul lui.
E.Kersnovskaia

Evfrosinia Kersnovskaia este de firea sa o pictoriță şi scriitoare “de nevoie”, cum se autoapreciază ea însăşi”, o femeie cu un destin dramatic de deținut politic al Gulagului sovietic.

În anul 2006 a fost editată la Moscova cartea de memorii a Evfrosiniei Kersnovskaia, intitulată simplu şi alegoric: *Cât costă valoarea vieții omului*? («Сколько стоит человек?»). De fapt, e o editare a mai multor cărți răzlețe în una singură.

Interesul sporit față de persoana Evfrosiniei Kersnovskaia şi creația ei se explică, fără îndoială, prin faptul că această doamnă de viță nobilă poloneză a fost compatrioata noastră, cu rădăcinile înfipte adânc în pământul moldav de prin părțile Sorocii, unde familia ei a avut o mică moşie şi unde a surprins-o “eliberarea” din 1940. Fire romantică şi rebelă, ea, împreună cu tinerii săi prieteni, i-a întâmpinat cu bucurie pe eliberatorii roşii. Însă, în curând bucuria i-a căzut în scârbă, ea fiind arestată ca duşman de clasă şi despărțită de familie şi baştină pentru 15 ani, pe care i-a petrecut în chinuri, foamete, înjosiri după sârmă ghimpată. În fine, a îndurat toate ororile imperiului răului. Dar Îngerul său Păzitor a scăpat-o de atâtea ori de la moarte sigură. Studiindu-i însă biografia zbuciumată, ne convingem că, în afară de acel Înger Păzitor, o mai salva puterea ei de voință, condiția fizică excelentă, pe care şi-o dobândise datorită muncii şi sportului (bicicletă), optimismului înnăscut şi credinței, calități ce au ajutat-o, în cele din urmă, să-şi descrie şi să-şi ilustreze cu mâna ei Drumul crucii din anii 1941-1960 în cartea vieții sale *Cât costă valoarea vieții omului*?.

Aceasta ar trebui să devină o carte de căpătâi a neamului nostru.

Evfrosinia Kersnovskaia în anul 1957 a făcut o singură (şi ultimă) vizită în Basarabia. Starea jalnică a cuibului părintesc din Ocolina i-a rupt inima şi ea n-a revenit aici niciodată. Absolut întâmplător a aflat că mama ei mai trăieşte în România. În anul 1958 s-au revăzut, iar în anul 1960 mama a trecut cu traiul la fiica sa care se stabilise la Esentuki (avea articolul politic 58 şi nu avea dreptul să se întoarcă în Basarabia, sau să locuiască în marile oraşe), unde a şi decedat în anul 1964.

La rugămintea mamei, în anii 1964-1968 Evfrosinia şi-a scris memoriile, aşternându-le cu scrisul ei frumos în caiete groase. Capitolele sunt intitulate *Caiete* – în total 12.

Primul este închinat unor amintiri despre familia sa, dar mai ales anilor 1940-1941,

petrecut la Soroca. Nimeni n-a descris şi niciodată nu va mai scrie cineva atât de adevărat şi detaliat regimul sovietic din Basarabia din acel an:

"Шел 1940 год. В марте я внесла последние деньги за инвентарь: хозяйство было чисто от долгов и процветало. Наступил июнь месяц.

27 июня, вернувшись вечером с поля и управившись с хозяйством, я подсела к маме – попить чаю. Лампу не зажигали: за окном горел закат – любимое «освещение» моей мамы, и мы сидели у открытого окна, пили не спеша чай и слушали радио. Девять часов. Из Бухареста передают последние новости: «Из Лондона сообщают...» В начале – о положении на фронте, весьма печальном для Франции: немцы без всякого сопротивления шагают на юг; в Савойю вторглись итальянцы, но были отброшены; в Греции...

И вдруг тем же монотонным голосом диктор продолжает: «Советский Союз высказал претензию на территорию Бессарабии. Смешанная комиссия в составе (имярек) генералов вылетает в Одессу для урегулирования этого вопроса...

...Теперь даже трудно себе представить, что сердце, которое должно было быть вещуном, ничего не возвестило. Как будто еще совсем недавно в прибалтийских республиках не произошло нечто подобное и как будто мы не могли догадаться, во что это выльется! Одно лишь несомненно: в этот вечер мы в последний раз уселись за стол безмятежно...Чай мы не допили и из-за стола встали в подавленном настроении. Мама расстроилась, а я... О, я не имела ни малейшего представления о том, что нас ждет. Ночью по Сорокской горе непрерывной вереницей шли автомашины с зажженными фарами. Мы думали, что это румынские. Нам и в голову не пришло, что в Бужеровке наведен понтонный мост и что это советские танки и бронемашины." (p. 37)

Capitolul II este închinat călătoriei în tren. Evfrosinia îi pomeneşte mai pe toți cei 40 pasageri din vagonul ei, descrie condițiile călătoriei, diversele peripeții din acest tren sinistru.

„Теперь я уже не помню, как попала в вагон. Помню толпу, солдат, крики, пинки, давку в вагоне, битком набитом растерянными и растерзанными людьми.

И тихий солнечный закат. Такой мирный, привычный, что просто не верилось, что может «равнодушная природа красою вечною сиять», когда вповалку лежат, цепляясь за кое-какой скраб, женщины, мужчины, дети в тельячем вагоне, где в стене прорезано отверстие со вделанной в него деревянной трубкой, которая будет нашей первой пыткой - хуже голода и жажды, так как мучительно стыдно будет пользоваться на глазах у всех такого рода нужником. Пытка стыдом – первая пытка... А сколько их еще впереди ! Человек умеет быть изобретательным, когда надо издеваться над себе подобными!» (p. 132)

«Медленно движется наш поезд. Мы едем... Нет, я неправильно выразилась: нас везут. И везут неизвестно куда. Везут, как нечто ворованное, что надо скрывать от людей: наш эшелон останавливают на разъездах, и во всяком случае так, чтобы не знали, где мы. Но теперь у меня много, очень много времени для размышлений.

Вот через несколько дней сравняется год, как я под советским владычеством. Отчего же я так еще плохо разбираюсь в сущности этого режима? Отчего встает вопрос : за что? Отчего приходишь к выводу, что опять что-то не так? Отчего, слушая радио (главным образом Москву), читая книги (преимущественно изданные в Европе), газеты (и советские, и просоветские, и антисоветские), представляешь какую-то определенную картину, которая потом оказывается абсолютно не соответствующей действительности? Оттого ли, что СССР – это Россия, а Россия – это моя родина, а родина – это мать... Каждому хочется видеть свою мать доброй, умной, справедливой. Хочется доверчиво идти туда, куда тебя ведет твоя мать. И вдруг она оказывается вурдалаком и ведет тебя в трясину !" (p. 137)

Capitolul III cuprinde munca la tăiatul copacilor, lupta cu frigul, cu foametea şi insectele, dar mai ales cu răutatea administrației.

"*Мы начинаем валку леса. Прежде всего надо проложить узкоколейку для вывозки леса к речке Анге, где закладывалось катище – место, где на крутом берегу штабелюют лес. Зимой его скатят на лед, а весной сплавят «мулем» (не в плотах). На Чулыме лес свяжут в плоты и погонят их в Обь, а там катера потащат плоты вверх по Оби.*

Но это будет зимой. А пока первый враг – комары. Пока что это хуже голода. С голодом мы вплотную столкнемся зимой, сейчас нас выручают грибы. Единственное спасение – дымари, костры из березовых гнилушек. Переходишь от дерева к дереву – волоки свои дымари! И еще деготь в смеси с рыбьим жиром: нальешь на руку этой вонючей смеси, смажешь за ушами, лицо и шею, и это дает возможность минуты две-три не страдать от укусов." (p.156)

Iar capitolul IV descrie faimoasa ei evadare, întâlnirile cu *dragii mei basarabeni*, dezastrul localităților din Siberia.

„*В этом году, зимой 1941-1942 года, снега, по словам старожилов, выпало на редкость мало, сантиметров 50-60. «На ваше счастье , бессарабцы!» - посмеивались сибиряки и рассказывали о снегах в два метра. Для беглеца, не имеющих лыж, это было действительно счастье. К тому же*

уже образовался довольно плотный предвесенний наст, так что местами снег выдерживал такого истощенного субъекта, как я.

Выбирая, где идти легче, я шла по руслам рек, которые к тому же все текли на запад, куда имеет уклон местность между Обью и Енисеем. Но не следует думать, что это было легко, что-то вроде туристического похода. Куда там! Речки, замерзшие на минимальном уровне воды, были сильно захламлены: тут был плавник и бурелом, и стволы подмытых деревьев, рухнувших вершиной вниз. Иногда русло было совершенно перегорожено ими! Порой река разливалась, превращаясь в озеро или болото, и на противоположенном берегу я не находила продолжения русла и продолжала путь напролом, через чащобу и бурелом." (P. 211)

„Я не стану описывать день за днем, шаг за шагом свое путешествие; как воздушный пузырь со дна подымается на поверхность, так и я инстинктивно стремилась на юг. Не было у меня плана, не было цели. Был инстинкт самосохранения и непрерывная борьба за жизнь. Надо было не замерзнуть, не умереть с голоду и не свалиться без сил. И еще надо было не попасться в лапы врагу. Голод, холод и усталость долгое время были моими постоянными спутниками. Должно быть, спасали меня очень крепкие нервы; ни колебания, ни страха не было". (P. 219)

„...в стороне от дороги, за поскотиной, виднелся полуразвалившийся сарай, занесенный снегом чуть не до крыши. Так совершенно случайно я очутилась среди своих земляков. И тогда выяснилось, что была Страстная Суббота и я смогла встретить Пасху среди своих. Но Боже, что это была за печальная пасхальная ночь!

В начале собрались все проживающие там бессарабцы: всего 32 человека, считая с детьми. Но вскоре все разошлись по своим углам, чтобы успеть заснуть, пока не выветрилось тепло от быстро остывающей печки-буржуйки, и мы – семья Сырбуленко и я – остались одни.

Это были они... и не они. Я не узнавала жизнерадостную хозяюшку, вечно распевающую веселые песенки; в притихших и напуганных мальчиках, робко жмущихся к отцу, я никак не могла узнать обоих «докторов Фаустов», вечно говорящих хором и ставящих самые немыслимые пиротехнические и химические опыты.

Но тяжелее всего было смотреть на самого Гришу Сырбуленко. Он ли это, тот веселый, остроумный собеседник, весь начиненный шутками и анекдотами, а теперь постаревший, убитый горем и весь какой-то растерявшийся человек, поминутно хватающийся за голову... Нет, этот мне абсолютно незнаком!" (P. 221)

În capitolele V-XII este descrisă maşinăria Gulagului. Autoarea a făcut circa 700 desene color, pe care le-a introdus în pasajele respective ale textului. Ele sunt ilustrații ale diferitor situații, scene şi sunt executate energic, exprimă gingăşie sau tensiune, sunt dramatice sau comice şi prezintă o istorie paralelă a vieții Evfrosiniei Kersnovskaia.

„Присматриваюсь к группе преступниц, среди которых волей-неволей очутилась и я. Преступницы? В этом нужно еще разобраться.

Знакомство состоялось очень скоро. Прежде всего, узнав , что я новенькая, они меня познакомили с распорядком дня. В основном распорядок во всех тюрьмах один, но в каждой тюрьме–свой оттенок. Это Внутренняя (смысл этого слова для меня так и остался непонятным) тюрьма НКВД – самая усовершенствованная во всей Сибири. Сидят здесь исключительно политические. Режим рассчитан на то, чтобы люди сознались, в чем бы их ни обвинили, или – сошли с ума. Был еще третий выход – умереть.

В 6 утра – подъем; в 10 вечера – отбой. Днем нельзя ни лечь, ни прислониться, ни повернуться спиной к волчку (даже если ночью во сне повернешься – разбудят и заставят вновь повернуться к нему лицом). Допросы обычно по ночам. Весь день ждешь прихода ночи. И не только. Ждешь раздачи хлеба и кипятка, ждешь оправки, визита врача, прогулки, обеда. Но ни на минуту не забываешь, что наступит ночь и с ее наступлением допрос, который иногда длится от отбоя до подъема." (P. 285)

„Сколько раз за эти годы я смотрела Смерти в глаза... Сколько раз Костлявая протягивала ко мне свои руки... И сколько раз еще ее тень упадет на мой путь, а холодное дыхание пахнет мне в лицо... Я с нечеловеческим упорством боролась с ней. Случалось, что я бросала ей вызов, как на поединке, или стояла на ее пути, не делая ни малейшей попытки уклониться от ее косы. Но впервые я почувствовала, что нужно самой шагнуть ей навстречу, потому что я ощущала себя побежденной. На этот раз – окончательно.

Однажды в нарымской тайге, на лесосеке, среди догорающих костров, я поняла: требования, предъявленные мне, невыполнимы. Я чувствовала свое поражение и, перешагнув через прорубь, ушла в лес замерзать. Я видела: достигнув предела истощения, бороться я не могу. Смерть казалась желанным избавлением и в барнаульской внутренней тюрьме НКВД, после того как следователь Титов обрисовал мне безнадежность моего положения. Когда меня вторично судили в Новосибирске, я не хотела умирать, но не хотела и бороться за жизнь. Но во всех случаях было совершенно другое соотношение сил: у меня – слишком мало возможностей, против меня – слишком много всего.

Тут иное дело. Мне действительно повезло, когда я попала в ЦБЛ. Это был единственный шанс на спасение. Если бы я пошла на компромис со своей совестью, если бы я научилась ставить свой интерес превыше всего, то могла бы спасти свою жизнь. Но это оказалось для меня невозможным. А теперь и последняя карта бита! Как сказал Владимир Николаевич Дмоховский, когда я пришла впервые на работу в морг: «Помните, Ефросиния Антоновна, из морга лишь два пути: на волю или в могилу!» Да, третьего пути нет! Значит, мне остается лишь один путь – в могилу...

Решиться шагнуть навстречу смерти – всегда трудно. Даже если измучен трудом, голодом, усталостью, холодом. Но тут было еще труднее. Силы и здоровье у меня восстановились. С любой работой я справлялась шутя и чувствовала, что приношу пользу. Но я оказалась инородным телом, выброшенным отовсюду. Нет, хватит с меня! Выбор сделан: смерть." (P.501)

Evfrosinia avea o singură frică – ca opera ei să nu cadă în ghearele KGB-ului. De aceea ea a copiat de cinci ori întreaga operă – textul şi ilustraţiile.

Un complet a fost ascuns în familia cunoscutului actor de cinema Zinovi Gherdt; un alt complet – la un estonian (tovarăş de suferinţe) şi la alţi oameni de încredere.

Atunci când a căzut la pat, fetiţa Daşa (care o îngrijea) a găsit pe ici pe colo (în pod, sub pat etc.) teancuri de scrisori, manuscrise, desene. Ea şi-a dat seama că este vorba de ceva excepţional.

Oricum, opera este astăzi pe deplin salvată şi a intrat în patrimoniul cultural mondial. Ultima, şi cea mai spectaculoasă ediţie este cea din 2006. Într-un volum enorm a fost inclus textul integral, toate 700 picturi, precum şi facsimile tuturor originalelor (2200 pagini de caiete şcolăreşti). Ediţia a fost supravegheată de Valeriu Pasat, membru corespondent AŞ RM, care a anexat şi cele două dosare judiciare (din 1943 şi 1944) ale inculpatei Evfrosinia Kersnovskaia.

La Târgul de Carte de la Frankfurt (ediţia 2006) această operă a produs adevărate furori. Editorii italieni au iniţiat un apel către Parlamentul European de a declara cartea *Valoarea vieţii omului* ca monument al culturii europene. S-a propus ca această capodoperă să fie tradusă simultan în 25 de limbi europene. Va veni o zi când cartea basarabencei noastre va fi studiată în şcoli şi universităţi.

Cititorii acestor memorii celebre rămân profund impresionaţi de câteva trăsături ale eroinei: credinţa nemărginită în Dumnezeu; mai mult optimism decât exagerat şi dragostea de muncă. Apoi calitatea ei de gospodar în toate. Urmează calitatea ei de om profund moral, împăcat cu conştiinţa sa, condus de cele mai înalte sentimente umane. Şi, în sfârşit, o imensă cultură a acestei fete care a ştiut să se cultive chiar şi în cele mai groaznice condiţii. Anume aceste calităţi, cum spune dânsa, au salvat-o.

În oraşul Moscova funcţionează Fundaţia Kersnovskaia, unde este acumulată o enormă arhivă: corespondenţă, însemnări zilnice, o colecţie de fotografii şi picturi ale Evfrosiniei Kersnovskaia. Fundaţia organizează anual conferinţe şi emisiuni televizate. Au fost montate două filme documentare.

Stat slab, cetăţenie incertă. Studii despre Republica Moldova / coord. Monica Heintz.–Bucureşti: Curtea Veche, 2007. – 324 p.

La sfârşitul lunii aprilie 2007, la Biblioteca Municipală "B.P.Hasdeu" a avut loc lansarea volumului: *Stat slab, cetăţenie incertă. Studiu despre Republica Moldova* – coordonat de Monica Heintz, tânără cercetătoare romîncă, stabilită în Franţa.

Autoarea acestui studiu e o tânără uimitoare din toate punctele de vedere. În 1992, pe când era elevă, a plecat în Franţa împreună cu părinţii ei fizicieni, care obţinuseră o bursă. A studiat filosofia la Sorbona, apoi s-a specializat în antropologie socială la Oxford (masterat) şi Cambridge (doctorat). Datorită diplomelor de la aceste universităţi de elită şi competitivităţii dovedite, a fost angajată la Institutul "Max Planck" din Germania, în perioada 2003-2005, iar acum predă la Universitatea din Paris "X-Nauterre". A publicat studii de etnologie socială – scrise direct în limbile de circulaţie pe care le stăpâneşte perfect, în importante reviste ştiinţifice, e invitată să conferenţieze în medii academice occidentale, la colocvii internaţionale etc.

Cartea reuneşte lucrări despre Republica Moldova realizate de unsprezece tineri cercetători: politologi, antropologi, istorici, specialişti în istorie contemporană, cei mai mulţi dintre ei lucrând la universităţi şi centre de cercetări din străinătate, şi aproape toţi fiind de origine română: Florent Parmentier (Paris, Franţa), Cătălina Zgureanu-Gură-

gață (Bruxelles, Belgia), Nina Popescu (Budapesta, Ungaria), Jennifer Cash (Pittsburgh, SUA), Cristina Petrescu (Bucureşti, România), Rebecca Chamberlain-Creangă (London, Marea Britanie), Sergiu Musteață (Chişinău, RM), Stefan Ihrig (Germania), Elisabeth Anderson (New York, SUA), Florentina Harbo (Norvegia), Odette Tomescu-Hatto (Paris, Franța) în urma unor temeinice documentări pe teren. Facem această precizare deoarece mulți dintre autori care scriu despre Republica Moldova îşi arogă calitatea de experți după incursiuni mai curând turistice la Chişinău sau fără a fi vizitată de ei.

Autorii cărții nu sunt pătimaşi şi nu sunt tendențioşi în aprecierile lor şi, sigur, în mod obiectiv, nu sunt nici romantici din anii 90, din perioada «podurilor de flori». Ei ne oferă o analiză antropologică făcută «la rece» şi dăm un citat de la pagina 176, care schițează un îndemn valabil pentru toată lumea; cercetători, jurnalişti şi politicieni: *«Momentele de glorie şi tragedie ale unei națiuni nu trebuie transformate în mituri sau ideologii*.»

Monica Heintz remarcă în cuvântul său introductiv, că pentru locuitorii Republicii Moldova, cetățenia lor înseamnă un paşaport albastru, care nu le foloseşte la mare lucru dacă vor să călătorească în străinătate. Astfel că jumătate din populația Moldovei, regretă vechile paşapoarte sovietice, care le acordau posesorilor dreptul de a circula nestingherit în Est. Acelaşi paşaport albastru e o piedică în calea moldovenilor care vor să ajungă fără vize în Vest, de unde şi atracția acestora pentru paşaportul roşu, românesc:

„*Ce înseamnă să fii cetățean al Republicii Moldova astăzi? Înseamnă să ai un paşaport albastru – este răspunsul pe care l-am auzit cel mai des într-un sat din nordul Moldovei. Dar a avea un paşaport albastru nu este o sursă de fericire, căci puterile paşaportului albastru sunt limitate – cu greu mai poți merge către Vest cu el şi nici la Est nu mai este privit atât de bine, de când sute de mii de purtători ai acestui paşaport invadează piețele din Moscova şi Sankt Petersburg în căutare de muncă la negru. A avea un paşaport albastru, înseamnă pentru jumătate din populația statului moldovenesc a nu mai avea unul sovietic, care să dea liberă trecere spre Est (Vestul oricum nu există în imaginația colectivă, cel puțin nu în satele de pe Nistru) – o pierdere aparent ireversibilă, în ciuda speranței pe care şi-a pus-o jumătate din populația țării în votul pentru Partidul Comuniştilor din Moldova în februarie 2005. A avea un paşaport albastru înseamnă de asemenea a nu avea (încă) unul roşu (adică românesc), care să dea libera trecere spre Italia. Oricum ar fi, este o stare intermediară, nesatisfăcătoare şi pe care fiecare încearcă s-o remedieze, la nivel personal mai degrabă decât colectiv”*. (p. 5)

Atitudinea față de paşaport nu e o metaforă, ci porneşte de la constatarea că omul obişnuit îşi pune cu adevărat problema statului în care trăieşte de-abia când vrea să treacă dincolo de hotarele ei.

Cetățenia este definită prin prisma legislației şi a dezbaterilor politice care o însoțesc, alteori departe de realitățile trăite de cetățeni. Calitatea de cetățean trebuie redefinită în contextul postsocialist în care ea scapă definiției date de elitele politice, în primul rând datorită incapacității acestora de a garanta drepturile sociale aşteptate de cetățean.

Volumul de față vine să compenseze această lacună prin abordarea în paralel a construcției politice, a cetățeniei şi a condiției de cetățean, aşa cum este ea trăită de fiecare. Modul în care este percepută relația cu statul, îl determină pe cetățean să participe la viața publică (de la participarea la vot şi până la participarea la mişcări sociale), să-şi schimbe cetățenia (de la achiziționarea unui al doilea paşaport şi până la migrație), să incite sau să tempereze conflictele interetnice. Calitatea cetățeniei oferită de stat este un factor important în explicarea fenomenelor politice, economice sau sociale.

Volumul de față este structurat în patru părți: prima parte *Slăbiciunile statului moldovenesc,* cuprinde studiile a trei autori : Florent Parmentier “Cetățenia într-un stat slab. Cazul Moldovei”, Cătălina Zgureanu-Gurăgață “Ce fel de discurs politic «naționalist» pentru Republica Moldova (1995-2005)?” şi Nicu Popescu «Supraviețuirea Transnistriei»; partea a doua - *Memoria şi imaginarul regimurilor trecute* este comentată de Jennifer Cash cu studiul său “Amintiri despre trecutul statelor: identitatea accentuată şi provocările cetățeniei”, Cristina Popescu “Construcția identității naționale în Basarabia”, Rebecca Chamberlain-Creangă “Poporul transnistrean”: cetățenia şi imagini ale statului într-o țară necunoscută; *Lupta pentru istorie în Moldova după 1989* este partea a treia a cărții date şi este prezentată de Sergiu Musteață cu studiul “Identitatea națională între istorie şi politică”, Stefan Ihrig “Discursul (ne)civic şi nemulțumirile exprimate în el”, Elisabeth Anderson cu “Formarea patrioților sau a cetățenilor democrați. Predarea istoriei şi provocările sistemului educațional pentru cetățenie în Republica Moldova”; iar capitolul *Viitorul nesigur al statului moldovenesc* este asigurat de studiile “Federalismul şi provocările conflictului transnistrean” de Florentina Harbo şi “Noile frontiere ale Uniunii Europene şi relațiile româno-moldoveneşti” de Odette Tomescu-Hatto.

Pentru elaborarea acestei cărți, autorii au cercetat diverse surse pe care nu le-au putut să nu le includă în bibliografia ce însoțeşte acest studiu.

Impresia de ansamblu pe care o are cititorul după lectura cărții că în Republica Moldova totul se desfăşoară în regimul unui perpetuu provizorat. Slăbiciunile statului sunt vecine cu eşecul statalității înseşi, ceea ce, potrivit autorilor cărții, pune sub semnul îndoielii viitorul Republicii Moldova. Memoria colectivă se manifestă conflictual, nu numai în Transnistria, ci şi pe teritoriul istoric al fostei Basarabii. Un paradox din această perspectivă e că identitatea națională a cetățenilor vorbitori de

limbă română, majoritari, e mai problematică decât aceea a reprezentanților etniilor minoritare. Dacă în parte marile probleme ale republicii de dincolo de Prut sunt cunoscute, prezentarea lor analitică din acest volum şi abordarea nonpartizană a acestora fac din această carte un prețios îndreptar atât pentru românii dornici să afle care e situația reală din acest stat care şi-a proclamat Independența în 1991, dar şi pentru aceia dintre moldovenii interesați de o prezentare fără prejudecăți şi fără încercări de manipulare a stării de fapt din această țară, după mai bine de 15 ani de la proclamarea Independenței.

La 27 august 1991 se marchează Sărbătoarea Națională a Independenței a Republicii Moldova şi la 31 August – Sărbătoarea Națională Limba Noastră, lectura volumului coordonat de Monica Heintz, oferă un bun prilej de meditație pe marginea semnificațiilor pe care aceste date istorice le degajă în realitatea imediată. Vă propunem fragmente din această carte:

"*Procesul de construire a statului moldovean s-a bazat pe un tip reprezentativ de concurență, prin care elitele sunt constrânse într-o oarecare măsură să ia în calcul preferințele cetățenilor. Totuşi, trebuie să menționăm faptul că legitimitatea nu depinde numai de comportamentul liderilor şi de structura instituțiilor, ci şi de opinia celor pe care îi reprezintă liderii şi instituțiile, precum şi de gândirea cetățenilor. Aşadar, un bun punct de pornire pentru definirea legitimității statului moldovean ar fi diferențierea dintre legitimitatea input (orientarea spre autenticitate) şi legitimitatea output (orientarea spre eficiență).*

Astfel, când definim legitimitatea statului moldovean, cetățenia trebuie să fie înțeleasă prin prisma relației interactive cu statul, inclusiv ceea ce statul poate oferi cetățenilor săi (legitimitatea orientată spre eficiență) şi ceea ce aşteaptă cetățenii de la stat. Astfel, se consideră un conținut contractului social dintre conducători şi cei conduşi, element care stă la baza statului şi a relațiilor intercetățeneşti. Consider, că cetățenia democratică necesită legitimitatea statului care, la rândul său, poate fi măsurată prin prisma integrării, performanței şi participării politice. Studierea legitimității ne va ajuta să înțelegem această relație interactivă ca o negociere constantă şi o participare în cadrul granițelor structurale (legitimate input, orientată spre autenticitate)" (p. 39).

"*Problema limbii şi istoriei în Moldova continuă să aibă relevanță politică, menținând starea de tensiune în societate. Problema identității continuă să fie de importanță principală în acest context: unii oameni se consideră români, susținând în consecință istoria românilor şi limba română, iar alții se consideră moldoveni, adoptând ideea limbii şi a istoriei moldovene. Timp de peste zece ani, Republica Moldova s-a aflat în căutarea identității sale naționale, confruntându-se cu o dilemă modernă: independența statală şi identitatea națională. Într-adevăr, această problemă nu este uşor de rezolvat, când societatea este împărțită în două grupuri.*

Identitatea națională a unui popor reprezintă totalitatea valorilor create de diversele generații de-a lungul secolelor. Istoria, limba, cultura, religia, tradițiile şi obiceiurile sunt elemente care unesc poporul şi definesc caracteristicile sale naționale. Moştenirea națională poate fi păstrată doar prin educație, începând din familie, şi continuând la şcoală, la biserică, şi în societate. Din cele mai vechi timpuri, şcoala a fost protectorul şi propovăduitorul principal al valorilor istorice. Cu atât mai mult cu cât legislația Moldovei impune nu numai respectarea acestui drept, ci şi protejarea sa, întrucât fiecare persoană are dreptul ca statul să-i protejeze identitatea culturală" (p. 185-186).

"*Relațiile dintre Uniunea Europeană şi Moldova au început să se dezvolte din martie 2003, când UE a decis să se apropie de viitorii săi vecini în scopul de aşi securiza propriile frontiere. Până nu demult singurul subiect care atrăgea atenția comunității internaționale era conflictul înghețat din Transnistria. Faptul că UE a fost deschisă la Chişinău abia pe 16 martie 2005, demonstrează dezinteresul cu care Bruxelles-ul a tratat vreme îndelungată Republica Moldova*" (p. 277).

The lie of the land: our correspondent learns of fraud most fowl // The Economist. – 2007. – 18 mai.

În revista *The Economist,* ediție a cercurilor de afaceri internaționale a fost publicat un material despre Republica Moldova cu titlul sugestiv *Mişcată de disperare.* Pentru a ne face o impresie generală despre subiectul articolului referitor la țara noastră, vom prezenta principalele teze ale acestor ecouri din presa străină. Aşa cum accentul este pus pe politica internă şi externă a țării şi cercurile ei de guvernământ, în ziar se accentuează că Moldova este guvernată de o elită sovietică provincială incompetentă, care a pierdut încrederea nu doar a lumii exterioare, ci şi a propriului popor. Un preşedinte comunist care luptă pentru democrație este doar o teorie, afirmă ediția. In realitate, în țară acționează un sistem judiciar apăsător şi organe ale securității voluntare. Conducerea țării are o atitudine de răzbunare față de jurnaliştii pe care nu-i agreează. Opoziția îşi face loc cu greu în cadrul programelor de televiziune. Sumând toate aceste condiții, Moldova este o tipică republică prezidențială birocratică şi autoritară, care aminteşte de Ucraina de până la „revoluția portocalie", consemnează ziarul. Descrierea vieții şi situației social-politice, economice şi culturale e făcută în termenii cei mai duri şi deloc atractivi, iar adevărul, subliniat încă o dată, doare.

„*MOLDOVA is run by Vladimir Voronin, the only sewing head of state in the world to have won a contested election on a communist ticket. His views have changed a lot from 2001, when he said he would make his country the "Cuba of eastern Europe". Now he is pro-market and pro-European Union. He's pro-democracy too, in theory. But the justice system is dismal and the security services powerful. The authorities treat journalists they don't like with silly vindictiveness. The opposition finds it hard to get on telly: in short, it's a typical bureaucratic and fairly authoritarian presidential republic, a bit like Ukraine used to be before the "Orange Revolution".*

The story the Moldovans want to tell is of their conversion to radical economic reform. It is certainly needed. Moldova is the poorest country in post-communist Europe; 47% of the population lives below the poverty line. At least 25% of the working age population has emigrated. Their remittances keep the place going. Now Mr. Voronin has announced an amnesty for illegal capital and unpaid taxes, and a sweeping tax cut for business. The idea, ministers and officials say with unconvincing confidence, is to make Moldova like Estonia.

That is a bit like announcing that Louisiana will in future be run like Switzerland. Estonia's post-communist trajectory is the most startling success story in the region. For much of the 1990s reform went at warp speed there. The civil service is hi-tech, anglophone, instinctively open in its approach, informal, liberal-minded and honest. The country also benefits from exceptionally close contacts with neighbouring Finland.

Dealing with the Moldovan government does not evoke memories of Estonia. Soldiers patrol the corridors in Soviet-style uniforms, saluting as minor bureaucrats go by. According to people who deal with it, the bureaucracy is old-fashioned and often corrupt. Ministries are run as Soviet-style hierarchies, where connections and status matter far more than good ideas, and everyone guards decision-making power and information jealously. No neighbouring country plays Finland's role. Most outsiders that come to Moldova from neighbouring countries offer bribes, not advice.

The economics minister wants to make the country a "logistics hub" for the Black sea region. Not a bad idea—but it will be hard to do that without allowing foreigners to buy land freely, or to compete with obese sacred cows such as the national airline.

Yet things are changing. People now move from Transdniestria to work in Chisinau. It used to be the other way round: in Soviet times Transdniestria was industrialised, whereas Moldova specialised in low-value-added agricultural produce. Moldova is even facing a huge influx of cash over the next few years: $1.2bn was pledged at a donor conference last year.

Every big international outfit seems to have an office in Chisinau. Some are run by inspirational people. Others seem to have been sent to Moldova as a punishment, or at the fag-end of their careers. Some foreign missions are run by locals of questionable outlook.

Given Moldova's exceptionally weak institutions, it is likely that some donated money will be stolen. Quite a lot will merely be wasted. Some will never be allocated at all, because Moldovan officialdom can't get its act together. But some may actually do good.

MOLDOVA is not only the poorest ex-communist country in Europe; it is also last in the queue for love

and attention. It lacks central Europe's glorious culture, the pungent romance of the Balkans, the charm and excitement of the Baltics, or the huge strategic importance of Central Asia and the Caucasus. Its main role is that of a country so obscure that it can safely be ridiculed, as it was in a book about a hapless British comedian's attempt to play tennis with the national football team.

Moldova is indeed flat, small, isolated, and ill-run. But it is not ridiculous. Its sadnesses spill over to other countries in the form of smuggling and prostitution. Bits of it—chiefly the breakaway puppet state of Transdniestria - are sinister. Its fate is tremendously important. As it wobbles between east and west, Moldova may be the first country that the Kremlin wins back from the west since the 1970s. Simply getting there is quite hard. Deplorable state interference (to protect the national carrier) means that the low-cost European airlines that fly to the farthest corners of countries such as Poland don't serve the Moldovan capital, Chisinau. Municipal corruption means that no western hotel chains have opened. The best one is an ex-brothel, built for Turkish clients. After four lucrative years, the owners changed its name and went respectable, more or less.

The best way to get to Moldova is from Romania. Ties between these two countries ought to be the closest anywhere in eastern Europe. They share, broadly speaking, a common language and history. Moldova was part of Romania until 1940, when Stalin grabbed it as part of the Nazi-Soviet pact.

Romanians mostly find it hard to think of Moldova as a separate country: rather the same way many English used to feel about Ireland, and still do about Scotland and Wales. Romania's beleaguered (and currently suspended) president, Traian Basescu, a cheerful former sea-captain, sees Moldova as a failed experiment that would be much better off rejoining Romania. His views would be fine in his old job, discussed in a lively harbourside bar, lubricated by a few glasses of Romania's national drink, tuica. Coming from a head of state, amid the delicate levantine gold filigrees and white plaster of the former royal palace, they sound crass.

Only the most flimsy euphemisms disguise his real views: Moldova is run by an incompetent provincial Soviet elite that has lost the confidence not only of the outside world, but also its own people. They are signing up for Romanian passports en masse - he reckons 800,000 out of a population of 4.5m. Romania's newly won membership of the European Union makes its citizenship - available to most Moldovans - irresistibly attractive, and the process of unification unstoppable.

Yet a few moments' thought show the difficulty with Mr Basescu's simplistic notions. Romania struggled to get into the EU and is now struggling to survive there. Moldova has far worse problems, and is not even in the waiting room for membership. The last thing the EU wants is another chunk of dirt-poor, ill-run, ex-communist nuisance. What would happen to Transdniestria, the mainly Russian-speaking territory that was stitched to Moldova in Soviet times, and now tries to be independent?

Crucially, reunification with Romania is not popular in Moldova. Mr. Basescu's views may be coloured by the rapturous reception he received from his fans there during a recent visit. But less than a sixth of the population declare themselves as "Romanians". The majority have got used, over the past 50 years, to living in a separate country. They do not want to go back to being a neglected province of Greater Romania".

Stoian, Dan. **În zbor spre cetățile nistrene: memorii de război (iunie 1941- noiembrie 1941)**. – Bucureşti: Editura Semne, 2007. – 489 p.

În pragul senectuții, neobositul general aviator Dan Stoian a dat publicității o nouă carte-document de valoare inestimabilă, scrisă după cercetări în arhivele militare care i-au luat patru ani de zile, plus alți patru ani de elaborare şi sistematizare a manuscrisului. Cartea intitulată *În zbor spre cetățile nistrene* a văzut lumina tiparului în anul 2007, cu puțin timp înainte ca distinsul general să împlinească vârsta de 88 de ani.

Cartea-document intitulată *În zbor spre cetățile nistrene* a fost scrisă din dorința de a rememora acțiunile aviației de bombardament, întrucât despre "spadasinii-muşchetari ai aerului", aviatori de vânătoare care au intrat în legendă, s-a mai scris, dar despre acțiunile Aviației de bombardament care s-a păstrat de-a lungul timpului o tăcere vinovată timp de aproape cinzeci de ani. În paginile acestui nou volum se pot citi biografiile a 34 dintre comandanți şi luptători aerieni, care au înscris pagini de glorie în istoria aripilor româneşti. Pe unii dintre ei, autorul i-a cunoscut personal, fie în calitate de comandanți, fie ca instructori de zbor. Se mai pot citi amintirile unor supraviețuitori, din păcate puțini la număr.

Capitolul "Aripi frânte", dedicat personalului din unitățile de bombardament şi recunoaşterea îndepărtată a celor căzuți la datorie în timpul campaniei de eliberare a Basarabiei şi a Bucovinei de Nord. Cercetătorul menționează în acest capitol gradul, numele, funcția fiecărui şi data doborârii celor 60 de eroi ale Aviației de bombardament care au căzut la datorie. Tot în acest capitol este menționat şi numele a 122 de aviatori din grupurile de bombardament care au repurtat victorii strălucite în luptele cu avioanele inamice. Capitolul al doilea este dedicat rapturilor teritoriale săvârşite asupra României Mari, care au determinat intrarea României în război. Cititorul poate lua cunoştință cu Testamentul țarului Petru cel Mare, precum şi de unele documente personale ale autorului, însemnările după efectuarea misiunilor de luptă, precum şi fotografiile originale realizate de autor pe parcursul anilor de război.

În concordanță cu titlul cărții *În zbor spre cetățile nistrene,* autorul propune un scurt istoric al acestor cetăți aflate pe malul drept al Nistrului, orientate cu fața spre răsărit, stavilă împotriva hoardelor de năvălitori venite din străfundurile Asiei. Prezentarea cetăților se face cu numirea lor de la nord la sud, în sensul curgerii apelor bătrânului Nistru: Cetatea Hotin, Cetatea Soroca, Cetatea Tighina şi Cetatea Albă.

Vă propunem spre atenție descrierea Cetății Soroca: "*Cetatea Soroca este menționată pentru prima dată într-un document de la 1499. Data înălțării ei a fost determinată pe baza săpăturilor arheologice. S-a constatat anume, că Ştefan cel Mare a poruncit să fie înălțată în fața vadului peste Nistru, pe locul unei vechi fortărețe genoveze Alciona, cetate de lemn, înconjurată cu valuri din pământ, iar Petru Rareş a reconstruit-o din temelie, durând în piatră zidurile-i înalte. Mulțumitul şi jefuitul pământ al Sorocii a stat, după cum nota cronicarul Grigore Ureche, "în calea răutăților". Aceeaşi aşezare nepotrivită şi aceeaşi soartă o deplâng şi alți doi cronicari ai istoriei neamului nostru, Miron Costin şi Ion Neculce. Căci anume asupra acestor locuri s-au abătut oştile cazacilor, tătarilor, leşilor, turcilor, câtă frunză şi iarbă, împinse de poftele nesățioase de îmbogățire, pustiitoare ca lăcustele, trecând prin foc şi sabie orice petec de pământ.*

Tătarii au trecut de nenumărate ori Nistrul anume prin vadul din dreptul Sorocii, spre a supune jafului şi prăpădului ținutul şi aşezările din preajmă; în acea vreme apele Nistrului constituind hotarele de est ale Moldovei. De la extremitatea de nord a frontierei şi până la mare, pe Nistru erau câteva vaduri de trecere. Cele de la Hotin şi Tighina erau apărate de garnizoanele cetăților cu aceleaşi nume, pe când vadul de trecere de la Soroca rămânea expus primejdiei din partea invadatorilor străini şi a veneticilor de tot soiul.

De aceea a şi pus la cale domnitorul Ştefan cel Mare înălțarea cetății la vadul de trecere de lângă Soroca, spre a întări frontierele de răsărit ale țării şi a pune la adăpost poporul jefuit cu multă cruzime. Prima cetate pătrată de lemn, înconjurată de nişte fortificații de pământ, a fost construită într-un timp foarte scurt, iar în vremea domniei lui Petru Rareş, cam între anii 1543-1546 meşterii moldoveni au durat zidurile înalte şi sigure de piatră de 15-20 metri, încununate de nişte creneluri, care mai stau şi astăzi ca o coroană a demnității, profilată pe cerul albastru al vremurilor de pace. Cetatea Soroca are un plan circular cu diametrul de 37,5 metri, patru turnuri la fel circulare şi un al cincilea turn pătrat la intrare. Turnurile sunt cu trei nivele, cu

metereze şi nişte ambrazuri rotunde pentru tunuri. Grosimea zidurilor e de 3,5 metri.

Cetatea Soroca e unicul monument de istorie şi artă medievală moldovenească, ce s-a păstrat integral, aşa cum a fost conceput de meşterii zidari.

Înălțarea cetății din piatră pe vremea domniei lui Petru Rareş e confirmată şi de Miron Costin, care notase cu pana de cronicar al adevărului istoric, că anume pe timpul celei de a doua domnii a vrednicului domn al Moldovei şi urmaş al lui Ştefan cel Mare, a fost săvârşită această muncă de reconstruire.

În timpul campaniei lui Petru I în Moldova (1711), garnizoana cetății Soroca şi apărătorii ei au respins cu vitejie atacurile numeroase şi masive ale turcilor şi au stat la datorie până la sosirea oştirilor împăratului Rusiei. Sorocenii conduşi de pârcălabii lor au purces în repetate rânduri la luptă de partea domnitorilor Moldovei. Aşa a fost şi la 1711, când l-au urmat pe Petru I, întru susținerea lui Dimitrie Cantemir.

Lucrările de restaurare au profilat prin ani pe cerul istoriei noastre de veacuri, una din cetățile virtuții şi demnității neamului nostru. Şi în răsărit de soare şi în amurg, prin jariştea de stele, care întrețin în vatră focul veşnic al dăinuirii în timp şi în spațiu, se înalță deasupra capetelor, precum crucea lui Ştefan cel Mare deasupra creştinității, steaua fără de moarte, luminând în stema frumoasei şi străbunei Moldove". (p. 433-436)

Iurie Boreico - băiat predestinat succesului

Există în şcolile noastre o categorie aparte de elevi. Altfel decât cei obişnuiți. Ei fac parte din "tagma" specială a olimpicilor internaționali, care obțin aur, argint şi bronz la olimpiadele internaționale pe la diferite discipline. Departe de casă, olimpicii de fiecare dată fac să vibreze, acasă, inimile noastre.

În vara anului 2005, în oraşul Merida (Mexic) la Olimpiada internațională de matematică, un băiat din Republica Moldova ne-a învățat să nu renunțăm la vis. Doar el, reprezentantul poporului nostru a fost aplaudat pe scena mondială, reuşind să rezolve o problemă "de aur", printr-o metodă de "aur", obținând medalia de aur şi devenind astfel elevul "de aur" al şcolii moldoveneşti de matematică. El se numeşte Iurie Boreico.

Iurie Boreico s-a născut la 17 noiembrie 1988, în oraşul Chişnău. Şi-a făcut studiile primare la Şcoala nr. 19. Cu olimpiadele de matematică s-a încadrat de prin clasele a IV-V. Este elev în clasa XII-a, la Liceul Moldo-Turc din or. Chişinău, iar palmaresul lui e de-a dreptul impunător. Începând cu clasa a IV-a, ascensiunea sa continuă până în prezent. Prima ieşire a lui Iurie în afara țării, s-a produs pe când era elev în clasa a VII-a, la Olimpiada balcanică de juniori din Târgu-Mureş, unde îşi adjudecă medalia de argint. Urmează apoi, în clasa a VIII-a, încă două medalii de argint la Olimpiada internațională de matematică de la Tokyo şi, respectiv, la Olimpiada balcanică de seniori de la Tirana. În următorii ani, discipolul şcolii moldoveneşti de matematică obține trei importante medalii de aur la alte câteva concursuri internaționale de matematică: în 2004 – la Atena, în 2005 – în Merida şi în 2006 – în Slovenia. Menționăm, că Olimpiadele internaționale de matematică reunesc participanți din aproape 100 de țări, iar Iurie Boreico este un ambasador veritabil al Republicii Moldova peste hotare. Este câştigătorul absolut şi al olimpiadelor republicane de matematică .

Pentru Iurie matematica este pasiunea cea mare. Colaborează cu matematicieni de forță din România şi SUA, lucrând la elaborarea diferitor culegeri de probleme şi de exerciții de matematică. În toamnă va fi la Harvard, unde a câştigat o bursă în urma unui concurs.

Este povestea fericită a unui tânăr din Republica Moldova, un băiat ce vine dintr-o familie simplă şi care merită toată admirația noastră.

Chelcea, Ion. **Etnografie: Privire către noi înşine ca popor**. – Bucureşti : Ars docendi, 2007. – 278 p.

În anul 2007, la Bucureşti a apărut cartea lui Ion Chelcea, ce are în obiectiv folclorul, etnografia, etnopsihologia poporului român, având în vedere şi teritoriul de dincoace de Prut, chestiune ce sporeşte interesul tuturor românilor, fie că sunt specialişti în domeniu, fie că sunt iubitori de neam şi țară, tradiție, folclor, cultură. Deşi editată în 2007, ultimele rânduri ale lucrării lui Ion Chelcea, au fost scrise cu mult înainte, acum două decenii. Mai exact, volumul de față reprezintă unele lecții ale cursului de "Introducere în etnografie" publicate acum 65 de ani şi materiale scrise ulterior, fiind finisate, după cum a fost menționat de mai bine de două decenii. După cum afirmă în argumentul lucrării Septimiu Chelcea, cartea: *„Izvorâtă din conştiința necesității cunoaşterii de noi înşine şi din ataşamentul profund al autorului la națiunea română, a cărei afirmare culturală o dorea atât de mult şi pentru care şi-a consacrat activitatea de etnograf, sociolog, muzeograf şi publicist*." (p. 7)

Înainte de a trece nemijlocit la studiu, trecem în revistă câteva date referitoare la activitatea lui Ion Chelcea. S-a născut în 1902. A făcut şcoala elementară şi liceul în satul natal (Boteni, Muscel) şi, respectiv, la Braşov. A absolvit Universitatea din Cluj (1929-1934) şi şi-a luat licența în etnografie (doctor în Etnografie) la aceeaşi Universitate.

A fost conferențiar în Etnografie la Universitatea din Cluj, preparator-şef lucrări la Muzeul Etnografic din Cluj, pedagog, învățător (la Braşov şi Lujerdiu), şef de cercetări etnografice în cadrul Institutului Central de Statistică din Bucureşti, conferențiar la Universitatea din Iaşi. Dragostea pentru folclor, muzeologie şi Patrie, l-a îndemnat să întemeieze Muzeul Etnografic al Moldovei din Iaşi, al cărui director a fost (1943). A fost şi şef de secție la Muzeul Satului din Bucureşti. A decedat în 1991.

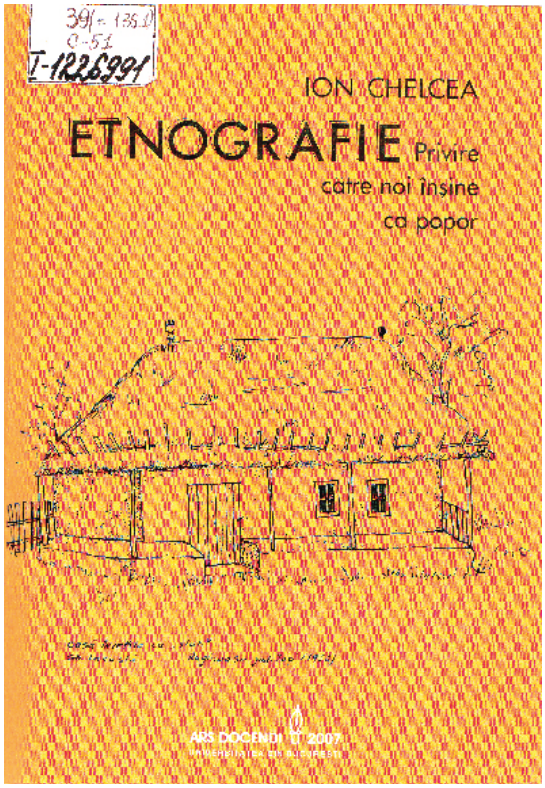

Ion Chelcea a fost autorul unui număr impresionant de studii ştiințifice şi a contribuit la organizarea şi completarea fondurilor etnografice ale multor muzee din România. Specialist atât în etnografie şi sociologie, domenii în care şi-a luat doctoratul, cât şi în filosofie, Ion Chelcea este autorul cu peste 200 de titluri de lucrări publicate în cei peste 70 de ani de activitate ştiințifică. Cea mai mare parte a operei sale a ramas însă în manuscris, nefiind publicată în timpul vieții autorului din cauza cenzurii comuniste.

A fost unul dintre sociologii considerați incomozi, a cărei operă a fost subestimată în perioada regimului comunist. Teoria sa despre fluxurile şi refluxurile etnice este apreciată de specialişti ca fiind o viziune etnopolitică „înalt reprezentativă", alături de cea a lui Simion Mehedinți, de exemplu (Bădescu, Ilie. *Enciclopedia valorilor reprimate*: vol.1 / Ilie Bădescu, Dan, Dungaciu, Ion, Chelcea.- Bucureşti, 2000.- P. 478-486). Numele şi lucrările sale sunt citate alături de alte nume de referință în sociologia românească, precum Sabin Manuilă, Anton Golopenția, Ion Conea, Gh. I. Brătianu, Nicolae Iorga ş. a. În opinia lui Paul H. Stahl: *„Ion Chelcea face parte din generația de excepție care, între cele două războaie mondiale, a adunat informații asupra vieții sociale din România cea mare; autentici patrioți care, cu adevărat, şi-au iubit țara"*.

Conceptele de bază în jurul cărora gravitează, autorul în lucrarea prezentată sunt cu caracter național, patriotic, cu noțiuni controversate în ştiințele socioumane şi politice. Ideea pe care este pus accentul, că obiectul de studiu al etnografiei îl constituie caracterul național, care, bineînțeles, diferă de la un popor la altul. Lucrarea lui Ion Chelcea este

deosebit de necesară numai pentru faptul că formează patriotismul constructiv, care este şi astăzi *„o virtute ce trebuie cultivată”.*

După afirmația autorului însuşi, referitor la obiectivul de conținut al cărții, „*bucuria de a fi în desăvârşire – acesta este sensul prezentei lucrări*”. Ion Chelcea a pornit de la ideea că prea mult timp a trecut în necunoaşerea de sine a poporului român, a identității sale culturale, etnografice, istorice, psihologice, a caracterului său național. Se evidențiază faptul că poporul român nu mai poate întârzia în a se cunoaşte: *„Numai prin vorbe, propagandistic, ci sintetic, prin fapte şi creație, prin existența şi râvna sa de a fi în lume, bine definit, constituind o forță pentru viitor, căreia nu i se împotriveşte decât vremelnic afirmarea de sine*”. De aceea, *„e vremea să se purceadă la cunoaşterea constitutivă a etnicului propriu. De la istorie (în sens larg, cuprinzând şi arheologia, şi filologia), de la etnolingvistică la etnografie, înțeleasă ca o ştiință sintetică a poporului, ca un rezultat de milenii, problema va trebui privită la rece (şi uneori la cald), scrutați factorii determinanți de slăbire şi fortificare, independent de conjunctura istorică favorabilă sau nefavorabilă. Ba, încă mai mult, chiar aceasta credem că va fi datoria noastră cea mai mare: să conlucrăm înainte, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat; nimic regretabil în istorie, urmând vorba din popor: «apa trece, pietrele rămân*». (p. 18) Astfel, lucrarea de față devine „*un examen de conştiință, de posibilități*”.

Ceea ce reiese din lucrare este faptul, că viitorul nu poate fi cunoscut şi închipuit altfel decât prin *„recunoaşterea ființei noastre ca neam, mai întâi de către noi înşine şi apoi de către alții”.*

Volumul este format din opt capitole, la care se ataşează: argumentul, prefața, încheierea, postfața şi bibliografia materialelor semnate de Ion Chelcea, care conțin referințe critice despre autor.

Capitolul întâi, *Sinteze parțiale*, autorul semnifică istoricul problemei, prin evocarea autorilor şi operelor lui D. Cantemir, T. Griselini, Ioan Slavici, Teofil Frâncu ş. a., în care se regăsesc conceptele studiate.

Capitolul doi, *Sinteze parțiale sistematice,* prezintă studii etnografice, descrierile fizico-geografice ale anumitor regiuni ale României, aparținând autorilor precum R. Vuia, I. Conea, N. Al. Rădulescu, Gh. Focşa ş. a.

Capitolul trei, *Sinteze integrale*, autorul se referă în special la resursele umane, la popor, țară, oameni şi locurile româneşti, acestea interpretate atât în viziunea unor autori, cât şi în cea proprie.

Capitolul patru, *Sinteze etnografice integrale*, e prezentată etnografia românească şi cultura materială din acest domeniu în interpretarea câtorva autori.

Capitolul cinci, *Etnopsihologie*, Ion Chelcea ia în discuție psihologia populară, descrie despre poporul român după caracterul său psihologic, având în vedere şi zona geografică. Fiecare subcapitol din acest compartiment se referă la o regiune specială, unde este analizat caracterul etnografico-psihologic, în funcție de zonă: despre Moldova şi moldoveni, Muntenia şi munteni, Transilvania şi transilvăneni, Banat şi bănățeni, Oltenia şi olteni, Dobrogea şi dobrogeni.

Capitolul şase, *Om, omenie, xenofobie*, se analizează pe larg diferite concepte, fenomene, cu interferențele, deosebirile, limitele pe care le implică, fiecăruia fiindu-i rezervat câte un paragraf.

Capitolul şapte, *Etnopsihologia integrată național* e semnificat etnicul, specificul, spiritul românesc.

Ultimul capitol, *Alte dezvoltări etnopsihologice*, conturează profilul psihologic final al poporului român, caracterizează sufletul românesc şi identifică datoria vieții noastre din concepția lui Vasile Pârvan.

Unul din obiectivele cărții se expun în următoarele afirmații ale autorului: *„E timpul să se vadă în poporul român un subiect de istorie clar conceput, nu ca un mijloc, ci ca un scop supus de fiecare dată unei evaluări precise ca forță de afirmare, mai întâi în ceea ce ne priveşte şi apoi în ceea ce-i poate privi pe alții în legătură cu noi.”* (p.19)

În continuare vom elucida un fragment care prezintă un interes sporit, din capitolul *Moldova şi moldovenii*:

“Între moldoveni ar urma să intre şi bucovinenii, şi basarabenii: sunt ramuri ale aceleiaşi etnii. Vor fi socotiți toți ca făcând parte din aceeaşi familie, ce formează laolaltă cu ceilalți, din celelalte provincii, naționalitatea română.

Rămânând la Moldova, se impun din acest punct de vedere graiul, particularitățile dialectale ce caracterizează vorbirea: sunetul «ă» la sfârşitul cuvintelor. De exemplu, în loc de apă avem api. Sunetul ş are şi el un caracter deosebit. Exemplu, şăs pentru şes, şînă, şărpe pentru şarpe. Unele sunete în vorbirea moldovenilor se aseamănă cu cele întâlnite în Transilvania. Este cunoscută trecerea lui ce în şe: în loc de cine, şine; în loc de centru, şentru. Apoi, este curentă trecerea labialelor în palatale: piept-hept, mierlă-nierlă.

Pe teren întâlnesc următoarea situație: «Unde mergi mă? La Vaslui. Pe unde treci? Pe punce. Ce ai în oală? Lapce. Cu cât îl dai? Şapce lei. Te duci mereu la Vaslui? Hojma» Cuvântul acesta din urmă dovedeşte că avem influențe de altă natură (ruteană) – particularitate de altă natură, lexicală, şi nu numai de pronunție.

În loc «fă lleană», în vorbire se zice «lleană hăi». Particularităților lingvistice le corespund alte particularități – şi sufleteşti. Cercetări recente cu privire la Moldova infirmă unele constatări făcute de Dimitrie Cantemir că în afară de credința ortodoxă şi ospitalitate, cu greu poți găsi ceva care să merite laudă şi că toate defectele s-ar găsi la ei. În moravuri se găsesc atâtea trăsături specifice care îi definesc. Spre exemplu, în ceea ce priveşte obiceiurile de iarnă – tendința spre manifestări teatrale: câte 3-4 datini sfârşesc prin a compune un adevărat repertoriu teatral, pierzându-se

filiera unora într-o singură dezlănțuire: capră, căluț, comedieri, urs, travestiri: țigan-țigancă, turc, miremireasă, babă-moşneag, aşa încât cu greu le poți da de rost.

Se spune că moldovenii n-ar fi îndeajuns de statornici. Acest neajuns pare a-i caracteriza nu numai pe moldoveni, ci se întinde şi mai departe (peste Milcov). Nestatornicia pare a fi în funcție de împrejurări exterioare, mai mult decât interioare.

Căința târzie a greşelilor pare a-i caracteriza destul de bine pe moldoveni. De unde: «Dă-mi, Doamne, mintea moldoveanului cea de pe urmă», ce nu se aude prin alte regiuni locuite de români şi care denotă preocupare în ceea ce priveşte justa înțelegere ce trebuie s-o aibă omul: prudență şi atenție deosebită la fapte bune şi rele. În orice caz, este înduioşător, dar şi reconfortant sufleteşte să te gândeşti la aşa ceva. Înseamnă că suntem continuu în examen cu noi înşine. Este o notă pozitivă, pe care se poate construi. Însuşirea este şi de durată, ține de vreme. Reprezintă un element psihologic ce poate fi luat în considerație. Este şi plăcut să ai în față un astfel de proces de conştiință, chiar dacă el conține regretul că n-a fost actualizat la timp. Iată deci o caracteristică însemnată nesesizată în alte vremuri, să zicem pe timpul lui Dimitrie Cantemir, deşi credem că are o vechime şi mai mare.

Cât priveşte învățătura de carte, Dimitrie Cantemir generalizează: arată că moldovenii nu numai că nu sunt iubitori de învățătură, dar o şi urăsc. Observația este de jos nivel, este parțială, gândindu-se poate la stratul țărănesc lipsit de reflexibilitate, dar moldovenii care au venit în contact cu civilizația apuseană prin poloni au arătat multă râvnă şi înțelegere pentru carte. Să nu ne gândim decât la Miron Costin.

Sunt de analizat deci particularități şi particularități. Asupra unor caracteristici ce s-ar părea comune moldovenilor, ele pot suferi restricții. Chiar şi Dimitrie Cantemir întâmpină greutăți în generalizare, când spune că vasluienii nu ar împărtăşi ca ceilalți moldoveni acelaşi drept la ospitalitate. Dar şi aici sunt semne de întrebare. Cu ce temei? Poate vreo deosebire de grad; poate cazuri izolate. În realitate, se poate spune că cu cât ne lăsăm mai jos, spre sud, cu atât moldovenismele scad în intensitate. Ospitalitatea însă rămâne o însuşire generală printre români”. (p. 143-144)

Natalia Gordienco

Talentul înfrânge orice frontieră, iar Natalia nu se lasă să demonstreze acest lucru, fiind de nenumărate ori favorita concursurilor la nivel local şi internațional. Prestația la cele 3 categorii de interpretare: “Şlagărul țării de origine”, “Slagat internațional” şi “Compoziție proprie” i-a asigurat Nataliei un total de 312 puncte, fapt care a clasat-o în fața tuturor competitorilor. Gordienco a devansat cu patru puncte pe favoritul concursului – duetul “Barselona” acumulând în trei etape de concurs 312 puncte. În primele două tururi, moldoveanca a surprins juriul printr-un stil etnopop remarcabil şi o prestație scenică expresivă, iar în ultimul tur a interpretat excelent balada *Nu voi crede*, demonstrând superioritatea față de ceilalți pretendenți. Festivalul internațional din Jurmala din anul 2007, care a intrunit peste 120 de participanți de pe tot mapamondul, a culminat cu victoria conaționalei noastre – Natalia Gordienco. Este o reuşită incontestabilă pentru imaginea țării noastre care s-a făcut remarcată în acordurile muzicii răspândite cu aceeaşi intensitate în Europa – de pe scenele *Eurovision-ului* şi în CSI – din Jurmala.

Publicul, care a încurajat-o enorm, dar şi membrii juriului, obosiți de prea multă muzică etno a diferitor popoare, şi-au direcționat preferințele spre alt gen, cel al baladei, tocmai ceea ce pregătise Natalia. Melodia lirică *Eu nu voi crede*, cu un mesaj melodic şi textual foarte emoționant, prin care interpreta şi-a descris starea sa sufletească. Şi nu a greşit.

Natalia Gordienco s-a calificat în finala concursului după o evoluție de succes în semifinală. Interpreta mai are în palmares victorii la concursuri şi festivaluri: “Slaveanski Bazar”, “Ialta”, “Steaua Chişinăului”,”Cântecele lumii”.

Până acum, cea mai mare performanță reuşită de moldoveni la “Novaia Volna” a fost locul doi, pe care interpreta Nelly Ciobanu l-a cucerit la ediția concursului din anul 2003.

Grand Prix vienez pentru Cristina Terentiev

Orice popor îşi are calităţile prin care se impune în faţa lumii. Nouă nimeni nu ne poate lua faima de moştenitori ai folclorului autentic, al melodiilor lăutăreşti şi dansurilor tumultoase. Prin acestea am devenit cunoscuţi şi numele Moldovei este legat mai ales de culmile artistice, cucerite de reprezentanţii celor înzestraţi cu har ceresc.

La începutul lui aprilie 2007, în premieră pentru Opera basarabeană din ultimele cinci decenii, solista noastră de balet pe nume Cristina Terentiev a obţinut *Gran-Prix-ul* la ediţia a VI-a a Concursului Internaţional de Balet din Viena (Austria), organizat anual de Consiliul Internaţional de Dans UNESCO. Este un eveniment de importanţă majoră pentru Teatrul de Operă şi Balet, precum şi pentru cultura noastră naţională, în contextul unei competiţii de rezonanţă mondială, la care au participat 300 dintre cei mai buni balerini din 13 ţări, între care: Austria, Germania, Japonia, Italia, Rusia ş. a. Juriul i-a acordat balerinei noastre punctajul maxim pentru măiestria interpretativă, pentru expresivitatea şi tehnica sa impecabilă.

Demn de menţionat este faptul că Odiseea marelui succes al balerinei de 24 de ani a început încă în 1995, când a obţinut Premiul I printre juniori la Concursul Internaţional de Balet "Oleg Danovschi" din Constanţa. Apoi, în anul 1998, a câştigat acelaşi premiu, precum şi Diploma Concursului Internaţional din Varna, Bulgaria. Cristina Terentiev este şi deţinătoarea prestigioasei diplome a Asociaţiei culturale "S.P. Deaghilev" din Sankt Petersburg, fiind şi Laureată a Festivalului tinerilor talente din Moldova.

Prima balerină a Operei din Chişinău dansează alături de soţul ei Alexei – solist principal al trupei, ei fiind, de regulă, protagoniştii celor mai importante spectacole de balet ca: "Don Quijote", "Lacul lebedelor", "Spărgătorul de nuci" ş. a. Acest cuplu artistic este recunoscut pe marile scene ale Marii Britanii, Canadei, Olandei, Ita-liei.

La concursul din Austria n-a fost deloc simplu – artista a trebuit să-şi demonstreze virtuozitatea şi profesionalismul într-un dans ce dura doar un singur minut şi douăzeci de secunde. În acest timp ea a devenit o stea – steaua baletului mondial. A interpretat cu brio variaţiunile din "Don Quijote", iar în faza finală a cucerit definitiv inimile spectatorilor, dar şi pe cele ale juriilor printr-un modern tango interpretat genial. Desemnată fiind drept cea mai bună din concurs, Cristina a dovedit că în Moldova există tradiţie, şcoală şi blazon la capitolul balet.

Balerina nu mai are complexul artistului care vine dintr-o ţară puţin cunoscută, unde nu există o tradiţie atât de consacrată a baletului, ca în Rusia, Austria sau Germania. Ea susţine, că tehnica dansului a preluat-o de la renumiţii ei profesori de la Colegiul de Coregrafie din Chişinău, crescuţi la cea mai bună şcoală de balet din lume – cea rusă. Cristina este admirată şi ovaţionată pentru virtuozitatea şi personalitatea ei puternică, imprimată în rolurile interpretate. Presa culturală europeană şi cea din SUA o apreciază ca pe una din cele mai bune balerine din lume. Iată ce scrie presa austriacă despre acest Concurs: *400 Wettbewerbs-TeilnehmerInnen und eine Gala*:

DAILY EXPRESS

Groskop TALKS TO THE

MOLDOVAN STARS WHO ARE EMERGIN

ncing

to the mu

„Der Wiener ÖTR-Contest entwickelt sich zum Mega-Event auf ehrenamtlicher Basis

Gala des 6. ÖTR-Contest für Ballett und zeitgenössischen Tanz 2007. "Volkstheater Wien, 05.04.2007".

"Es ist immer wieder bewundernswert, mit welchem Einsatz Evelyn Téri und Karl Musil ehrenamtlich den ÖTR-Contest (heuer von 2. Bis 5. April) immer wieder auf die Beine stellen. Soviel Idealismus trieb sogar der Gala-Moderatorin Barbara Rett die Tränen der Rührung in die Augen. Immerhin dürfte es die ORF-erprobte Lady nicht oft mit dieser Art von Kultur zu tun bekommen, bei der ohne nennenswerte öffentliche Förderung eine mittlerweile zum Großevent avancierte Veranstaltung mit 400 Teilnehmern quasi aus der ganzen Welt hochgestemmt wird. Also Hut ab!

Mit der internationalen Rechtsanwaltskanzlei Freshfields Bruckhaus Deringer fand man diesmal einen außergewöhnlichen Sponsor, das Grand Hotel Wien war Partner der Veranstaltung. Darüberhinaus gab es jede Menge Sponsoren, die den Wettbewerb mit Sachleistungen unterstützten.

Bei der traditionellen Abschluss-Gala gab es auch heuer wieder neue Talente entdecken - und die interessantesten kamen aus China. Die lange von westlicher Entwicklung abgeschottete Nation scheint kein Problem damit zu haben, ein zeitgemäßes Tanzidiom mit ihren Wurzeln zu verbinden. Es mag auch daran liegen, dass wir die fernöstliche Ästhetik in unseren Alltag integriert haben und sie uns daher nicht fremd ist. Wie auch immer: Der Stargast der Gala aus China, Lui Xing, sowie der diesjährige Preisträger Zheng Ju und die Erstgereihte der professionellen Modern Dance Professionals Sun Yue überzeugten mit ihrer Technik, ihrem Selbstbewusstsein, ihrer klaren Linie und ihrer Bühnenpräsenz gleichermaßen.

Weiters gastierten bei der Gala Daniil Simkin, zur Zeit Publikumsliebling in der „Tanzhommage an Queen" an der Wiener Volksoper. Nachdem er als Corsaire über die Bühne gewirbelt war, flogen ihm die Herzen der ZuseherInnen bei der kleinen «Moorhuhn» - Choreografie seines Vaters vollends entgegen. Als interessante moderne Tänzerin stellte sich die Französin Elena Salzafavora vor. Tamás Solymosi stellte in Wayne Eaglings Pas de Deux «Isoldes Liebestod» seine Qualitäten als Partner (in diesem Fall von Irina Tsymbal) unter Beweis, während die Etoile-Tänzerin Anik Bissonnette in einer Choreografie des neuen Ballettdirektors am Slowakischen Nationaltheater Bratislava, Mário Radacovsky eine leichtfüßige Muse tanzte. Doch hier sind wir schon mitten in der Profiliga. Zurück zum Nachwuchs also.

Für den Wiener Wettbewerb spricht auch, dass sich das tänzerische Niveau ständig verbessert, was sich beim ÖTR-Contest 2007 in vielen ex aequo Preisen für den ersten Platz niederschlug. Bei den berufstätigen Tänzerinnen teilten sich Konovalova Liudmilla (Russisches Staatsballett Moskau) und Krizman Tijuana (Slovenisches Nationaltheater) den ersten Preis. Bei den Männern tanzten sich Zheng Ju von der chinesischen Liao Ning Ballet Company und Cherevychko Denys von der Wiener Staatsoper auf Platz 1. Den Grand Prix eroberte heuer Terentiev Cristina aus Moldavien.

Bei den in der Ausbildung stehenden TänzerInnen schafften es besonders viele SchülerInnen der Ungarischen Ballettakademie aufs «Stockerl», gefolgt von ElevInnen der Ballettschule der Staats+Volksoper Wien. Je ein Preis ging an die Tanzakademie Zürich und die Staatliche Ballettschule Berlin. Die gebotenen Leistungen waren beachtlich bis außergewöhnlich, und der Abend erwies sich trotz einiger Holperer (wie die stets chaotische Preisverleihung) wieder als gelungen Veranstaltung. Sämtliche Gewinner sind auf der Homepage des ÖTR nachzulesen: www.oetr.at."

Edith Wolf Perez

Igor Bour - voinicul din Nisporeni

Sportul moldovenesc nu este unul prea prolific în crearea veritabililor lideri ai unei sau altei probe. Ultima perioadă de timp, însă, a scos în vileag o serie de talente care nu doar „flutură" tricolorul pe diferite arene, piste şi terenuri, dar şi contribuie la arborarea drapelului republicii noastre lângă podiumurile de premiere şi chiar la intonarea imnului de stat în onoarea campionilor.

Halterofilul Igor Bour, originar din Nisporeni, campion european la categoria 56 kg, a fost desemnat cel mai bun sportiv al anului 2007 în Republica Moldova.

Pe locul secund în clasament s-a situat ciclistul Alexandru Pliuşchin, campion mondial şi atletul Ion Luchianov, medaliat cu bronz la Campionatele Mondiale universitare.

În ordine, au urmat boxerul Vitalie Gruşac, şahistul Viorel Bologan, Ion Soltoianu, campion mondial la box thailandez, halterofilii Igor Grabucea şi Eugen Bratan, echipajul de canoe Hariton Ivanov – Victor Mihalachi şi fotbalistul Alexandru Epureanu, membru al selecționatei Moldovei.

Dar să ne facem cunoscuți cu succesele unora din ei : cu halterofilul Igor Bour, ciclistul Alexandru Pliuşchin şi boxerul Ion Gonța.

Igor Bour a purces calea de la novice până la titlul de campion european în mai puțin de şase ani. El însuşi recunoaşte că ascensiunea o datorează fratelui său mai mic, Eduard. De la 14 ani se înscrise la secția de fotbal a Şcolii Sportive din Nisporeni. Sportul-rege îi plăcea, însă, pentru aşi ameliora condiția fizică, în paralel, practica şi bodybuildingul. Dar într-o bună zi şi-a luat rămas bun de la fotbal. Eduard îl invită în sala de haltere şi îl făcu cunoştință cu antrenorul Grigore Braşoveanu din Nisporeni. Avea pe atunci 17 ani.

După doar trei săptămâni de antrenamente, Igor Bour ocupă locul doi la Campionatul Național de juniori – a fost întrecut numai de Serghei Mocrousov din Cahul, care era un pic mai mare decât el.

Întâmplarea însă a făcut ca după aproximativ un an, să-şi ia rămas bun de la primul său antrenor. În toamna lui 2001, se înscrie la Liceul Sportiv Municipal din capitală şi de acum încolo îşi va perfecționa măiestria sub îndrumarea antrenorului emerit Efim Magaleas. Acesta, fiind un specialist consacrat, a înțeles că Igor Bour are calitățile unui adevărat campion. Panta de lansare a viitorului campion european aveau să fie turneele internaționale din oraşul ucrainean Skadovsk. Două prezențe şi două victorii în 2003 şi 2004 la categoria de greutate 56 kg. Pentru elev şi pentru antrenor, Skadovskul a constituit un semn de bun augur.

Experimentatul Efim Magales continua să contribuie cu migală la perfecționarea măiestriei sportive a elevului său. Nu se grăbea să-l bage în focul bătăliilor decisive. Aştepta momentul potrivit. Şi acest moment sosi. Igor Bour la 22 de ani a fost inclus în selecționata Moldovei, care urma să participe la campionatul Mondial

din Republica Dominicană din anul 2006. Debutul a fost mai mult decât promițător – locul şase la categoria sa de greutate. Astfel, împreună cu echipajul său, a obținut foaia de plecare la Jocurile Olimpice de la Beijing, din vara anului 2008.

Ascensiunea a continuat în anul 2007. Locul şase la mondialele de la Santo Domingo, desigur, nu-i permitea să se considere lider la categoria sa de greutate la Campionatul European de la Strasbourg. Avea un adversar de temut, belarusul Vitalii Derbeniov, triplu campion european. E adevărat, de partea voinicului de la Nisporeni era tinerețea. Spectatorii din oraşul francez au asistat la un duel captivant şi epuizant. Belarusul, grație experienței sale, a luat inițiativa şi după stilul smuls avea un avantaj de două kilograme. Dar în această situație Igor a ştiut cum să se mobilizeze la maximum şi a lichidat handicapul la stilul aruncat. Igor Bour a devenit campion în suma celor două exerciții (“zmuls” şi “aruncat”) cu rezultatul 270 kilograme (119 kg şi 151 kg). În aşa mod compatriotul nostru l-a detronat pe belarusul şi i-a adus selecționatei Moldovei o medalie mică de argint la proba “zmuls” şi unica medalie de aur la proba “aruncat”. Sportivul a fixat cu uşurință ultima greutate, după care a salutat cu plecăciune publicul, iar la ieşire de pe podiumul de concurs şi-a făcut cruce. Specialiştii au calificat această victorie a lui Igor Bour drept o mare surpriză.

Sezonul competițional, însă, a continuat în toamnă, în Thailanda, la Campionatul mondial. Igor Bour a avut o prestație bună şi pe continentul asiatic. N-a izbutit să urce pe podiumul de premiere, dar s-a dovedit a fi cel mai bun dintre europeni. La acest concurs s-a situat din nou pe poziția a şasea, ca şi la Santo Domingo. De remarcat că Igor Bour şi încă patru membri ai selecționatei de haltere au obținut foi de plecare la Jocurile Olimpice de la Beijing din vara anului 2008.

După Campionatul Mondial, Igor Bour a început pregătirile propriu-zise pentru Olimpiadă. El recunoaşte, că pentru a urca pe podiumul olimpic, trebuie să-şi îmbunătățească substanțial rezultatele, aşa încât la Beijing să poată concura la egal cu halterofilii din China, Coreea, Vietnam şi Cuba, principalii adversari la categoria sa de greutate.

Conform rezultatelor înregistrate în 2007, Igor Bour a fost desemnat drept cel mai bun sportiv al anului preolimpic. O decizie unanimă în acest sens a fost luată de Agenția Sportului, Comitetul Național Olimpic şi Asociația Presei Sportive din Moldova.

Alexandru Pliuşchin – dimensiunile unei performanțe

Sportivul Alexandru Pliuşchin este un tânăr de doar 20 de ani, născut la Chişinău, în anul 1987, care are nobila misiune de a reabilita prestigiul ciclismului autohton.

Să fi avut vreo cinci anişori, când a urcat prima dată pe bicicletă. Dar atunci încă nu ştia că de acest vehicol îi va fi legat destinul.

Prima victorie, Alexandru a purtat-o când avea 12 ani, la o cursă de juniori, desfăşurată la Orhei. La această cursă s-a dovedit că Alexandru Pliuşchin are o calitate de neprețuit pentru un ciclist – rezistența.

Primul antrenor al viitorului campion mondial a fost Andrei Toporişcev şi el un ciclist de valoare cu decenii în urmă, actualmente membru al Staff-ului selecționatei de ciclism al Rusiei. Apoi s-a antrenat un timp sub îndrumarea lui Vitalie Bulat, un specialist apreciat autohton.

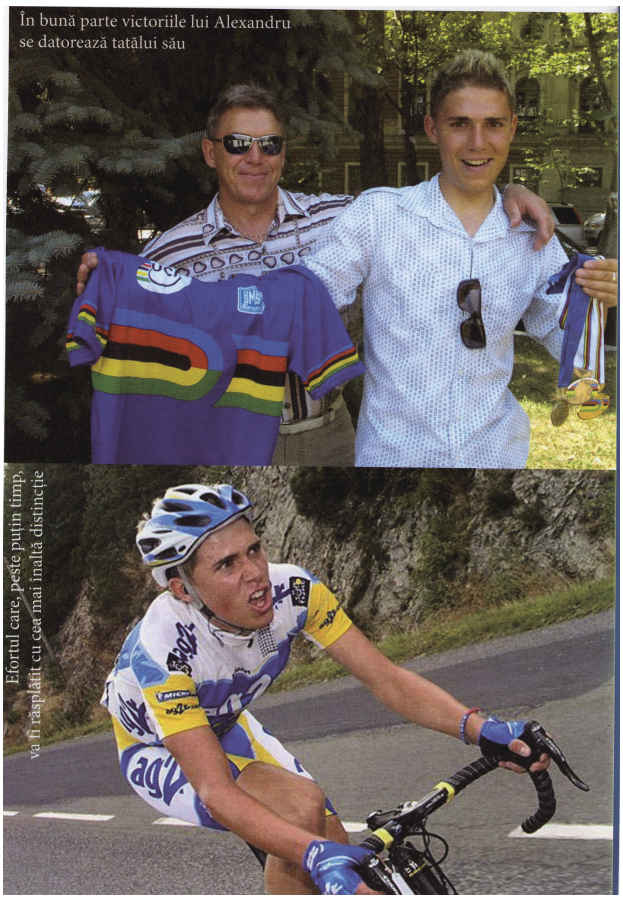

În bună parte victoriile lui Alexandru se datorează tatălui său

Efortul care, peste puțin timp, va fi răsplătit cu cea mai înaltă distincție

Alexandru, odată cu vârsta, a îndrăgit şi mai mult ciclismul. Printre semenii săi Alexandru Pliuşchin era de neîntrecut. Pentru a-şi perfecționa măiestria, însă, avea nevoie de condiții optime de pregătire, condiții pe care Chişinăul nu i le putea oferi. Şi tocmai atunci în cariera tânărului ciclist intervine o schimbare benefică – el este invitat la Centrul internațional de ciclism din Elveția. Antrenorul Daniel Gisiger şi-a dat seama că Alexandru Pliuşchin e un ciclist talentat. Acest talent însă trebuia modelat, dezvoltat.

Trei ani de muncă au dat rezultate frumoase. În anul 2006 îşi înscrie în palmares primele trei performanțe. Devine Campion mondial la grupa de tineret în cursa pe distanță de 150 kilometri. Apoi cucereşte medalia de bronz la Campionatul mondial de ciclism pe pistă, urmată de titlul de campion european la această probă. Adevăratele calități de performer şi le-a demonstrat în anul 2007 la Campionatul Mondial din Republica Africană de Sud. Alexandru a plecat la Cape Town cu un singur gând : să se califice la Jocurile Olimpice de la Beijing. Şi acest vis l-a îndeplinit. La acest Campionat el a devenit campion mondial, titlu pe care nu l-a obținut nici un ciclist moldovean. Dar el nu s-a limitat la această victorie. Având biletul de plecare la Olimpiada –2008, Alexandru Pliuşchin participă şi la cursa în grup pe distanța de 190 kilometri, rezervată tineretului. În final, cucereşte medalia de bronz şi, în acelaşi timp, îndeplineşte baremul olimpic şi la ciclism pe şosea.

Conform acestor rezultate, Alexandru Pliuşchin a ocupat locul doi în topul celor mai buni sportivi moldoveni ai anului 2007, după halterofilul Igor Bour.

Boxerul Ion Gonța

Când a intrat pentru prima dată în sala de box, Ion Gonța avea vreo 12-13 ani. A făcut-o întâmplătior. Un prieten l-a invitat să meargă cu el la Clubul Sportiv “Iunosti”. S-a dus şi i-a plăcut. Primul lui antrenor, Anatol Pîca, a apreciat calitățile de pugilist.

Dar a venit timpul când trebuia să-şi verifice forțele cu boxerii de pe alte meleaguri. Debutul a fost mai mult decât promițător – locul doi la Turneul internațional de tineret de la Sevastopol. Pe atunci avea 17 ani. Un an mai târziu iese învingător la Turneul internațional de la Belgrad, la categoria 63,5 kg. Mai mult ca atât. El a fost desemnat cel mai bun, cel mai tehnic boxer.

După victoria de la Belgrad, au urmat turneele de la Istambul, Sofia, Moscova, care i-au adus în palmares noi succese. La 20 de ani el ia o decizie surprinzătoare – trece la boxul profesionist. A făcut-o imediat după Cupa Europei de la Lvov, turneu la care a cucerit medalia de argint la categoria sa de greutate.

Primul succes în noua carieră a venit în 1999, într-un duel cu un boxer ucrainean, victorie ce i-a adus titlul de campion al Europei de Est şi al Asiei Centrale. În acelaş an, câştigă turneul de la Dnepropetrovsk, unde l-a învins pe polonezul Mariush Beskupski.

Au urmat alte meciuri, alte turnee, de la care tânărul pugilist moldovean s-a întors acasă cu victorii. În 2006, la Toliatti, el devine campion al CSI. În disputa pentru acest titlu, compatriotul nostru îl învinge pe Aslan Naderbegov, campionul Rusiei. Peste câteva luni, Ion Gonța îl învinge la Chişinău pe ucraineanul Aleksandr Veliciko.

Această victorie l-a urcat cu câteva trepte în ierarhia continentală, dar încă nu-i permitea să susțină un duel pentru titlul european. Trebuia să treacă printr-o încercare – meciul de calificare cu rusul Nicolai Teleliuk, disputat la Sankt Petersburg. A fost un duel dificil pe durata a opt runde, în care Ion Gonța a terminat învingător. Astfel, la 29 de ani obține dreptul să lupte pentru centura de campion european.

În februarie 2007 a avut loc forul continental la Celeabinsk. Adversar i-a fost ucraineanul Aleksandr Borovski. Meciul a durat 12 runde, după care toți cei trei arbitri i-au acordat victoria boxerului moldovean. Astfel el a devenit posesorul centurii de aur de campion european.

Ion Gonța îşi doreşte acum ca în colecția sa de trofee să fie şi centura de aur de campion mondial. 23 de victorii în 24 de meciuri susținute în ringul profesionist constituie o chezăşie sigură pentru realizarea acestui obiectiv.

Coşeriu, Eugen. **Lenguaje y discurso /** Edición, anatación y estudio previo de Oscar Loureda Lamas. – Pamplona : Editura Eunsa, 2006. – 195 p.

Coşeriu, Eugen. **Lingüística del texto. Introducción a la hermenéutica del sentido /** Edición, anatación y estudio previo de Óscar Loureda Lamas(2007) (Spania). – Pamplona: Editura Eunsa, 2007.

De curând, în Spania au apărut două volume inedite de Eugeniu Coşeriu : *Lenguaje y discurso* (2006) şi *Lingüística del texto. Introducción a la hermenéutica del sentido* (2007). Pentru comunitatea lingvistică hispanică este vorba de un adevărat eveniment ştiinţific, deoarece aceste cărţi pun la dispoziţia lingvişţilor şi a publicului cititor studii importante ale lui E. Coşeriu, care completează imaginea de ansamblu asupra operei şi teoriei sale. Ambele volume au fost pregătite pentru tipar de Óscar Loureda Lamas (n.1973), doctor în filologie, profesor de lingvistică spaniolă de la Universitatea din *La Coruña* care, în 2005 a fost primul bursier Humboldt al Centrului de studiu – Arhiva şi manuscrisele lui E. Coşeriu – de la Universitatea „Karl Eberhard" din Tübingen, Germania.

În cadrul Congresului Internaţional *Eugenio Coşeriu: réceptions contemporaines,* desfăşurat între 17-19 septembrie 2007 la Universitatea din Aix-en-Provence, Franţa, a fost prezentat volumul *Lingüística del texto. Introducción a la hermenéutica del sentido (2007)*, îngrijit de Óscar Loureda Lamas.

Aceasta este o ediţie spaniolă a volumului *Textlinguistik. Eine Einführung* (Tübingen, 1980), care a fost de la bun început un program de lucru, dezvoltat de-a lungul anilor de către discipolii lui E. Coşeriu. Nici originalul german şi nici alte versiuni nu sunt texte de E. Coşeriu, adică scrise de mâna sa, ci o transcriere a cursurilor sale, elaborată de discipolii săi.

Pe parcursul elaborării acestui volum au parvenit unele dificultăţi: „*Găsirea unui echilibru între cele două obiective: conservarea caracteristicilor originale ale textului şi «actualizarea» sa, pentru a-i asigura o poziţie adecvată în dezbaterea ştiinţifică actuală. Evident că în timpul vieţii lui Coşeriu al doilea obiectiv ar fi fost mult mai legitim decât acuma. După moartea sa însă, textul trebuie să treacă de la un obiect de formulare la un obiect de editare,* – menţionează Óscar Loureda Lamas, – *De aceea, în timp ce amplificam dimensiunea paratextuală, intervenţiile mele ca editor în interiorul textului trebuiau să fie corecte. În acest scop, practic am reelaborat traducerea existentă deja: am epurat-o de amprentele oralităţii iniţiale şi am completat textul cu numeroase adnotări care fac evidente sursele ideilor lui Coşeriu, demonstrează investigaţiile discipolilor săi direcţi şi indirecţi în raport cu conţinutul acestei monografii şi indică relaţiile concepţiei coşierene a textului cu alte orientări din acest domeniu".*

Într-un cuvânt, în acest volum s-a făcut încercarea de a prezenta un text istoric în care sunt prezentate ideile lui Coşeriu despre text, unde se conţin mai multe elemente de poetică, semiotică şi teoria traducerii decât gramatica textului şi mai multe elemente de stilistică, decât teoria comunicării sau pragmatica. E un fapt atestat istoric că exigenţele de analiză textuală ale lui Coşeriu ar fi putut schimba lingvistica din vremurile sale. Coşeriu propunea o lingvistică a textului cu caracter hermeneutic şi cu o bază foarte clară în stilistică. Dar această lingvistică a textului, în realitate, este o lingvistică a sensului. Textele sunt fapte individuale, deşi nu absolut singulare, întrucât manifestă o dimensiune universală care include trăsături ale textualităţii şi o dimensiune istorică ce face ca ele, textele, să se conformeze unor tradiţii şi modele expresive. Adică, lingvistica textului trebuie să explice mai întâi, ce este un text în general şi cum se configurează, deoarece la acest nivel este vorba de o teorie generală a textului. În al doilea rând, trebuie să explice ce trăsături caracterizează diferite texte şi care sunt funcţiile pe care le au în vorbire, astfel încât ar fi vorba de o lingvistică a dimensiunii tradiţionale a vorbirii într-o limbă. În al treilea rând, trebuie să explice ce semnifică în toată extensiunea cuvântului, un anumit text într-o anumită situaţie, respectiv, trebuie să fie o hermeneutică a textelor sau filologie.

Lingvistica textului este o disciplină foarte complexă. Este, mai întâi, explicare a sensului fiecărui text,

adică o hermeneutică. Un discurs este de fapt semiotic: ce constă din semne, mai bine zis, din „semnificante" care fac trimitere la un „conținut" (semnificat). De aceea, ca în orice domeniu al faptelor semiotice, a analiza şi a descrie un discurs înseamnă tocmai a-l interpreta, adică, a identifica în mod convingător şi fundamentat conținutul pe care îl exprimă.

Dar să revenim la antologia *Lenguaje y discurso* apărută la sfârşitul anului 2006, la Editura "Eunsa" din Pamplona. Aici a fost ideea de a aduna într-un volum studiile coşierene publicate în diverse reviste spaniole. Unele studii erau practic inaccesibile publicului nespaniol, iar altele apăruseră cu anumite particularități ale oralității şi nu reprezentau formularea sobră, exactă, tradițională în cazul textelor revăzute de Eugen Coşeriu. În plus, aceste studii au fost grupate după un principiu tematic în volumul numit *Lenguaje y discurso* (Limbaj şi discurs).

Volumul conține şapte texte ale lui Eugen Coşeriu, publicate în anii '90, în Spania. Primul studiu, *La lingüística del texto como hermenéutica del sentido* (Lingvistica textului ca hermeneutică a sensului), prezentat inițial sub forma unei conferințe pe care E. Coşeriu a ținut-o în 1995, la Universitatea „Karl Eberhard", se publică acum pentru prima dată. În acest mic text, a cărui laconicitate este invers proporțională cu densitatea ideatică, sunt expuse fundamentele lingvisticii textului ca ştiință capabilă să analizeze şi să interpreteze conținutul tuturor discursurilor în ansamblu. În *Lenguaje entre physei y thesei* se conțin tezele sale despre cele trei probleme clasice şi perene : corespondența motivată natural dintre cuvânt şi lucrul desemnat, natura semnelor lingvistice şi geneza semnului. Pe de altă parte, în *Lenguaje y politica* se studiază relațiile dintre politic şi politică, pe de o parte, şi limbaj şi lingvistică, pe de altă parte, cu scopul de a indica direcția care se deschide investigației şi a demonstra implicațiile pe care le comportă pentru comunitățile lingvistice. În *Información y literatura* şi *Periodismo e historia* se iau în discuție similitudinile şi diferențele dintre cele trei tipuri de discursuri : discursul literar, discursul periodic şi relatarea istorică. Iar în *Texto, valores, enseñanza* Eugeniu Coşeriu demonstrează posibilitățile lingvisticii sale a sensului ca procedeu pentru a merge mai departe de dimensiunea pur lingvistică a discursurilor, adică, o concepe ca instrument pentru a semnala, de exemplu, etica, valorile sau ideologia care fac parte din text. În consecință, o concepe ca pe o hermeneutică importantă pentru învățământ, argumentând acest lucru prin interpretarea multor exemple literare şi istorice. Al şaptelea studiu din volum este *Orationis fundamenta* (Rugăciunea ca text), care reprezintă ultima demonstrație de hermeneutică a sensului lui E. Coşeriu. Maestrul dezvoltă pe larg implicațiile definiției rugăciunii ca tip de text: trăsăturile sale esențiale, particularitățile sale lingvistice şi extralingvistice, universul de discurs pe care îl reclamă etc. În raport cu conceptul de univers de discurs, de exemplu, *Rugăciunea* este textul definitiv. În plus, eseul reprezintă şi un punct final, deoarece este vorba de ultimul text pe care l-a scris Eugen Coşeriu în viață...

Ideea inițială care a impulsionat antologia era orientată mai curând spre viitor decât spre trecut. Este vorba de a face accesibile investigației actuale, câteva texte fundamentale din Coşeriu şi de a demonstra unitatea şi actualitatea gândirii sale, mai ales în ceea ce priveşte concepția sa referitoare la text ca nivel individual al limbajului. Aceasta într-un sens universal, pentru ştiință în general, dar şi într-un sens istoric, pentru comunitatea ştiințifică hispanică, căreia acuma pentru prima dată i se prezintă adunate la un loc conceptele esențiale ale lui Coşeriu referitoare la text. În acest sens, Óscar Loureda Lamas şi-a propus să contribuie la discuția ştiințifică cu un studiu în care explică, evoluează şi amplifică unele din ideile despre text pe care Eugeniu Coşeriu le-a expus în diferite publicații necunoscute – sau aproape necunoscute – pentru hispanişti. În acest context, editarea antologiei *Lenguaje y discurso* este un prim pas în recuperarea acestui aspect important din activitatea lui Eugen Coşeriu.

Nuță, Ion. **Limbă şi cultură românească în Basarabia**. – Bacău : Vicovia, 2007. – 270 p.

Peste hotarele țării, la Bacău, a mai apărut o carte despre Basarabia, de această dată în atenție fiind luat tezaurul spiritual de pe teritoriul dintre Prut şi Nistru, adică limba română, glotonimele şi graiurile ei, cuvintele dialectale din Basarabia, dar şi viața bisericească de pe acest teritoriu, folclorul specific zonei. Pe lângă acestea, autorul într-a doua jumătate a lucrării, care ar forma o subdiviziune a ei, ia în discuție monografiile, studiile, şi anume cele tendențioase, referitoare la Basarabia, lucrări ce presupun discreditarea unității româneşti. Mai concret vorbind, Ion Nuță are în vedere «lucrările» «istoricului şi lingvistului» V. Stati, *Moldovenii în istorie*, care nu este altceva decât «*un manifest antiromânesc*» şi *Ştefan cel Mare*, «*o perlă, echivalentă cu o minune*», aşa cum a remarcat just autorul. Despre aceste cărți, care constituie de-a dreptul ruşinea țării şi a opiniei ştiințifice de la noi, profesorul ieşean afirmă pe bună dreptate că este regretabilă apariția unor astfel de lucrări în Republica Moldova «*cărți care fac jocul acelora care plâng şi regretă trecutul, care îmbrățişează încă ideologii comuniste depăşite*». În schimb este apreciată o carte, pe care autorul o califică «binevenită», semnată de Alexandru Hâjdău, *Clipe de inspirație*, apărută la Chişinău în

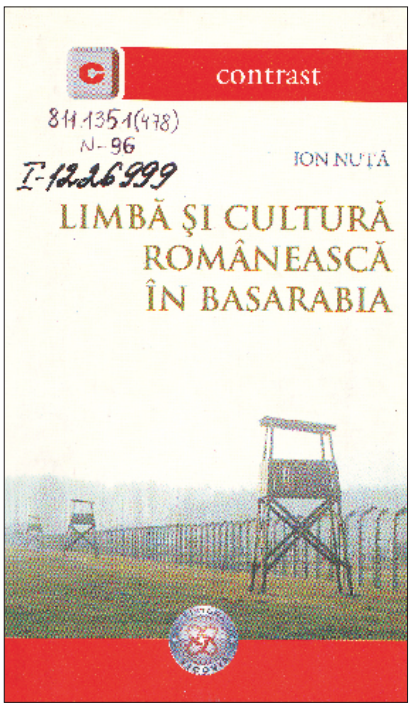

2004. Această lucrare este numită de Ion Nuță o „*realizare meritorie... care umple un gol simțit în literatura română şi readuce în actualitate o personalitate reprezentativă a culturii, ştiinței şi literelor româneşti*”. (p. 239)

Cartea în ansamblul ei este un răspuns demn la provocările unor amatori în domeniul limbii, istoriei, culturii române din Basarabia. Prin capitolele de început autorul oglindeşte amănunțit, argumentat despre limba din Basarabia, în special despre graiurile, dialectele de aici, despre subdialectul moldovenesc (al dialectului daco-român), vorbit şi în afara teritoriului Basarabiei, chestiuni discutate în profunzime, incluzând toate compartimentele limbii, toate părțile de vorbire şi exemple edificatoare. În cele din urmă autorul, prin argumente tranşante, demonstrează inexistența altei limbi decât cea română a locuitorilor acestui teritoriu celor care deja în mileniul III nu înțeleg acest simplu adevăr. Autorul ia în discuție şi „limba moldovenească”, invocată de unii care prin cele scrise şi vorbite demonstrează că sunt românofobi, concluzionând că ideea despre moldoveni şi români ca două națiuni distincte, ce vorbesc limbi diferite apare ca una complet aberantă. Tot în această lucrare, Ion Nuță şi-a propus să abordeze şi subiectul vizând viața bisericească din Basarabia, începând cu 1918, deşi, după cuvintele autorului, „este un lucru destul de dificil”. Cel mai important motiv este faptul că „*e greu în câteva pagini, şi trist în acelaşi timp, să evoci lucruri care depăşesc normalul, care calcă în picioare nişte reguli elementare ale conduitei, ale credinței străbune, ale tradiției istorice*” (p.127). Autorul parcurge calea dezvoltării şi degradării vieții duhovniceşti din Basarabia, de la apariția primelor periodice româneşti de la noi: *Viața Basarabiei*, *Cuvânt moldovenesc*, *Basarabia*, precum şi *Misionarul*, *Raza*, *Însemnări creştine* etc., funcționarea de mănăstiri şi schituri, tipărirea de cărți cu tematică religioasă, fondarea Facultății de Teologie până la situația tragică de după formarea Republicii Sovietice Socialiste Moldoveneşti din 1924, când urgia bolşevică se dezlănțuie asupra vieții spirituale, intelectuale şi bisericeşti, inclusiv deportarea preoților, toate presupunând dispariția vieții religioase de aici. În anii ’40 urgia se amplifică, deportările şi refugierile în dreapta Prutului iau o mare amploare. Tot în acest compartiment referitor la viața spirituală din Basarabia, autorul menționează toate mănăstirile şi schiturile de aici, cu scurte descrieri ale acestor lăcaşe. Raportând evenimentele trecute la cele contemporane, autorul afirmă în concluzie: „*Să sperăm că viața bisericească din Basarabia va deveni normală, adică conform cu realitatea istorică şi cu tradițiile ortodoxe ale neamului românesc...*” (p. 140).

Abordarea domeniilor separate: lingvistică, religie, folclor, literatură, geografie, critică istorico-literară, compartimentele respective ale lucrării par a fi scrise de câte un specialist în domeniu, ceea ce demonstrează încă o dată vasta cultură a autorului său.

După cum afirmă Andrei Vartic în prefața: „*Cartea este necesară lingvistului, filosofului, istoricului, dar mai ales politicianului, această carte poate fi şi un dicționar de reprezentare al poporului român în mediile diplomatice ale lumii şi o cărămidă la temelia noii Românii, pe care ne-o impune mereu şi vechea limbă română, şi noua lume”* (p. 6).

“Decenii în şir, pretinşi specialişti în istorie şi lingvistică, din vechea U.R.S.S. şi din Basarabia, dar şi aşazişi patrioți, rusofili convinşi însă, au susținut şi au încercat să demonstreze într-un mod original, datorat fanteziei ideilor, că între Prut şi Nistru se vorbeşte o «limbă moldovenească». Aceasta, nici mai mult, nici mai puțin, reprezintă o nouă limbă romanică vorbită de moldoveni, atestată cu secole în urmă. Romanicii de la est de Carpați îşi numeau graiul «limbă moldovenească», denumire care a existat şi există. Mai mult decât atât, acestei limbi romanice vorbită de moldoveni, în jurul anilor ’20, ’30, în secolul trecut, i s-a atribuit, prin lege, funcții şi statut de limbă oficială. Poporul din Basarabia ar fi avut în suflet această denumire, ca factor al continuității conştiinței naționale. Prin urmare, susțin ei, românii dintre Prut şi Nistru se numeau moldoveni, iar limba, moldovenească, că populația aceasta nu este românească şi nu vorbeşte limba romană, ci «limba moldovenească».

Ceea ce-i mai trist şi de neînțeles este faptul că în Basarabia astăzi astfel de atitudini neştiințifice şi ostile românismului se mai întâlnesc. Ideea e susținută încă, iar unele persoane, trezindu-se peste noapte specialişti în istorie sau lingvistică, publică articole, studii, broşuri şi cărți. Astfel, ca să dăm doar un singur exemplu, în 1993, un oarecare «istoric», Petre P. Moldovan, publică la Chişinău cartea «Moldovenii în istorie» o lucrare antiromânească, tendențioasă, din care iesă în evidență răutatea şi ignoranța autorului. El încearcă să demonstreze existența multiseculară în istorie a moldovenilor, acuză unioniştii din România şi Republica Moldova care ascund numele acestora şi susține prezența «limbii moldoveneşti», o limbă de sine stătătoare, un idiom nou romantic. Incredibilă este ideea ultimului capitol, care vorbeşte despre adevărata hartă a Moldovei, ce trebuie să cuprindă teritoriul situat între Nistru şi Carpați. Rămâi fără replică în fața unor astfel de afirmații!” (p. 67-68).

Agache, Catinca. **Literatură română în ţările vecine: 1945 – 2000:** Basarabia (Republica Moldova), nordul Bucovinei (Ucraina), Banatul iugoslav – Vojvodina (Serbia), Ungaria. – Iaşi: Princeps Edit, 2005. – 492 p.

De-a lungul secolelor literatura a fost studiată în diferite ipostaze, atât operele cât şi cercetările, materializându-se în studii şi monografii, vizând teoria literaturii, critica literară, având în centrul atenţiei unul sau cei mai reprezentativi autori ai perioadei respective. Lucrarea de faţă studiază şi promovează fenomenul literar din perioada postbelică până în zilele noastre. Volumul, apărut la Iaşi, este un studiu minuţios, efectuat pe o perioadă îndelungată de timp, dată fiind complexitatea temei şi oferă cititorului o informaţie amplă despre literatură, autori şi operele lor de expresie română, care depăşeşte numărul celor din spaţiul geografic al României.

Activitatea Catincăi Agache constă în munca de zi cu zi în calitate de director-adjunct al Bibliotecii „Gh. Asachi" din Iaşi, pe lângă acestea se numără printre organizatorii Saloanelor Internaţionale de Carte Românească organizate la Iaşi, Cernăuţi, Chişinău etc. A desfăşurat şi o activitate ştiinţifică, susţinându-şi doctoratul la Facultatea de Litere a Universităţii „Al. I. Cuza". Autoarea, printr-o remarcabilă sinteză, realizată în premieră, reuşeşte să facă o analiză literară şi să integreze autorii din Basarabia, Bucovina, Voivodina etc., într-un etnos întreg. Literatura română din spaţiile respective este percepută ca una având o culoare locală, dezvoltată în condiţii istorice diferite. O deosebeşte studiul şi prezentarea în ansamblu, integră.

În conformitate cu cele afirmate de redutabilul critic literar, academician Constantin Ciopraga, faţă de lucrarea discutată: "*Frapează documentarea excepţională şi numeroasele note de contrapagină; de subliniat, totodată, alternanţele, trimiterile demonstrative la volume şi periodice; se insistă – în funcţie de generaţii şi promoţii – pe fluxul ideilor, pe paradigmele în mişcare. Vivacitatea discursului evoluează în pas cu desfăşurarea de aspecte definitorii dar puţin cunoscute la noi. Sfidând dificultăţile, Catinca Agache semnează, în esenţă, o carte de referinţă, multaşteptată.*" (p.5)

Atunci când putea fi studiată literatura din limita ţării, dr. Catinca Agache îşi propune s-o valorifice şi pe cea din ţările vecine, acolo unde sunt vorbitori de limba română, ceea ce complică sarcina în vederea subiectului cercetat. Motivaţia oferită de autoarea însăşi este dorinţa de a-i face mai cunoscuţi pe scriitorii din spaţiul de spiritualitate românească, respectiv: Basarabia, Nordul Bucovinei, Iugoslavia, şi Ungaria. Autoarea s-a plasat în postură de ecou al lor, în sensul că nemulţumirea acestora merge spre faptul că nu au fost reflectaţi în dicţionare, istorii literare, antologii, manuale, aşa cum ar merita cea mai mare parte din ei. În aprecierea autoarei însăşi, „*publicarea cărţii a fost un act de curaj*", şi, în pofida unor obiecţii care ar putea fi semnalate din partea criticii, Catinca Agache afirmă că această carte e „*o încercare modestă, responsabilă, riscantă, dar mi-o asum*". Deşi au fost aşteptate şi unele reacţii negative, cartea a fost apreciată, aceasta dând imbold pentru alte ediţii în care vor fi incluşi şi alţi scriitori, pe care nu a putut să-i cuprindă prezenta ediţie. Subiectul fiind deschis şi pentru alte cercetări, aceasta „*este o carte de la care pot porni numeroase asemenea studii mult mai ample*

şi mult mai valoroase, poate". Prin volumul de față, autoarea a readus atenția celor din interiorul țării faptul, că aproape de granițele țării trăiesc români, printre aceştia, scriitori de valoare, chiar „adevărați eroi", care au scris în limba română în condiții dificile şi au făcut literatură bună într-un cadru nu tocmai favorabil.

În ceea ce priveşte documentarea pentru realizarea cărții, a fost foarte dificil pentru autoare, să ajungă la literatura acestor scriitori, atât ca operă propriu-zisă, cât şi ca studii critice despre aceştia, din cauza distanței fizice. Astfel, au fost fericite acele evenimente la care a participat autoarea, în rezultatul cărora a intrat în posesia câtorva volume. În rest, a fost dificilă obținerea volumelor de literatură. Acestea au fost nişte obstacole în calea obținerii informației referitoare la unii scriitori, care trebuia introdusă într-un mod sistematizat şi organizat într-o carte.

Cum motivează autoarea, întocmirea unei istorii literare în perioada 1945-2000? Din cele afirmate de însăşi domnia-sa şi în spațiul iugoslav, şi în cel ungar: „*Nu poate fi vorba de o literatură autentică până la 1945, iar în celelalte spații, respectiv, Basarabia şi nordul Bucovinei până la 1945 s-a scris suficient, unii din scriitori se află în istoria monumentală a lui George Călinescu, deci până la 1945 aceşti scriitori au fost cunoscuți. După 1945, după ce s-a produs tragica ruptură, ei au devenit cumva percepuți ca la margine de țară, ceea ce nu este corect şi nu face nici un serviciu literaturii române*". Deci, doar pentru că s-au născut sau locuiesc dincolo de țară, scriitorii respectivi nu s-au bucurat de o recunoaştere generală, ceea ce este o nedreptate.

Lucrarea prezentată pe paginile Almanahului nostru este una pentru aşteptările literaților, studenților, liceenilor, elevilor, tuturor iubitorilor de literatură şi doritorilor de a cunoaşte opera şi informația critică despre autorii discutați.

Volumul este structurat în ordine cronologică, în decenii, cu subdiviziuni după generația literară şi după spațiul regional. Catinca Agache îşi începe studiul cu analiza situației în plan literar de la începuturi până în 1945, la fel şi în anii următori, până în deceniul cinci. Pentru că ne interesează în mod special autorii de pe teritoriul țării noastre, ne vom limita la enumerarea acestora, fără a diminua valoarea celorlalți. Astfel, făcând parte din perioada postbelică şi ca scriitori-salvatori de infernul proletcultist, au fost luați în discuție următorii autori: Ion Druță, Nicolai Costenco, George Meniuc, Liviu Deleanu, Alexei Marinat, Vasile Vasilache. În cadrul generației deceniului şase, cea de deschidere spre modernism, sunt prezentați următorii poeți şi scriitori ai Basarabiei: Grigore Vieru, Mihai Cimpoi, Dumitru Matcovschi, Liviu Damian, Ion Vatamanu, Petru Cărare, Anatol Codru, Serafim Saka, Vlad Ioviță, Nicolae Esinencu, Spiridon Vangheli. Pentru perioada anilor şaptezeci, numită „deschiderea către poezia actuală", sunt reprezentativi poeți precum: Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Leonida Lari, Leo Butnaru, Iulian Filip, Vasile Romanciuc. Generația anilor optzeci, adică postmodernismul şi relevanța realităților ultime, este predominat, din punct de vedere literar, de poeții revoluționari Emilian Galaicu-Păun, numit poetul dezlănțuirilor lirice stihiale, Valeriu Matei, caracterizat drept exponent al modernizării limbajului poetic.

Şi acestea şi alte nume ale poeților țărilor vecine au fost adunate cu grijă şi analizate cu multă dăruire şi minuțiozitate.

Lucrarea prezentată vine să umple un gol imens în istoriografia literară românească. Cauza acestui gol, în mare, este lipsa de comunicare între regiuni pe care le-am numi Centru şi Margine şi excluderea autorilor români din vecinătatea României din procesul literar românesc. Pe lângă acestea, lipseşte un mecanism de difuzare a cărților autorilor prezentați în interiorul țării, iar cea care este e incompletă, nesistemică, sporadică aproape.

Aşa cum am menționat, cartea s-a bucurat de aprecierile pozitive ale celor mai mulți critici notorii, de exemplu: „*Autoarea este o foarte bună cunoscătoare a realităților literare şi culturale din țările vecine. Consider că, la momentul actual, dna Catinca Agache este una din cele mai bune cunoscătoare din România a literaturii de limba română scrisă în afara granițelor"* (Dan Mănucă); *„A încerca o prezentare a literaturii române scrisă în țările din afara granițelor care au fluctuat din cauza vicisitudinilor istoriei, necesită o bună cunoaştere nu numai a perioadei 1945 – 2000, ci şi a trecutului. E ceea ce face autoarea lucrării în primul capitol, unde enumeră dificultățile întâmpinate pentru a găsi criteriile expunerii, direcțiile de urmat până a descoperi elementele unificatoare şi cele diferențiale. Criteriul generațiilor este într-adevăr cel mai concludent, cu toate riscurile sale..." (Liviu Leonte); „Doamna Catinca Agache şi-a asumat toate riscurile pe care le presupune ducerea la bun sfârşit a unui asemenea proiect. Cercetarea unui domeniu vast presupune un cumul de metode de lectură şi de mijloace de analiză. S-a preferat o abordare întemeiată pe criteriul generațiilor, pe cât de justificabilă, pe atât de contestabilă. Dar sistematizarea obținută astfel se dovedeşte a fi acceptabilă şi, fapt demn de remarcat, are darul de a aduce o limpezire, o stratificare coerentă a bogatului material". (Remus Zăstroiu)*

Expunem un fragment din impozanta lucrare, vorba fiind despre nouăzeciştii din Republica Moldova.

"Revenirea Basarabiei (Republica Moldova) la «matricea stilistică firească» se petrece o dată cu schimbarea mentalității scriitorilor care au devenit mai interesați de sincronizarea cu spiritul paradigmatic românesc. Aceasta s-a realizat efectiv numai în condițiile în care ei au acceptat «să se autosupună, - cum apreciază Leo Butnaru – unei operațiuni chirurgicale» estetice, unor transfuzii şi transplanturi în firea lor «a unui înalt spirit şi a unei alese culturi». Grupul elitist al optzeciştilor şi nouăzeciştilor şi-a asumat monopolul asupra sincronizării reale, prin supunerea examenului dur al criticii literare

din România. Deşi sincronizarea sau postsincronizarea a operat şi înainte în acest spațiu literar, dacă ne gândim fie numai la generația Vieru, nemaivorbind de cea a lui Nicolae Dabija, disputele aprinse pe marginea fenomenului în sine umplu paginile revistelor. Viața literară devine deosebit de mobilă. Se petrece acea mult râvnită cunoaştere între ele a zonelor literare marginale.

*După **Glasul** (primul ziar cu grafie latină apărut clandestin în 1989, în Letonia, sub direcția lui Ion Druță, Leonida Lari, Ion Vatamanu), devenit în 1992 **Glasul națiunii** («gazeta reîntregirii neamului» al cărei redactor-şef a fost Leonida Lari) şi suplimentul literar al cotidianului **Sfatul țării** sau **Columna**, drumul este deschis şi pe el se înscrie o serie întreagă de publicații în jurul cărora s-au conturat noi grupări de scriitori, pe afinități sau pe interese, pe spirit de apartenență la o orientare anume. **Limba română** (1991), **Eminescu** (1991), **Basarabia** (din 1990), **Flux**, **Sud-Est**, **Viața Basarabiei** alături de **Literatura şi arta** ş. a. au construit în jurul lor sau au păstrat şi continuat să susțină alte focare de creație literară.*

*În această perioadă a descătuşărilor, literatura română din Basarabia cunoaşte un reviriment nemaiîntâlnit, generațiile aflându-se într-un adevărat iureş al afirmărilor, reafirmărilor, reconfigurărilor, al urcuşului pe versantul existențial al neomodernității şi postmodernității. Discipolii încep să-şi conteste maeştrii, culoarea locală specifică perioadei – **genius loci** – promovată de aceştia. Limba română (eliberată de hainele străine) şi Eminescu – care i-au ținut împreună în anii grei – alcătuiesc solul solid în depăşirea viziunilor diferite. Mişcarea generaționistă, caracteristică perioadei interbelice, devine mai acută ca oricînd. Eseul **Anul literar 1984-1989 – un cincinal de poezie patriotică** (iunie 1990) de Emilian Galaicu-Păun aduce critici pătimaşe la adresa literaturii «momentului '89», calificată ca neosămănătorist-militantă, ceea ce a stîrnit reacții puternice în rîndul protocroniştilor. «Ei bine, cartea care lipseşte literaturii române din Basarabia, afirmă acelaşi personaj insurgent, pe linia unui nihilism cioranian, este **Nu**». Antologia **Portret de grup** (1995) este considerată cartea care ar afirma această «nouă mentalitate cu adevărat estetică»* [E. Lungu. Portret în grup. O altă imagine a poeziei basarabene, Chişinău: Arc, 1995, p. 12.]. "*Ea reuneşte, după opinia lui Eugen Lungu, poeți ale căror afinități sunt «pur tematice sau de clan, nu şi de ideologie estetică» [Ibidem]. Dorința optzeciştior basarabeni de a realiza acea schimbare de mentalitate, acel «salt mongol», cum bine s-a spus, direct în postmodernism, a fost deosebit de greu de validat într-o literatură în care tendințele sămănătoriste au constituit linia sa de rezistență. De aceea a fost atât de dificil de stabilit câteva elemente comune ale celor care «debutau» sau continuau să scrie. Redescoperirea acestui spațiu, liric prin excelență, de către critica literară românească s-a canalizat aproape unanim spre o concluzie uimitoare, târzie, aşteptată îndelung dar meritată: în Basarabia, la Chişinău, dar şi la Bălți, există o formidabilă şcoală de poeți, dincolo de orice fel de complexe ale provinciei, dintre care câțiva pot fi aşezați între vârfurile literaturii române contemporane"*. (p. 399-400)

Eminescu Plutonico : Poetica del fantastico / coord. G.Vanhese. – Università deglei Studi della calibria: Centro Editoriale e Librario, 2007. – 329 p.

Eminescu Plutonico : Poetica del fantastico este titlul unui volum de excepție, apărut de curând la Centro Editoriale e Librario, Università della Calabria, Italia. Cartea pune în circulație rezultatele unui efort colectiv de cercetare, desfăşurat la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universității italiene, având-o în postură de coordonatoare pe Gisèle Vanhese – unul dintre cele mai importante nume din domeniul studiilor de românistică din Europa Occidentală. Volumul conține trei secțiuni: *Eminescu Plutonico: Poetica del fantastico* şi *Traduzioni*, însumând unsprezece studii de poetica imaginarului fantastic şi patru traduceri, în italiană, ale unor poeme din română şi germană.

Dincolo de miza ştiințifică şi critică *Eminescu Plutonico: Poetica del fantastico* are o miză culturală extrem de importantă. Cele patru studii masive de eminescologie, din secțiunea *Eminescu Plutonico* şi cele trei mari poeme eminesciene traduse în italiană integrează coerent şi obiectiv figura lui Eminescu, într-un context literar european ilustru, în care scriitorul român se aşează extrem de confortabil. Partea de eminescologie este axată pe studii de comparatistică şi mitocritică. Aici se mai adaugă studiile de etimologie şi lingvistică aplicată. Se realizează astfel, prin însumare, construcția unei identități culturale prin raport cu expresia sa literară. Rezultă de aici că *Eminescu Plutonico: Poetica del fantastico* este nu doar un volum de studii critice, ci în egală măsură, un volum de studii culturale.

Conținutul acestei lucrări merită să fie descris mai în detaliu.

În *Sotto il segno della belleza tenebrosa: Călin e Luceafărul di Mihai Eminescu,* Gisèle Vanhese face o analiză asupra mitului dramatic al "căderii îngerilor", cu referiri erudite la Moore, Byron, Vigny, Lamartine şi Lermontov, dar şi la tradiția literară românească preeminesciană, în speță Heliade Rădulescu. Asupra erou-

lui dun *Călin*, figură între vampir şi zburător, autoarea construieşte o demonstraţie extrem de sensibilă la detalii, mai ales la cele ţinând de elementele materiei ca mărci ale demoniacului, elemente care organizează imaginarul şi sensurile arhetipale ale textului. În ceea ce priveşte *Luceafărul*, între "apariţia demonică" şi "seducţia satanică" Gisèle Vanhese fixează reperele unei hărţi imaginare a alhimiei tenebroase, cuprinzându-i pe Baudelaire, Eminescu şi Vrubel. Extrem de importantă este analiza asupra Cătălinei prin care demonstrează autoarea, Eminescu a creat un personaj feminin original, ieşit din cadrele romantismului. Refuzul Cătălinei de a deveni victima demonului seducător o aduce mult în proximitatea "femeii fatale", "la belle dame sans merci" a decadentismului de la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea. Formularea concluzivă a cercetătoarei italiene merită reprodusă: "*Così, alla fine del XIX secolo, il mito del demono romantico raggiunge, con Eminescu per la poesia e con Vrubel per la pittura, la sua espressione più perfetta nella cultura europea*".

Eseul Rodicăi Zafiu, *Fantastico, ironia e destrutturazione dell'io: transizioni e rotture testuali nella novella Sărmanul Dionis*, propune o perspectivă naratologică asupra vocilor şi punctelor de vedere din nuvela eminesciană , textul literar fiind ca o construcţie narativă oscilatorie, între realism şi fantastic.

Tema vampirilor în poezia românească preromantică şi romantică reprezintă substanţa unui excelent studiu al lui Giovanni Magliocco, intitulat *Tra angelismo lunare e vampirismo plutonico : Strigoii di Mihai Eminescu.* Un excurs impresionant prin erudiţie comparatistă în domeniul lingvisticii antropologice (tratând etimologia europeană a termenilor strigoi, vârcolac, pricolici, zburător, vampir etc.) prefaţează analiza extinsă a imaginarului din poemul eminescian. Liniile principale ale interpretării urmăresc portretele spectrale (masculin şi feminin), ca reprezentări ale esenţei demonice; magul şi imago mundi; îngerul-vampir (între lunar şi plutonic); funcţiile descântecului magic.

Un studiu de traductologie însoţit de argumente de poetică eminesciană, cu aplicaţie asupra poemelor *Luceafărul* şi *Călin*, semnează tânăra cercetătoare şi traducătoare Katia Stabile. Reluând dezbaterea mai multor probleme legate de transpunerea în italiană a limbii poetice româneşti al secolului nouăsprezece, autoarea găseşte soluţii pentru traducerea unor termeni extrem de dificili din lexicul eminescian, precum "zburătorul" sau "luceafărul". Eseul funcţionează ca un bun preambul pentru lectura textelor din a treia secţiune a volumului, unde se găsesc versiunile italiene ale poemelor *Călin-file din poveste*, *Luceafărul* (ambele traduse de Katia Stabile) şi *Strigoii* (în traducerea lui Giovanni Magliocco), la care se adaugă traducerea din germană în italiană a poemului *Lenore* de Gottfried Bürger, semnată de Fernanda Cirimele.

Secţiunea mediană a volumului, intitulată generic *Poetica del fantastico*, este alcătuită din şapte studii de analiză a imaginarului şi literatură comparată, pe subiecte din literaturile americană, engleză, argentiniană, franceză şi albaneză. În *La ballata del fratello morto e la cavalcata fantastica,* Franco Altimari şi Giovanna Nanci iau ca pretext o baladă albaneză pentru a realiza un studiu asupra variantelor balcanice ale invariantului tematic al "cavalcadei fantastice".

Richard Kidder analizează, în *Bewitched by Reason: Rescripting the Covenant in Sleepy Hollow,* un caz de rescriere (sub forma scenariului cinematografic) a nuvelei lui Washington Irving, *The Legend of Sleepy Hollow,* din 1819, cu toate implicaţiile unei cercetări comparative asupra artei cinematografice şi a câtorva dintre produsele sale reprezentative.

Marilena Parlati oferă o subtilă imagine comparativă asupra practicilor discursive ale fantasticului şi monstruosului în literatura "ottocento"-ului englez (*Poetiche del residuo nel secondo Ottocento britannico*).

După lectura critică pe care Emanuela Jossa o face cu referire la categoriile fantasticului, aşa cum apar ele în povestirea *Axolotl* de Julio Cortázar, Yannick Preumont dezbate structura lingvistică şi discursivă a fantasticului în ceea ce autorul numeşte "romanul familial belgian". Studiul se intitulează *Foyer et folie: Quelques paramètres linguistiques du fantastique.*

În *Amore e Morte ne Le coup de grâce de Marguerite Yourcenar: La cavalcata notturna di Éric et Sophie,* Annafrancesca Naccarato urmăreşte detaliat reconstrucţia unui nucleu al imaginarului fantastic din Lenore al lui Bürger în formula epică din proza lui Yourcenar.

În sfârşit, în ultimul eseu al secţiunii, semnat de Gisèle Vanhese, autoarea explorează urmele antropologice mai profunde ale imaginarului morţii la Bürger, Yourcenar şi Ismail Kadare, în substanţa poematică a unei balade arhaice albaneze, cea a cuplului Constantin şi Doruntina.

Volumul *Eminescu Plutonico: Poetica del fantastico* demonstrează, aşadar, o impresionantă unitate tematică, pe de-o parte, dar şi o remarcabilă amplitudine a câmpurilor cercetării, pe de altă parte. Cartea ar merita din plin o traducere în română şi publicarea în ţară, întrucât ea reflectă o imagine fidelă şi onorată a literaturii şi culturii româneşti în context balcanic, european, universal.

Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor / Selecţ., pref. Daniel Corbu. – Iaşi: Princeps Edit, 2005. – 442 p.

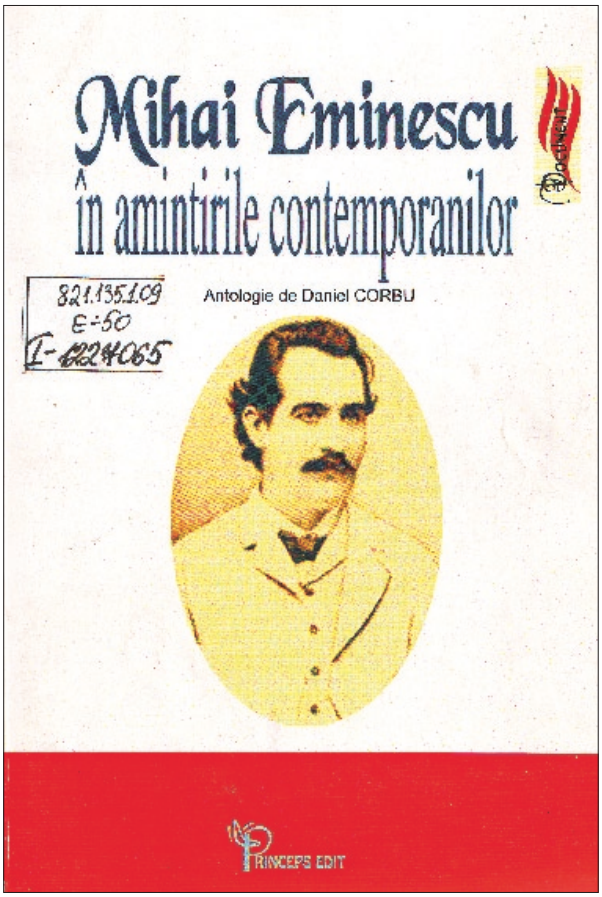

Este inutil să-l prezentăm pe marele poet al neamului românesc sau să adăugăm ceva la cele cunoscute despre viaţa şi activitatea lui Mihai Eminescu.

Folosindu-ne totuşi de prilejul apariţiei la Iaşi a lucrării de faţă, deşi în reeditare, o vom prezenta în cele ce urmează. Aşa cum afirmă autorul însuşi, despre Eminescu s-a scris enorm în multele decenii ce s-au scurs de la moartea sa, ceea ce înseamnă că „*bibliografia completă a acestor studii acoperă o întreagă bibliotecă*" (p. 5).

A excelat în toate: este poetul nostru naţional, cel mai profund artist al limbii române, poet cu o strălucită activitate ziaristică şi formator al conştiinţei naţionale, acestea şi altele de care s-a ocupat făcute tumultuos şi „*cu o inegalabilă risipă de energii*" (p. 5).

In conformitate cu afirmaţia autorului, „*ideea cărţii e veche şi îndelung stăruitoare.*" (p. 6) Realizarea intenţiei a fost posibilă abia când au fost deschise fondurile secrete ale bibliotecilor româneşti, „*când libertatea de a spune anumite adevăruri nu mai stă ghemuită-n saci şi adună mărturii ale celor care l-au cunoscut pe Eminescu în carne şi oase, au avut atingeri cu el în scurta-i trecere pe pământ*." (p. 7)

În lucrare au fost adunate evocările semnificative, importante pentru cunoaşterea poetului Mihai Eminescu şi a operei sale şi au fost eliminate cele de suprafaţă, scrise lejer, din dorinţe de ataşare unui mare om.

O chestiune regretabilă în publicarea memoriilor despre poet este doar faptul că nu a existat vreun cercetător de vocaţie, care l-ar fi cunoscut îndeaproape pe Eminescu şi a înregistrat datele sau vreun interlocutor. Pe de altă parte, punctul de plecare nu poate fi nici un jurnal al lui Eminescu, pentru că nu a fost consemnat. Unele mărturii despre el, puţine şi nesemnificative pot fi desprinse din scrisori şi doar cele care s-au păstrat, adresate V. Micle, T. Maiorescu, I. Creangă, familiei etc.

Multe din aceste corespondenţe sau articole au apărut în periodice de atunci, în special puţin după moartea poetului. Multe pagini din volumul prezentat se datorează lui Teodor V. Ştefanelli, coleg cu Eminescu atât la Şcoala Primară din Cernăuţi, cât şi pe vremea studenţiei la Viena. Şi după afimaţiile alcătuitorului volumului, anume T.V. Ştefanelli „*a reuşit să realizeze un portret moral complet în prima carte dedicată în întregime poetului, Amintiri despre Eminescu*". Un alt merit în vederea mărturiilor despre poet îl are revista *Familia*, având în vedere perioada aflării lui Eminescu la Blaj în calitate de student privatist (1866). La fel, Elie Dăianu şi-a adus contribuţia în publicarea unor materiale despre Eminescu, dânsul adunând şi comentând evocările sale în volumul *Eminescu la Blaj. Amintiri de la contemporani* (1914). Aici au fost incluse şi cele mai relevante amintiri ale lui Slavici, care l-a cunoscut pe Eminescu la Viena, au fost colegi la revista *Timpul*, fiindu-i prieten şi gazdă.

În total, putem număra 74 de evocatori, cărora le aparţin pagini din prezentul volum. Aşa cum s-a exprimat alcătuitorul cărţii, „principalul personaj secundar" al cărţii este Titu Maiorescu. Iar A. Xenopol, A. C. Cuza, C. Negruzzi, C. Meissener, N. Gane, S. Bodnărescu, I. Alecsandri, M. Kogălniceanu completează strălucita pleiadă a marilor personalităţi care l-au evocat pe M. Eminescu.

Nu în ultimul rând la întregirea memoriilor, evocărilor, a datelor despre personalitatea poetului au contribuit scrisorile Veronicăi Micle. În acest sens, alcătuitorul cărţii le-a ales pe cele mai puţin cunoscute şi anume din arhiva familiei Zarifopol. Din volum mai fac parte şi mărturii ale membrilor familiei: fraţi, surori, nepoţi.

Bazându-se pe cele peste două sute de evocări şi mărturii ale contemporanilor, cel ce a îngrijit de volum schiţează un portret marelui poet „*care a întruchipat toate datele geniului tutelar al gândirii şi simţirii româneşti*". (p. 8)

Aducem câteva fragmente din volumul prezentat:

Ştefan Cacoveanu **“Eminescu la Blaj”**

“*Pe Eminescu l-am cunoscut din poeziile publicate în **Familia,** revista d-lui Vulcan, care apărea pe atunci la Budapesta.*

*Eminescu era stabilit în Bucovina, la Cernăuți. Trăia aşa dară între românii din Austro-Ungaria şi poeziile lui publicate pe atunci în **Familia.** Pe cetitorii **Familiei** ne lăsară încântați întru atâta, că numele lui rămase înfipt în mintea şi inimile noastre. Numai aşa se explică împrejurarea că a doua zi după sosirea lui în Blaj, în studenție fierbea vestea şi pe buzele tuturora sunau cuvintele: e aici Eminescu, e aici Eminescu! Aceasta fu în 1866, prin luna lui mai, pe la sfârşit. Doritor de a-l cunoaşte, am ieşit în piața de dinaintea gimnaziului, locul de întâlnire al studenților.*

Aici i-am făcut cunoştința.

Era un tânăr între 16-17 ani, de statură mijlocie, frumos şi roşcovan. Avea un păr negru dat îndărăt şi lung, părea a nu fi tuns de ani de zile.

Era într-un surtuc de peruvian negru, ros, scurt în mâneci şi rupt în coate; în nişte pantaloni de altă culoare (gălbui mi se pare) scurți de i se vedea de sub ei până la înfăşurări ciobotele scâlciate şi prăfuite. Pe cap purta, deşi era cald deja, căciulă neagră, grea, săoasă de miel. Nu ştiu cum să îmi explic împrejurarea că acest exterior neglijat nu ne era bătător la ochi. Poate fiindcă la Blaj unde studia sărăcimea, se aflau încă mulți ca el, rău situați şi îmbrăcați şi apoi la un talent aşa mare cum îl țineam noi, ni se părea cumva naturală această lăpădare de sine”. (p. 167)

N. A. Bogdan **“Amintiri despre Eminescu”**

“*Eminescu a ocupat puțin timp locul de redactor al „Curierului de Iaşi”, foaia publicațiilor oficiale de resortul Curții de Apel din localitate, în care a scris diferite articole, unele cu valoare literară, altele de simplă bucătărie gazetărească, din care o mare parte au făcut să se reproducă în diferite reviste şi în unele din volumele ce s-au editat în urma morții lui, de asemenea a ocupat un timp relativ scurt postul de subbibliotecar la Biblioteca Universității ieşene, post care, drept vorbind, nu era decât o sinecură ce se dase prin stăruința unor membri influenți ai Junimii de pe atunci şi mai ales a răposatului Ştefan Vârgolici, ca cel mai prietenos pentru Eminescu.*

În acest interval viața ce o ducea el era aceea a solitarului, a becherului nepăsător de lume şi de el însuşi, locuind totdeauna câte o odăiță în fundul vreunei curți din care adesea proprietarii îl strămutau fără voia lui din cauza neplății de chirie la timp, neavând altă mobilă decât un pat de vergi de fier, o masă şi două scaune şchioape de lemn alb, o cofă cu capac şi o cană de băut apă, care nu era schimbată câte 5-6 zile, şi prin toate ungherele odății, aruncate fără nici o grijă, jurnale, cărți, bucăți de hârtie rupte sau obiecte stricate. Păianjenii țineau loc de zugrăveli, din geamuri două-trei totdeauna sparte, după sobă îngrămădite câteva albituri purtate ce aşteptau mult până să vie spălătoreasa să le ia.

De multe ori, zile întregi, Eminescu, sta singur în casă, fie din cauza unei boli temporare, fie că aşa-i venea la socoteală, până ce venea câte un prieten intim ca Miron Pompiliu, Mihai Vasiliu şi alții, care-l scoteau cu anevoie din camera lui. O neglijență absolută de sine îl făcea să se hrănească adesea zile întregi numai cu nuci şi pâine sau alte asemenea delicatesuri şi să se poarte mai totdeauna cu hainele soioase descusute şi cu părul neîngrijit. O boală crudă, rezultatul traiului singuratic şi al lipsei de care neîncetat suferea, se acapara de el; corpu-i întreg se acoperi de răni; suferința şi dezgustul curând îi copleşi creierul şi geniul”. (p. 181)

Țarălungă, Ecaterina. **Dicționar ilustrat al scriitorilor români**. – Bucureşti : Litera Internațional, 2007. – 464 p.

Peste hotarele țării, la Bucureşti, a apărut o carte din domeniul filologiei, semnată de autoarea de peste Prut, Ecaterina Țarălungă. Prezentăm câteva date biografice despre autoare, înainte de a prezenta cartea apărută recent.

Ecaterina Țarălungă este născută la 1 august 1947 - la Râmnicu-Sărat, județul Buzău. În acelaşi oraş a absolvit Şcoala Primară şi liceul. După liceu, în 1970 a absolvit Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Litere. Şi-a facut doctoratul, devenind doctor în ştiințe filologice al Universității din Bucureşti (1973). A debutat în *România literară* cu un articol despre câțiva scriitori români. Drept locuri de muncă i-au fost editura Minerva. În perioada 1991-1995 a condus colecția *Biblioteca pentru toți*, care a editat seria de cultură generală a autorilor străini. A avut şi o funcție la Ministerul Culturii, Departamenul publicații, care se ocupa de revistele de cultură, la fel, la Muzeul Literaturii Române, la Uniunea Scriitorilor. A mai fost printre organizatori şi participantă la colocvii naționale, mai exact a susținut colocviile naționale de critică literară ale revistei *Transilvania*, desfăşurate în 11 ediții anuale, cu materialele publicate în întregime. La fel, a fost şi printre organizatorii centenarelor Mihai Eminescu şi Ion Creangă (1989). A reluat şi seriile de

discuri *Fonoteca de aur* şi *Voci contemporane* a teatrului pe disc, a discurilor pentru copii şi adolescenţi. Pe lângă acestea, a iniţiat şi a condus revistele *Reporter* din Rîmnicu Sărat, cu prilejul aniversării a 550 de ani de la atestarea aşezării (1995); *Democraţia socială* (1994); *S. F*. Referitor la activitatea sa critică şi istorico-literară, care reprezintă specializarea domniei-sale, a publicat mai multe lucrări, a tradus din limba franceză.

În munca sa de cercetare a documentelor lăsate de D. Cantemir, pentru documetare s-a aflat la Institutul Weizmann din Rehovot, Israel, ulterior la Compiègne, Franţa. Ca rezultat ale celor văzute, a realizat mai multe documentare.

A lăsat mai multe volume scrise: *Secvenţe critice*, Bucureşti: Cartea Românească, 1979, 200 p.; *Tudor Vianu*, Bucureşti: Cartea Românească, 1984, 435 p.; *Misiunea de investigare* (roman), Bucureşti: Albatros, 1987, 225 p.; *Dimitrie Cantemir*, Bucureşti: Minerva, 1989, 425 p.; *Întâlnire de gradul X* (roman S.F), Bucureşti: Orion, 1991, 100 p.; *Mic dicţionar de literatură română*, Bucureşti: Forum, 2000, 150 p.; *România vitoare*. *Interviuri şi teste*, Bucureşti: Editura Eminescu, 2001, 160 p.; *Limite* (versuri), Bucureşti: Pallas, 2003.

În calitate de traducător a colaborat la traducerea eseului lui Ştefan Zweig *Un strigăt împotriva morţii*. *Castellio contra Calvin*, Bucureşti: Orion, 1992, 192 p. şi a romanului Exbrayat *Imogène şi banda de spioni*, Bucureşti: Forum, 1993, 225 p., de acelaşi autor romanul *Pe viaţă şi pe moarte*, Bucureşti: Forum, 1994, 225 p. A mai editat corespondenţa dintre Veronica Micle şi Mihai Eminescu cu titlul *Veronica Micle – Dragoste şi poezie*, Bucureşti: Orion, 1992, 176 p., a editat şi a comentat un basm cules de M. Eminescu *Frumoasa lumii*, Bucureşti: Forum, 1995.

A fost şi realizatoare de emisiuni la Televiziunea Română şi documentare culturale: *Cuvinte potrivite* (emisiune de limba română), *Viaţa în jurul Mediteranei* (documentar cultural), *Cafè Corso* (emisiune săptămânală), emisiunea *Cultura în lume*, care a cuprins documentare culturale, *Lumi şi cetăţi* (serial documentar), *Oraşe româneşti*, (program cultural), *Bulevardul artelor* (magazin cultural).

Printre ultimele realizări ale Ecaterinei Ţarălungă este lucrarea menţionată la începutul articolului de faţă, *Dicţionar ilustrat al scriitorilor români*. Autoarea nu se limitează strict la datele biografice ale poeţilor, prozatorilor, oamenilor de litere ai literaturii române, deşi acest lucru este indicat de titlu. În lucrare sunt prezentate, analizate şi alte noţiuni ce ţin de literatură, ştiinţă şi cultură, cum ar fi: reviste, termeni literari, instituţii, la fel personalităţi şi noţiuni nonliterare, adică ce ţin de teologie, folclor, istorie, filosofie etc., acestea, în totalitatea lor „menite să ofere cititorului un context capabil să indice crearea şi comunicarea valorilor literare. Pe lângă acestea, într-o lucrare de acest tip devine vizibil „rolul de echilibru a literaturii în păstrarea vitalităţii spirituale a naţiei”. Ceea ce deosebeşte *Dicţionar ilustrat al scriitorilor români* este şi faptul că autoarea nu a fost condusă de principiul teritorial, deci limitându-se la fenomenele literare şi cele adiacente din interiorul graniţelor României. Aici sunt prezentate şi faptele cultural-artistice de pe alte teritorii româneşti, precum şi cele din diaspora din întreaga lume.

Intenţia acestei lucrări este formulată de autoarea însăşi: “ ... *Să ofere mai mult o imagine asupra orizonturilor, a direcţiilor, decât o prezentare exhaustivă a tuturor celor care au ţinut ori ţin condeiul în mână în numele literaturii”*. (p. 7)

Dicţionarul de faţă fiind unul „ilustrat”, pe lângă materialele preţioase pe care le conţine, nu este mică importanţa imaginilor alăturate celor expuse prin text. Imaginile despre care e vorba, afirmă autoarea, sunt inedite, obţinute pe parcursul „colindării” prin România, discutând cu multe personalităţi dintre care multe au fost incluse în dicţionar.

Iată doar câteva noţiuni referitoare la teritoriul geografic dintre Prut şi Nistru, chestiune care ne interesează în primul rând:

Academia de Ştiinţe a Moldovei, *Analele moldoveneşti*, *Asociaţia Culturală pro Basarabia şi Bucovina, Biblioteca Naţională a Moldovei, Dimitrie Cantemir, Chişinău, Mihai Cimpoi, Anatol Ciobanu, Nicolae Corlăteanu, Eugen Coşeriu* etc.

Prezentăm câteva noțiuni, analizate de Ecaterina Țarălungă şi prezentate în lucrarea sa:

*"**Academia de Ştiințe a Moldovei** – înființată în 1946, Chişinău ca Baza Moldovenească de Cercetări Ştiințifice a Academiei de Ştiințe a U.R.S.S., transformată în anul 1949 în Filiala Moldovenească a Academiei de Ştiințe a U.R. S.S. În anii care au urmat au fost întreprinse o serie de măsuri pentru crearea bazei tehnico-materiale a filialei, pregătirea cadrelor ştiințifice, formarea direcțiilor principale de cercetări şi perfecționarea modului de organizare a investigațiilor ştiințifice. Dezvoltarea şi aprofundarea cercetărilor ştiințifice erau însoțite de perfecționarea structurii organizatorice a Filialei. Prin crearea institutelor de cercetare noi s-a constituit o rețea ştiințifică academică bine conturată. Actul de constituire a Academiei de Ştiințe a Moldovei este datat 2 august 1961. Din momentul fondării până la declararea Independenței Republicii Moldova (27 august 1991), A. Ş. M. a fost parte integrantă a sistemului academic ex-sovietic, aflându-se în subordonarea Prezidiului Academiei de Ştiințe a U.R.S.S., cât şi în cea a Consiliului de Miniştri al R.S.S.M. Primul preşedinte al A.Ş.M. a fost Iachim Grosul, membru corespondent al A.Ş. a U.R.S.S., academician al A.Ş.M., doctor habilitat în ştiințe istorice (1961-1976), fiind urmat de Alexandru Jucenko, membru corespondent al A.Ş. a U.R.S.S., academician al A.Ş.M., doctor habilitat în ştiințe biologice (1977-1989) şi de Andrei Andrieş (din 1989), academician al A.Ş.M., doctor habilitat în ştiințe fizice şi matematice. În prezent în cadrul A.Ş.M. îşi desfăşoară activitatea 6 secții: Ştiințe Matematice şi Economice; Ştiințe Fizice şi Tehnice; Ştiințe Biologice, Chimice şi Ecologice; Ştiințe Agricole; Ştiințe Socio-umane şi arte; Ştiințe Medicale. Acestea includ 28 de institute şi centre ştiințifice ale Academiei. În subordinea Academiei funcționează Institutul de Arheologie şi Etnografie, Institutul de Lingvistică, Institutul de cercetări Interetnice, întreprinderi experimentale şi alte structuri ştiințifico-tehnologice. Prin intermediul Secțiilor de Ştiințe A.Ş.M. contribuie de asemenea la coordonarea ştiințifico-metodică a activității de cercetare a institutelor de ramură subordonate autorităților administrației publice centrale. Cercetările fundamentale şi aplicative ale A.Ş.M. se efectuează în domeniile: matematică şi informatică, fizică teoretică, fizica solidelor, micro şi optoelectronică, procese de transfer în câmpuri magnetice, procese geofizice şi geologice, procese fizice şi tehnice în energetică, chimia compuşilor, organică şi anorganică, chimia analitică şi ecologică, chimia teoretică, fiziologie şi biochimie, zoologie, microbiologie, botanică, geografie, ecologie, restaurare şi utilizare rațională a florei şi faunei, fiziologia stresului, genetică, medicină, istorie, lingvistică şi literatură, filosofie, sociologie, economie, politologie, arheologie, etnografie, artă etc*". (p. 13)

*"**Biblioteca Națională a Moldovei** – succesoare a primei biblioteci publice din Chişinău înființată în 1832, conform unei circulare a Ministerului de Interne al Imperiului Rus. Organizatorul şi tutorele bibliotecii, doctor în drept Petru Manega, venit de la Bucureşti, a fost omul care, timp de aproape un deceniu, a căutat în oraş case potrivite pentru localul bibliotecii şi banii necesari pentru arendarea sau cumpărarea lor. Primul bibliotecar a fost Gavriil Bilevici, un român cu studii făcute la Cernăuți, profesor la Gimnaziul nr.1 de băieți din Chişinău, unde a fost găzduită un timp biblioteca. La baza fondului inițial de carte a stat biblioteca particulară a colonelului Liprandi (428 de volume, majoritatea în limba franceză), împărțită în trei compartimente: vechii clasici; istorie şi geografie; artă militară. A. I. Sorokunskii, guvernatorul civil al Basarabiei, a cerut şi ajutorul Țării Româneşti pentru formarea fondului inițial de carte, dar numai 36 din volumele trimise de la Bucureşti au ajuns în biblioteca din Chişinău. Comitetul de cenzură a cărții străine, care se afla atunci la Odesa, conform Statutului de cenzură aplicat din 1931, a strangulat, după 1812, prin vama Sculeni, circulația cărții în această regiune, dând prioritate Moscovei şi Petersburgului în completarea fondului de carte a primei biblioteci publice basarabene. Directorul şcolilor din regiune, Grinevici, a adaptat regulamentul Bibliotecii Publice din Odesa pentru biblioteca din Chişinău. BNRM este moştenitoarea unui valoros fond de documente, de 2,5 milioane unități materiale. Colecțiile Bibliotecii cuprind diferiți purtători de informații: tradiționale (monografii, seriale) şi netradiționale (discuri, benzi magnetice, microfilme, hărți, documente electronice etc.). Biblioteca deține câteva colecții importante, care cuprind documente cu valoare bibliofilă: Cartea veche şi rară, Moldavistica, Audiovideoteca, Colecție de artă şi hărți, Literaturile lumii* ş. a". (p. 83-84)

Corlăteanu, Nicolae. *(n.14 mai 1915, Caracui, Basarabia) – filolog, decanul de vârstă al filologilor din Republica Moldova, membru al Academiei de Ştiințe al Republicii Moldova. A absolvit Literele, Filosofia şi Dreptul la Cernăuți. Membru fondator al Universității de Stat a Moldovei (1946), Laureat al Premiului de Stat al Moldovei pentru Ştiință şi Tehnologie, cavaler al Ordinului Republicii. Lucrări:* ***Issledovanie narodnoi latâni i ee otnoşenie s romanskimi iazâkami*** *(Latina vulgară ca bază a limbilor neoromanice şi romanistica, 1974, Moscova);* ***Originea fondului lexical de bază****, 1955;* ***Categoria gramaticală a cazului la substantive****, 1955;* ***Problema studierii substantivelor din Poveştile lui I. Creangă****, 1959;* ***În jurul unei controverse filologice: raporturile dintre Codicele Voronețean şi Lucrul sfinților apostoli al lui Coresi****, 1960, 1963;* ***Româna literară în Republica Moldova: istorie şi actualitate****, 1995;* ***Derivatologia****, 1997;* ***Scrisul românesc: începuturile lui****, 2000"*. (p. 150)

Chivu, Marius. **Cartea cu bunici. – Bucureşti: Humanitas, 2007**. – 552 p.

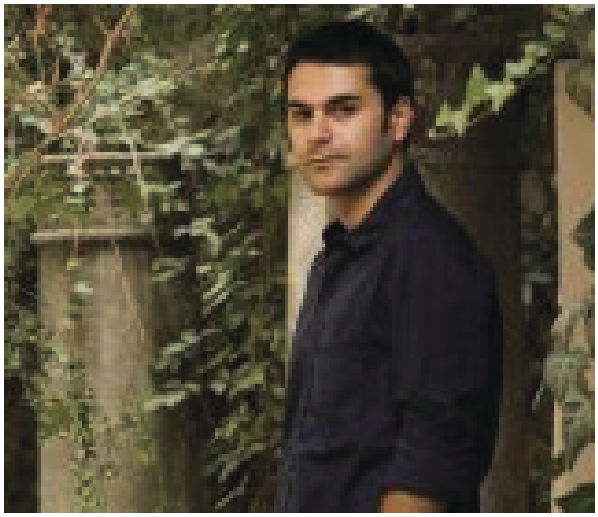

Un cadou special pentru bunici de toate vârstele a pregătit Editura "Humanitas", lansând *Cartea cu bunici*, proiect care reuneşte o serie de texte încântătoare despre bunici şi copilărie, sub coordonarea criticului literar şi poetului Marius Chivu. Completarea sumarului a durat 3 ani de zile, un proiect editorial, remarcabil pentru spaţiul nostru cultural.

"Crescut fiind de bunici şi copilărind, apoi zeci de vacanţe la ţară am fost tare uimit să întâlnesc oameni pentru care bunicii nu înseamnă nimic. Asociaţi ideii de poveste, copilăria fără bunici mi se pare cel mai trist lucru cu putinţă. În 2004, am scris în "Romania literară" *un text reprodus în cartea de faţă despre bunicii mei. Reacţiile stârnite de acel material şi scrisorile pe care le-am primit ulterior mi-au confirmat faptul că există nenumărate povestiri extraordinare cu bunici. Aş fi vrut să le citesc pe toate, Şegherezada însăşi trebuie că are o nepoţică pe undeva. Ideea acestei cărţi a venit, aşadar, de la sine şi, iată în trei ani s-au adunat aproape 100 de texte în care există bunici la discreţie. Mai ales pentru cei care nu şi-au cunoscut niciodată*", mărturiseşte în argumentul cărţii Marius Chivu. "*Copilăria fără bunici mi se pare cel mai trist lucru cu putinţă, pentru că bunicii sunt asociaţi, cel puţin în mintea mea, ideii de povestire şi de continuitate. Bunicii sunt cea mai veche legătură a noastră cu propriul trecut, cu familia noastră care vine, de fapt, de foarte departe. Bunicii ţin de identitatea noastră, pe care o căutăm şi o cultivăm toată viaţa. Ei sunt un nod de legătură foarte important şi cred, că cei care au fost crescuţi de bunici au o sensibilitate şi o deschidere aparte spre lume. Şi sunt absolut convins că datorită bunicilor am devenit scriitor…"*(p.18)

Cartea cu bunici, editată la Humanitas în anul 2007, este o antologie solidă de 552 de pagini, format mare, care cuprinde texte, proze mici despre părinţii părinţilor noştri - bunicii, semnate de 92 de autori – nume sonore din mass-media, scriitori, jurnalişti, lideri de opinie, comentatori şi publicişti, artişti şi oameni de cultură din trei generaţii diferite, majoritatea cunoscuţi şi foarte cunoscuţi. Printre cei care povestesc cu tandreţe şi, uneori, umor respectuos - amintiri, descriu întâmplări şi fac portrete ale părinţilor părinţilor lor se numără Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, Gabriela Adameşteanu, Ana Blandiana, Emil Brumaru, Matei Călinescu, Mircea Mihăieş, Andrei Codrescu, Radu Cosaşu, Dan C. Mihăilescu, Adriana Babeţi, Şerban Foarţă, Livius Ciocârlie, Nora Iuga, Doina Jela, Angela Marinescu, Mircea Horia Simionescu, Adriana Bittel, Denisa Comănescu, Virgil Mihaiu, Alex. Leo Şerban, Tania Radu, Ioan T. Morar, Traian Ungureanu, Marta Petreu, Simona Popescu, Ioan Es. Pop, Dan Lungu, Filip Florian, Ioana Nicolae, Radu Pavel Gheo, Sorin Stoica (a încetat din viaţă în ianuarie 2006 şi cartea îi este închinată), Lucian Dan Teodorovici, Marius Chivu, Florin Lăzărescu… Doi scriitori din Basarabia semnează câte o amintire cu bunicile lor: Emilian Galaicu-Păun („Bunica şi rublele cu Lenin") şi Vasile Gârneţ („Stanca"). Fiecare dintre autori "*a povestit o întâmplare, o amintire, sau a făcut un portret al unui bunic*", în limita a două pagini de carte, într-o "*antologie a amintirilor, confesiunilor şi emoţiilor datorate şi, totodată, dedicate părinţilor părinţilor noştri*", a explicat criticul literar Marius Chivu. "*În doi ani, s-au adunat zeci de portrete, mărturisiri, momente şi poveşti ale căror personaje sunt bunici de dinainte de 1900 şi*

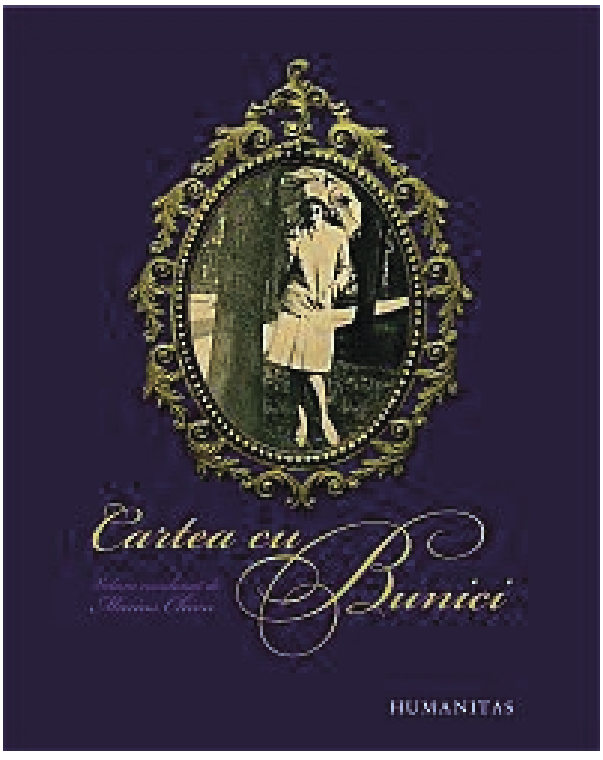

bunici în viață care îşi vor urechea nepoții dacă nu le va plăcea ce-au scris despre ei", povesteşte Marius Chivu în argumentul volumului.

"*Cuvântul «bunici» a avut întotdeauna o aură magică pentru mine : era asociată cu o imagine idilic patriarhată, o pereche de bătrânei blajini, senini, pufoşi ca pâinea caldă, într-o casă bătrânească de la țară – neapărat de la țară – unde petreci vacanțele*" (Antoaneta Ralian). "*Toți copiii au amintiri despre bunicii lor, pe care, devenind adulți, le idealizează*", spune Tia Serbanescu. Bogdan Chivu descrie "*Fără bunici nu ai casă, n-ai curte, nu ştii să dormi şi să ghiftuieşti cu plăcere, să înoți pe ascuns. Fără bunici mediatori între copii şi părinți, între părinți şi copii, cadru şi mediu al familiei propriu-zise, nu există nici părinți, nici copii, n-ai părinți, sau te certi toată vremea cu ei. Bunicii sunt puntea cu tații şi mamele …Bunicii îi învață, îi cresc şi pe părinți şi pe copii (se desăvârşesc pe ei înşişi): reglează, potrivesc neîncetat relațiile părinte-copil".*

În volum sunt date şi un fragment de roman scris de Filip Florian şi un poem scris de Şerban Foarță.

La final, volumul cuprinde şi un mic album cu fotografii a unora dintre bunicii care apar în paginile cărții. Între cele 20 de fotografii de epocă se găsesc imagini cu bunicii lui Matei Călinescu, Ana Blan Comănescu sau Andrei Oişteanu.

Şi dincolo de scundele povestiri, interesante sunt în *Cartea cu bunici* şi scurtele prezentări ale autorilor care au scris în volum. Fiecare şi-a scris propria prezentare. Mircea Mihăieş scrie că este "*un om care adoră să stea acasă*", în timp ce Nora Iugă declară despre propria persoană "*că nu se plictiseşte niciodată să meargă la piață*", Andrei Pleşu mărturiseşte că ascultă toate tipurile de muzică: „*Ascult cu plăcere muzică, toate tipurile de muzică, după împrejurare. De curând, am găsit într-un magazin de muzică din Berlin un cântăreț care îmi plăcuse foarte mult cu patruzeci de ani în urmă şi de care uitasem. Avea o orchestră plină de haz la Napoli, îl chema Renato Carosone. Mi-a făcut mare plăcere să-l ascult o după-amiază întreagă fără să am impresia că am pierdut timpul. Îmi place să stau. Nu-mi iese chiar statul de tip zen, dar îmi iese zăcutul: să mă destind complet, să nu mi se ceară nimic, să las corpul şi toate anexele lui în orizontul unei bucurii fără iluzii. Şi îmi place să stau de vorbă. Taclaua este o bucurie privată care mă face să mă simt foarte bine*".

Deci, acesta este un proiect pe cât de drăguț şi tandru, pe atât de serios şi substanțial, cu multe straturi şi atingând de fapt extrem de multe probleme, datorate pe de o parte, scriitorilor care au contribuit cu texte, figuri speciale ale vieții literare şi culturale româneşti şi pe de altă parte, temei ce permite textelor să aibă infinite deschideri şi lasă libertate de exprimare absolută autorilor, aşa că fiecare se joacă cu talentul lui cum vrea şi cât vrea, dar ceea ce a ieşit este extraordinar.

Această colecție de texte reuşeşte să fie o lectură de calitate, emoționantă, cu numeroase poveşti extraordinare despre bunici care vă vor incânta serile.

Ciocan, Iulian. **Înainte să moară Brejnev**. – Iaşi: Polirom, 2007. – 172 p.

Romancierul nu trebuie să fie coerent. Viaţa nu este coerentă.
Ernesto Sábato

În ultima vreme, una dintre temele predilecte ale romancierilor este viaţa în comunism şi e firesc să fie aşa, căci întregul nostru imaginar este determinat de lumea de care ne-am despărţit cu aproape două decenii în urmă.

În acest sens, una dinte cele mai plăcute surprize din ultima vreme ne-o prilejuieşte criticul Iulian Ciocan, publicându-şi romanul *Înainte să moară Brejnev* (Editura "Polirom", 2007).

Iulian Ciocan s-a născut în 1968 în oraşul Chişinău. A absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii "Transilvania" din Braşov. Este autorul volumelor de critică literară *Metamorfoze narative* (Editura Arc, Chişinău, 1996) şi *Incursiuni în proza basarabeană* (Editura Arc, Chişinău, 2004). A publicat proză scurtă, articole de critică literară şi de opinie în revistele *Contrafort, Sud-Est, Basarabia* (Republica Moldova), *Familia, Observator cultural, Secolul 21* (România) şi *Labyrint* (Cehia). Este comentator al postului de radio Europa Liberă, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova şi al Uniunii Scriitorilor din România, membru al PEN-Club din Republica Moldova.

Înainte să moară Brejnev este un roman scurt şi dens, care se citeşte cu plăcere. Lumea este cea a Moldovei, parte a marii Uniuni Sovietice.

Acest roman este un roman-puzzle, compus din povestiri care interferează periferic. E un mozaic literar interesant, un amalgam care îşi propune să sondeze cotidianul sovietic. Altfel spus – un microroman despre microlume în microsituaţii. Sunt doar "raze" literare pe care scriitorul le aruncă în trecut păstrând în acelaşi timp legătura cu prezentul. "*Eu nu reuşesc nicidecum să-mi exersez propriile fantome. De aceea mă apropii de ele, abia stăpânându-mi neliniştea şi le las să vorbească în timp ce scriu. Am impresia că numai aşa trecutul poate fi suportat şi înţeles".* Mai clar încă: "*Acolo, în trecutul sovietic, a rămas prima şi cea mai importantă «secvenţă» a vieţii mele – copilăria. Dacă n-aş fi fost copil sovietic, aş fi scris, poate, numai despre tranziţie sau aş fi inventat lumi narative. «Scormonesc» în trecutul sovietic fiindcă prezentul meu conţine «urma» adâncă a acestui trecut. Dacă facem abstracţie de mormanele de literatură proletcultistă şi prosovietică, putem constata cu uşurinţă că realitatea sovietică rămâne încă un «teren nedefrişat», o lume cvasinecunoscută. Soljeniţîn şi alţii au scris mai mult despre o realitate sovietică terifiantă, orwelliană, cea a deportărilor şi a GULAG-urilor. Mai puţin se ştie despre cotidianul aparentei prosperităţi şi linişti, despre «faţada» absurdă, grotescă, uneori amuzantă, a tragicului, acea faţadă care - lustruită cu acribie de proletcultişti – devenise îmbietoare chiar şi pentru unii occidentali îmbuibaţi".* (p. 159). Iată cea mai bună descriere a romanului. Cartea trebuie să onoreze, aşadar, o sarcină terapeutică şi, în acelaşi timp, să elimine un gol.

Romanul nu are ambiţia de a depune mărturie despre realitatea cruntă experimentată în anii '80, ci doar tentează să prezinte, cu subiectivitate asumată, adevărul martorului. Cele zece capitole, cu statut independent aproape, fiecare aducând în prim-plan alte şi alte destine, aruncă lumini diverse asupra aceleiaşi realităţi, fără a o deforma însă.

Fiecare capitol valorifică un caz întru totul plauzibil. Fie că este vorba despre viaţa lipsită de indulgenţă a unei familii nevoite să se bucure de "Confortul" unei garsoniere de 15 m² sau de cea tihnită a unui "nacealnic" (activist, altfel spus), hărţuit de păcatele tinereţii, de dezamăgirile unui veteran de război care resimte primele fisuri în lumea sovietică, totul mărturiseşte o apăsătoare lipsă de perspectivă, un univers închis.

Fiecare erou al lui Iulian Ciocan este un agent al realităţii din epoca stagnării brejneviste, având o poziţie specifică din care contribuie la menţinerea stabilităţii sistemului sau

din contra la crearea unor situații de criză. Personajele se mişcă şi trăiesc firesc, au dramele lor personale şi, de regulă, nu se supun unei etichete rigide. Ele au o disponibilitate aproape dostoievskiană de a suferi, de a privi realitatea interioară drept în față. Ne vom opri asupra câtorva astfel de cazuri.

Erou al patriei, adevărat simbol al victoriei comunismului asupra hitlerismului, Polikarp Feofanovici, veteranul din "O roşie stricată", bunăoară, este una din instanțele moralizatoare ale epocii. Faptul de a fi luptat la Stalingrad sau Berlin îi oferă o poziție privilegiată în sistemul discursiv sovietic: de a fi purtător al adevărului istoric şi moral, de a fi instanța legitimatoare a regimului, de a fi trecutul "adevărat" din care, în mod necesar, se naşte prezentul… Dar, după ce primeşte o roşie în chelie şi se simte lezat în calitatea sa de erou, se trezeşte la realitate şi încearcă să suporte povara vinovăției: ucisese în război un prizonier german, iar acum pricepe că starea de fapt este mult mai nuanțată decât o prezintă propaganda: a murit un om, nu un hitlerist. Este un mod de a afirma că valorile umane sunt mult mai importante decât orice false utopii.

"Aruncată de la etajul cinci al blocului, cu îndemnarea caracteristică unui bun țintaş, roşia stricată explodă chiar în capul chel ş ilucios al lui Polikarp Feofanovici. Preț de o clipă, veteranul de curând pensionat fu cuprins de o spaimă puternică, preschimbată imediat în jenă şi uluială de vâscozitatea puturoasă ce i se prelingea pe față şi pe gât. Îi venea să intre în pământ. I se părea că e ținta tuturor privirilor." (p. 26) *…"Îşi aminti brusc că Veniamin Nikanorovici, apărătorul Stalingradului şi prietenul său cu care juca domino sau pleca la Ghidighici să pescuiască plevuşcă, se plângea uneori că e «bombardat» ziua-n amiază mare cu ouă clocite şi roşii stricate. Polikarp Feofanovici constata acum că nu luase în serios un fapt nici pe departe inofensiv. Ignorase cu seninătate o impietate care în mod normal trebuia să-i dea de gândit: nişte copii – care nu puteau fi decât pionieri sau comsomolişti – îşi băteau joc de veteranii Armatei Sovietice."* (p. 27)

Nicolae Barbalat, un om simplu, nu se poate împăca cu idea morții aparent accidentale a soției, strivită de o macara; ancheta pe care o inițiază duce însă la o concluzie apăsătoare: *"Într-o fracțiune de secundă i se relevă faptul că Dochița, toată viața, nu făcuse altceva decât să care sacoşe, să facă mâncare, să frece rufele cu mângălăul şi o bănuială îngrozitoare i se strecură în suflet, aceea că vinovat de moartea soției era el însuşi*…"(p. 157)

Dar să revenim puțin la epizodul accidentului stupid, căci amănuntele nu sunt de neglijat. Ca într-o veritabilă proză absurdă, femeia îşi află moartea dintr-o cauză mai mult decât anostă: *"Pensionara Dochița Barbalat murise subit într-o duminică cu cer senin, pe când se întorcea de la piață cu sacoşele pline, iar vestea despre moartea ei înspăimântătoare se răspândi în scurt timp în tot Chişinăul, înainte ca ziariştii locali să abandoneze dulcea letargie a sfârşitului de săptămână*". (p. 145) *"Dochița Barbalat văzuse cum se prăbuşeşte macaraua şi ar fi rămas în viață dacă n-ar fi ezitat să arunce sacoşele grele şi să fugă."* (p. 146) Toată demnitatea unui astfel de moment se dizolvă într-o pastă ironică, malițioasă într-un fel. Astfel de oameni nu au nici măcar privilegiul unui sfârşit onorabil. Nu poți însă să nu te întrebi ce fel de lume este aceea în care gospodinele îşi apără proviziile cu prețul vieții, transformându-se în maşini de gătit, ce fel de lume este cea în care grijă pentru stomac devine o obsesie? E foarte simplu: este lumea prin care au trecut milioane de oameni "înainte să moară Brejnev".

Aliajul de grotesc, dramatic, melodramatic chiar, totul condimentat cu o ironie acidă, când este cazul, reprezintă formula câştigătoare. Iulian Ciocan a debutat mai mult decât promițător, romanul său fiind una dintre reuşitele clare ale acestui an.

Christi, Aura. **Trei mii de semne. – Bucureşti :** Editura Fundației "Ideea Europeană", 2007. – 406 p.

Poetă, prozatoare, eseistă, traducătoare, Aura Christi acuză în textele sale o adevărată obsesie a autoscopiei. Dorința de clarificare interioară, voința legitimării propriului destin artistic, nevoia irepresibilă de confirmare a unei identități inconfundabile, toate aceste mărci distinctive ale textelor sale au o alură parcă programatică. Intenția de program, sublimată în poeme sau în romane, camuflată în eseuri, e exhibată în volumul *Trei mii de semne*, în care notațiile memorialistice se nasc, dintru început, dintr-un impuls anamnetic în care referințele livreşti şi sugestiile corporalului se întretaie, pentru a reda cât mai limpede un autoportret alcătuit din zvonurile clipei şi din reverberațiile trecutului, din lecturi şi zile, din tribulațiile fiziologicului şi din austeritatea revelațiilor literaturii şi artei. Nu întâmplător, "jurnalul de scriitor" al Aurei Christi debutează cu câteva însemnări consacrate poeziei, esenței inefabule a lirismului, categorie a literaturii ce se sustrage explicațiilor raționale : *"Există poeme care răsună tot timpul. Există poeme cărora nu le pasă de felul în care trece vremea. Există poeme care – cuprinzând câteva sau mai multe curente literare în vogă, mai mult sau mai puțin prestigioase – se află, inexplicabil, deasupra stilurilor, modelelor, curentelor. Asemenea poeme se circumscriu, cred eu, stilului clasic şi țin de ceea ce numea Ion Barbu «formularea*

clară şi melodioasă,…construcția solidă a clasicilor»"

Volumul cuprinde însemnări, note de lectură şi de călătorie din ultimul deceniu, care se dovedesc totuşi a avea o rezonanță simbolică, o încărcătură alegorică ori o aromă de mit, constituind o istorie indirectă a literaturii postdecembriste, cu vârfurile şi căderile ei, cu polemicile şi atmosfera nu întotdeauna prielnică unei vieți literare cosmopolite, având, mai degrabă, un gust amar şi păstrându-şi cu toate acestea imboldul de a lupta pentru revenirea la normalitatea scontată.*"Nu e nimic de văzut, de descris. Totul a fost încercat, gustat, otrăvit. Taci. Încolăceşte-te în tine însăți. Ca felinele când îşi fac siestă. Adormi în tine însăți. Trage plapuma peste ochi, fă-te covrig şi toarce, uitând de toate. Nu există decât respirația ta, acordându-se după respirația amintirii zeului care, pe vremuri, îşi făcuse un tron în tine, poate. Acum tronul e pustiu. Dans e totul. Amintire a zeului plecat, lăsând nevăzute dâre lungi, persistente în existența ta redevenită măruntă şi jalnică, de doi bani; şi, totuşi – contorsionată în aşteptarea crispant de goală, vie, laborioasă în aceste momente – contați ceea ce ştii, într-un fel, dintotdeauna, şi anume: existența fantastică, absolut fantastică! Ce mare zi crescută din nimic. Din nimicul dulce, fosgăitor, viu, visând să cuprindă dintr-o ochire totul. Cerul e înalt, amiază înaltă, subțire, iar ochii nebănuit de mari".*

Trei mii de semne e o carte în care livrescul e dominant: prin structură, prin toposuri, prin siluetele umane configurate cu simț al proporțiilor şi sugestivitate a detaliului caracteristic. Nu există pagină a cărții Aurei Christi din care să lipsească referința livrescă, ecoul unei lecturi, aluzia culturală sau tentația comentariului. De altfel, volumul e alcătuit, am spune, contrapunctic, deoarece alături de aceste referințe textuale, alături de obsesiile şi ticurile literaturii, prezentate într-o formă aforistică, într-un limbaj concentrat, într-o scriitură tensionată şi ausferă totodată, regăsim şi notații ale întâmplărilor şi gesturilor zilnice, o retorică a cotidianității şi a trupului, cu avatarurile şi carențele sale. Corporalitatea e desenată de Aura Christi în culorile tandreții şi ale melancoliei, dar şi cu o undă de compasiune, de trăire empatică. Revelator e un fragment în care se descrie, într-o notă patetică, dar şi ludic-ironică, "giudețul sufletului cu trupul" : "*Trupul – carcasă străină, istm familiar. Îl pot pune la punct. Îl pot îmbrânci, terfeli. Pot trage de el cât şapte. Mă va asculta. Până la un punct. Până mă va pune imperativ la punct: el, de astă dată. Irevocabil. Cerându-şi drepturile şi punându-mă, dacă nu țin cont de semnalele date, iarăşi la zidul bolii, pedeapsa pentru neobrăzarea de a trage de el ca de un cal fără aripi, ce duce în spatele său o povară, la care fericit ar renunța, în absența ei însă ar cădea lat. Pur şi simplu. Şi el, trupul, am senzația că ştie asta. Altminteri, ar refuza să-şi asume poverile cărate aidoma cămilei nietzscheene. Care dintre bolnavii din literatură îmi sunt dragi? Orbii lui Saramago din "Eseu despre orbire" sunt expresivi, convingători, deşi acțiunea de la un punct încolo este previzibilă. Mâşkin. Tolstoianul Ivan Ilici, care – oho! – se îmbolnăveşte de moarte la propriu, deşi inițial crede că e vorba de o simplă căzătură; descoperă însă la timp că moartea e cea care îl face să vadă totul în jur printr-o altă lentilă. Castor Ionescu, cel care se îmbolnăveşte de o boală ciudată: pierderea energiei psihice, iar încercarea de a se trata pe cont propriu îl aruncă într-un segment zarathustrian de genialitate. Joseph Knecht. Hans Castorp".*

Demne de interes în cartea Aurei Christi sunt şi analizele, interpretările, sumare sau mai întinse ale operelor unor creatori importanți: Ahmatova, Nichita Stănescu, Bacovia, Țvetaeva, Rilke, Emily Dickinson ş. a. Scriitura Aurei Christi îşi anexează dimensiuni hiperbolice şi sensuri de alegorie abia mascată într-un portret al lui Nicolae Breban în care se regăsesc admirația nedisimulată, prețuirea, dar şi efluviile unei reverberații empatice: «*Nicolae e o lume, ca să nu spun un fascinant univers. E un uriaş în regatul romanului. Şi în văile lui, şi în pasajele în care se vădeşte o scădere a tensiunii epice, e un uriaş care abia de acum încolo urmează să fie descoperit. Existența lui aventuroasă, fracturată de câteva ori (inclusiv de tornadele istorice, inclusiv de prăpăstioasele – sub raport social – decizii luate de el), existența care seamănă în câteva locuri cu un roman «de aventuri», cum susține, pe nedrept, bunul meu prieten la emisiunea realizată de Eugenia Vodă, împiedică, mai exact, întârzie receptarea adecvată a operei sale de prim rang. De importanță europeană. Altminteri spus, existența îi «deserveşte» cărțile (dacă nu este o enormitate ce spun; şi cred că nu este, sau…cine ştie?».*

Paginile memorialistice din *Trei mii de semne* reconstituie, într-o scriitură febrilă, neconvențională, dezinhibată, într-o tonalitate eterogenă, amestec de patetism, solemnitate, ironie şi spirit ludic, meandrele unui traseu existențial reconstituit din gesturi, lecturi, fapte banale şi întâmplări cu statut de excepție existențială şi artistică, din portrete de scriitori şi din peisaje onirice, din aserțiuni riguroase şi retractări în spațiul amintirii. Cartea se încheie cu o superbă imagine a divinului răspândit în lucruri («*Oriunde te întorci, dai de Dumnezeu*»). Martoră a propriei existențe, Aura Christi ne oferă o depoziție a «mişcărilor sale zilnice», într-o scriitură netrucată, disponibilă şi alertă, restituind culorile inefabile ale propriului cuget, dar şi relieful unei lumi neverosimil de reală.

Dimitriu, Eugen. **Sub cerul Basarabiei natale**. – Suceava , 2007. – 222 p.

Una dintre personalitățile culturale cele mai de seamă din Suceava este cărturarul Eugen Dimitriu. Destinul lui a fost încă de la început unul aparte. Născut în comuna Sărata, județul Cetatea Albă (Basarabia), a copilărit în Teleneşti, jud. Orhei. Soarta a vrut ca din 1935 să se oprească cu traiul în România.

După şapte decenii trecute de atunci, acele meleaguri îi apar şi acum în memorie ca un veritabil loc mirific, leagăn al copilăriei fericite, despre care păstrează amintiri de neşters.

Eugen Dimitriu s-a afirmat ca un om de condei foarte prolific. O mărturiseşte el însuşi: „*Nu am alergat după o valorificare imediată în publicațiile epocii. Am învățat să aştept, să adun mereu, să sper că va veni o zi luminoasă*". Şi a venit cu prisosință. Truda lui de cercetător s-a concretizat înainte de toate în sute de studii şi articole publicate în presa locală sau centrală. Datorită documentării temeinice pe care se bazează şi formei în care e prezentat conținutul, acestea au trezit un real interes în rândurile cititorilor.

Pe lângă studiile ştiințifice de amploare, Eugen Dimitriu ne propune spre lectură o lucrare cu totul de altă factură. Este vorba despre una autobiografică şi preponderent lirică, izvorâtă din noianul de amintiri legate de farmecul meleagurilor în care şi-a petrecut copilăria, de oamenii în mijlocul cărora a trăit cei mai frumoşi ani ai vieții sale (părinți, bunici, rude, vecini, colegi de şcoală ş.a.). Cartea *Sub cerul Basarabiei natale* reconstituie atmosfera specifică acelor locuri de la începutul prioadei interbelice: „*Pentru unii, baştina n-are valoare dacă nu le asigură bunăstare şi putere. Pentru alții, acest loc e învăluit în poezie şi doreşti mereu să te întorci acolo. În pofida încercărilor, a suferinței, ți-e mereu aproape, simți că nu poți trăi altfel. Mulțumesc lui Dumnezeu că la o vârstă memorabilă chiar, mi-a dat îndemnul să creionez amintiri ale copilăriei petrecute în ținutul dintre Prut şi Nistru, în pofida celor 71 de ani care s-au scurs după ce soarta m-a rupt brutal de paradis*". (p. 20-21)

Titlurile capitolelor din cuprinsul cărții sunt mai mult decât sugestive în acest sens: "*Dor nestins de Basarabia, Înaintaşii, Un târg plin de farmec, Poşta-un furnicar de lume, Instituții şi oameni cu studii superioare, Începutul a fost Grădinița, Între şcoală şi joacă, Comerț, cultură şi glod, Conacul şi biserica boierilor Teodosiu, Medeanul, Obiceiuri de demult, Scurte călătorii la rude, Examene şi răsplata, Tristețea despărțirilor, Imperiul roşu se extinde, Moartea fratelui meu, O viață pe ruine, Lumii care dăinuie"*. Luate împreună, ele alcătuiesc un tot unitar extrem de expresiv chiar şi pentru cei care nu au prins acele vremuri şi nu au călcat niciodată prin acele locuri.

Cum era şi normal, imaginea locurilor în care i-a fost dat să se ridice ca om i-a rămas foarte adânc întipărită în suflet şi-l face ca, rememorând-o, să retrăiască şi acum clipe încărcate de parfumul amintirilor atât de dragi : *„Teleneştiul avea prin 1928 o populație de aproximativ 7000 de locuitori. Era împărțit în două:* ***târgul****, cu majoriate de evrei, dar şi o stradă cu lipoveni;* ***satul*** *se întindea din centru spre est, până sub poala pădurii – vestiții codri ai Orheiului şi Lăpuşnei. Agricultura şi comerțul, la care se adăuga timid încă industria, coexistau, părând să asigure bunăstarea. Localitatea făcea parte din județul Orhei. Până în oraş erau vreo 40 kilometri. Şoseaua şerpuia spre est. În nord, drumul ducea la Bălți. Cei 40 de kilometri îi străbăteai greu, lipsind orice amenajare. În sud, prin sate, parcurgeai 36 de kilometri, ajungând la Călăraşi – târg cu gară, prin care circulau trenurile între Chişinău şi Iaşi. Drumuri cotite, păduri cât vedeai cu ochii, mănăstiri ctitorite de voievozii Moldovei, peisaje în continuă schimbare, dealuri şi văi. Toate atrăgeau prin vechime, iar oamenii ce vorbeau într-un dulce grai românesc, aminteau de nemuritorul Creangă, fiu al aceluiaşi neam*".(p. 29-30)

Cu o pricepere deosebită, cu o veritabilă artă scriitoricească, autorul redă scene din viața cotidiană a aşezării, în care, pe timp de pace, oamenii de diferite naționalități trăiau într-o deplină armonie, se ajutau reciproc fără nici un fel de reticență. În fond, oamenii sunt oameni şi, la nevoie, îşi dau mâna, indiferent de neamul căruia aparțin.

Amintiri de un farmec aparte se referă la copilăria petrecută de autor alături de cei de-o vârstă cu el. A fost perioada cea mai fericită a existenței sale, lipsită de griji şi probleme, când după lunile de şcoală, urma vacanța plină de năzbâtii: „...*vreme de trei luni cât dura vacanța, căutam «răsărita», nerăbdător să se coacă. Urcam prin copaci după vişine, cireşe sau prune. Încercam struguri, mă specializasem în găsirea castraveților sub frunze, pe care-i mâncam şi fără sare, căci după atâta alergătură, flămânzeam. De multe ori plecam de acasă dimineața şi mă întorceam pe la apusul soarelui."* (p. 33)

Sub cerul Basarabiei natale este o operă de valoare în creația lui Eugen Dimitriu, în care se întrunesc toate calitățile unui veritabil roman cu acțiune, descrieri, personaje. Limbajul operei, care este perfect racordat la realitățile istorice şi sociale ale timpului, fac lectura extrem de agreabilă. Citiți *Sub cerul Basarabiei natale* şi vă veți convinge.

Galaicu-Păun, **Emilian Yin Time**. – Stuttgart : Pop Verlag, 2007. – 124 p.

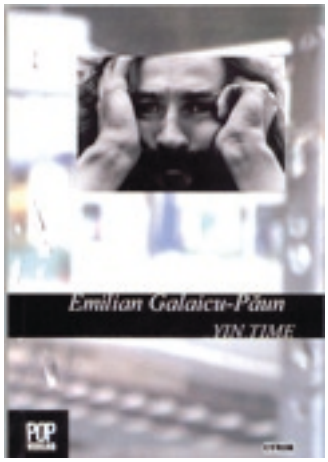

Anul 2007 a fost semnificativ prin faptul, că pentru prima dată, un volum integral al unui poet basarabean a fost tradus şi editat în Occident. Este vorba de *Yin Time* de Emilian Galaicu-Păun. Volumul a apărut la Editura Pop Verlag din Stuttgart, în traducerea lui Hellmut Seiler, un foarte bun poet german născut la Timişoara şi stabilit la Munchen în 1970. Hellmut Seiler a lucrat asupra traducerii trei ani. Acest volum de poezie (traducere integrală a cărții *Yin Time,* publicată de Editura "Vinea" din Bucureşti în 1999) a apărut într-un tiraj de 1000 de exemplare, lui Galaicu-Păun revenindu-i 30 de exemplare de autor.

Prefața volumului este semnată de Alexandru Cistelecan, considerat la ora actuală unul dintre cei mai importanți critici de poezie din România.

„*Ein Schilfrohr, auf dem ein romantischer Christuskopf steckt: So wirkt Emilian Galaicu-Păun auf der Straße. Doch weder das Schilfrohr noch das Christusgesicht, die sich hieratisch zwanglos verbinden, stehen lediglich für sein bürgerlich-öffentliches Erscheinungsbild. Sie reichen vielmehr bis ins Mark seiner Poesie, deren thematische Struktur und visionäre Dialektik sie bestimmen. Auf einer ersten Ebene wird das Reale symbolisch erkundet, das Sakrale hingegen realis-tisch, um dann auf einer zweiten Ebene in einem dinghaften Festscheiben der Illuminationen beziehungsweise einem illuminierten Festschreiben der Dinge zu verschmelzen. Hinzu kommt, dass sich diese beiden Schreibweisen so eng ineinander verschränken, dass sie kaum noch zu unterschieden sind, wenn die überbordende Vorstellungskraft den Elfenbeinturm gleichsam zum Bersten bringt und sich als Flutwelle eines poetischen Ausdrucks ergießt, dessen Offenbarung sich als konkreter Spasmus vollzieht, während der Spasmus sich als durchlässige, aber grausige Grammatik des Mysteriums offenbart. Daraus entsteht eine Dichtung voller elektrischer Spannung und konvulsivischer Zuckungen – oder Erschütterungen – des Wesens wie der Sprache; eine Dichtung, die eben erst einer peinigenden Vision entronnen zu sein scheint und eine rasende Imagination in kaum zu kontrollierender Panik auf dem Papier zu bezwingen sucht. Denn es ist dieser romantisch geprägte Furor, aus dem sich die visionäre Grundhaltung von Emilian Galaicu-Păuns Gedichten herleitet; sogar die Realitätsbezüge, die brutalen Einschnitte des Banalen, zeugen von prophetischem Fieber – es handelt sich nicht um simple Wiedergaben, sondern um vehemente Verallgemeinerungen von Ängsten, so dass die Wirklichkeit, und sei sie noch so bedrängend, weniger auf der Wort- als vielmehr auf der Vorstellungsebene zum Tragen kommt: als imaginative Hypothese und Hypostase, als entropische Epiphanie".*

Prof. Dr. Al. Cistelecan (p. 117-119)

Dar reproducem în întregime prefața lui Alexandru Cistelecan la volumul "Yin Time" în limba română.

"O trestie în vârful căreia e înfipt un cap de Christ romantic: acesta e Emilian Galaicu-Păun pe stradă. Dar nici trestia, nici chipul christic, îmbinate într-o hieratică dezinvoltă, nu rămân o strictă emblemă civilă, pur stradală. Din contra, ele participă profund la poezie, atât la structura tematică a acesteia, cât şi la dialectica şi freatica viziunii. Pe primul nivel, corporalitatea e explorată în metodă simbolică, în vreme ce sacralitatea e consacrată în metodă realistă; pe al doilea, ele se contopesc într-o scriitură corporală a iluminărilor sau într-o scriitură iluminată a senzațiilor. Iar cele două scriituri se împletesc, la rândul lor, până la indistincție, într-un fel de stihialitate dezlănțuită a imaginarului, descărcat în ample tensiuni expresioniste în care revelația are concretețea imediată a spasmului, iar spasmul are gramatica diafană - şi atroce, totodată - a misterului. Iese astfel o poezie de înalt voltaj şi de ample convulsii – sau cutremure - atât ale ființei, cât şi ale limbajului; o poezie parcă abia scăpată din teroarea viziunii şi care răsfrânge în pagină o panică vag controlată a propriei furori imaginative. Căci poezia lui Emilian Galaicu-Păun dintr-o astfel de furoare cu fond romantic îşi trage principiul vizionar şi chiar reporturile de cotidian, inserțiile brutale de real, exprimă la el o condiție de febră profetică; nu sunt simple transcripții, ci inducții violente de angoase iar realul, oricât de imediat, se proiectează, de fapt, nu ca notație, ci ca ipoteză şi ipostază imaginative, ca epifanii entropice.

Discurs eruptiv, baroc, expansiv în temele sale şi de neoprit în avalanşele sale imaginative, încercând să cumuleze în sine toate valențele unei stări, condiții sau simbol (lucruri care, la el, fac întotdeauna un nod inextricabil), pe criteriul unei «exhaustivități» vizionare, poezia lui Emilian Galaicu-Păun pune - cel puțin în aparență - în contradicție principiul expansivității vizionare şi al elanului extensiv al scriiturii cu acela al profunzimii şi esențializării. Şi, fireşte, nu le-ar pune în contradicție dacă nu le-ar folosi simultan, dacă n-ar încerca să pacifice două poetici ce par a se exclude tranşant. Numai că Emilian Galaicu-Păun «esențializează» chiar în

vreme ce se întinde şi se lăţeşte peste tot şi, totodată, se lăbărţează chiar în clipa în care contrage dramatic viziunea. Nu pe rând, nu alternativ, ci cu una şi aceeaşi mişcare, exasperând astfel barocismul prin fulguraţii şi justificând concentrarea prin explozii discursive în lanţ.

Principiul acestei sinteze imposibile e un soi de oximoron structural al viziunii, dispusă să-şi trăiască exclusiv contrariile şi să-l releve pe unul prin celălalt. Acelaşi principiu al «sintezei imposibile» operează şi la nivelul propriilor «abilităţi» constructive, manevrate în aşa chip încât să facă un drastic contrast între electricitatea vizionară a unor secvenţe şi artizanatul de detalii (dus până la jocuri intertextuale, decompoziţii subtile şi aranjamente savante), între stihialitate şi migală. Explozia incontrolabilă pare astfel ţinută în loc de inteligenţa subtilităţilor, iar febra viziunii pare a se răci sub efectul pasajelor de literat abil. E vorba, desigur, de două ritmuri vizionare, de două viteze ale viziunii, una fulminantă, cealaltă migălită; dar şi aici, nu de viteze sau ritmuri aplicate pe rând, ci simultan; sau, în cel mai rău caz, viteza lentă, artizanală, nu constituie decât premisa de demaraj a ritmului eruptiv. De regulă, însă, Emilian Galaicu-Păun înaintează cu ambele viteze deodată.

Contradicţia funciară dintre hieratism şi barocism, dintre decantarea esenţei şi producţia de detalii, se rezolvă printr-un fel de vampirism diacronic al viziunii. Deşi pare extensiv şi expansiv, principiul scriiturii e, la Galaicu-Păun, unul extrem de restrictiv. Cărţile sale se înghit una pe alta, fiecare din ele absorbind esenţialul din cele precedente (nu reluând texte, ci reluând, în alte dimensiuni vizionare, aceeaşi reţea de simboluri şi aceeaşi problematică a condiţiei). Numai neputinţa de a scrie direct cartea ultimă, cartea «esenţelor» sau «cartea cărţilor», l-a determinat pe Galaicu-Păun să se apropie de ea prin aproximări succesive. Căci, altminteri, viziunea sa e un proiect piramidal, iar expansivitatea scriiturii nu e decât efectul pervers al contracţiei vizionare şi al densificării implozive a semnificaţiilor".

Dar să revenim la opera lui Emilian Galaicu-Păun, propunându-vă câteva secvenţe :

Ch-ău (ragtime)

"*Ch-nău stadt in der ebene hingestreckt wie ein kuhfladen*
auf dem feldweg
Ch-nău stadt der dunkelheit
ebenholz-stadt die
ein verrückter auf dem kleinen finger dreht wie eine scheibe
und eine million füße
gehen eilen standing von den rändern zur mitte in einem
kreis einer spirale
wo die leere gähnt an der stele des glockenturms
neben-
an das w.c. das erste gebührenpflichtige in der start
du lost eine eintrittskarte und während du auf dem klo
hockst dein glück versuchst – ätsch ! " (p. 21)

"*eine bibliothesmaus bin ich einmal gewesen*: *als ich*
kostete von dem geweihten brot ihres fraulichen leibs
wurde ich auf der stele zur fledermaus.
zwischen den gliedmaßen wuchs mir eine haut worauf (aus
wessen willen?) der
garten der lüste
projiziert wird – nachrs : mit ihr, geöffnet wie genau acht
zeitspindeln, schwebe
ich über ihrem fleisch und umgebe den sich zu höchster
freude emporschwingenden leib wie eine polare morgenröte,
kaum ein drittel bedeckend.sie ist
erschaffen aus raum und zeit im (göttlichen) verhältnis von
eins
zu drei: und trotzdem trauma ich davon sie einmal
rundum zu erfassen, wie das grab in dem
durch die kraft der verklärung ihrer schönheit, die grab-
würmer, alle in seidenraupen verwandelt, ein luftgebilde
weben das die entschlafung der Jungfrau zeigt" (p. 71)

Garaz, Oleg. **Territoria: Proză**. – Cluj-Napoca: Editura Limes, 2007.

Basarabean de origine, trăitor la Cluj, pe lângă Academia de Muzică, unde face un doctorat în antropologie muzicală, tipărind acum mai bine de trei ani (2003) şi un substanţial volum de interviuri intitulat *Poetica muzicală*. Creaţiile sale *Contraideologiile muzicale* (2003) şi *Muziconauticele* (2006), Oleg Garaz are o experienţă de viaţă ieşită din comun, agrementată de o vocaţie a insurgenţei care-l împiedică să fie mult timp egal cu sine însuşi, conformist cu ceilalţi şi închis în activităţi banale.

Printr-o şansă nesperată, ce soseşte în viaţa sa, ca mai toate întâmplările fericite, pe partitura inefabilă a muzicii, el scapă de înrolarea într-o unitate militară pregătită pentru Afganistan, fiind păstrat într-un contingent destinat apărării unui câmp cu muniţii. Demobilizat la termen, după ce suferă atrocităţi şi pedepse corporale greu de imaginat din partea unor ofiţeri care rămân „sovietici" în ciuda faptului că URSS-ul se destramă repejor, el trece lucid şi patetic „podul de flori" înspre România identităţii sale râvnite, mitice, pentru a se des-

coperi subit într-un spațiu de nedeterminare, sentiment pe care-l mai încercase şi înainte, când, român fiind într-o regiune a Sorocăi ce respiră aerul purpuriu de la Moscova, se trezeşte mereu în spațiul de liminalitate, împărțit între o identitate considerată pe acolo ca fiind ilicită şi presiunea politică mai laxă a tranziției de la Cernenco la Gorbaciov.

Din tot acest conglomerat fluid de experiențe umane tranzitorii, Oleg Garaz a creat un foarte bun volum de proză memorialistică şi identitară, *Territoria,* construit atât pe intenția recuperării unor amintiri definitorii, cât şi pe aceea a punerii în oglindă a complexelor identitare româneşti de dincolo şi de dincoace de Prut.

Territoria – înzestrată şi cu o superbă copertă, realizată de către Cristian Cheşuț şi supervizată nemilos de către autor – este şi cartea unei sincerități patetice directe, lipsite de metaforele care să-i netezească duritatea.

Dăm citire micilor segvențe din volum :

„ *Încă din '88, prin parcurile Chişinăului tomnatic se instaura moda „deşteptării conştiinței de neam şi țară", o modă pe care moldovenii basarabeni o încercau şi o probau în toate felurile, întorcându-şi pe toate fețele entuziasmele, idealismele şi gustând cu o indestructibilă savoare sentimentul, cam amorțit, ce-i drept, al visării".*

Apoi, urmează faza, efemeră şi romantică, a „podurilor de flori", care „au ținut cam tot atât timp cât şi „florile" din care erau făcute", după care vine pentru cei mulți indiferența şi lehamitatea, iar pentru cei puțini trezirea din visare pe motivul repudierii subtile de către o populație care nu îi vrea pe "venetici", fiindu-i desuficiente grijile „de tranziție" pe care le are cu duiumul acasă:

„*Destul de greu reuşeam să înțelegem că pentru românii autohtoni ajunseserăm ceva similar «coloane a cincea», a unor trădători inconştienți de propriul statut. Nu dețineam virtutea de a fi împărtăşit mizeria perioadei ceauşiste, intram sub suspiciunea de a reprezenta un genofond oarecum «impurificat» de sânge rusesc, tătăresc, ucrainean etc., nu eram motivați, la modul pur românesc, de a împărtăşi pe deplin valorile unui autohtonism local, mai pe scurt – nu împărtăşeam un imaginar care atestă cu de la sine putere identitatea de român. Deveniserăm «străini» perfecți, musafiri şi trădători deopotrivă".*

Eseul autobiografic *Trilogia Scarabeului*, din care am tot citat, reprezintă doar o parte din volum: a patra parte, dacă e să fim mai concreți, celelalte trei, fiind ocupate de texte autoscopice foarte bine construite: memoria experienței violente, discreționate din armată, unde contingentul lui Garaz apără o unitate de muniție în centrul geomilitar al căreia se află *Territoria*. În acest capitol autorul dezvoltă problematica basarabeanului ca individ aflat într-un permanent balans între două lumi, care au ajuns să-l rejecteze în aceeaşi măsură, avid după găsirea unei identități care s-o înlocuiască pe cea pierdută sau inexistentă. Eleganța scriptică nu salvează capitolul de la destinul unei confesiuni personale, deşi intenția autorului a fost, probabil, definirea unei tragedii de amploare sau fatalismul întunecat al unei entități aflate pentru totdeauna într-o suspensie absolută. Dar în ciuda evocării unei nemiloase stări de incognito în

propriul neam, drama trăită, după sugestia autorului, de către orice basarabean care s-a avântat spre sânul Patriei, cel care a resimțit această stare de fapt potrivnică este scriitorul însuşi. *„Şi atunci am avut revelația. Mă gândisem la Cicikov, vânzătorul de suflete moarte al lui Gogol. Suflete moarte, suflete moarte, suflete moarte. Aveam soluția. Aveam şi artefactece, şi martorii. În cazul meu soluția erau morții noştri români, ardeleni, regățeni sau basarabeni, deoarece erau ai noştri şi ai „dânşilor" deopotrivă. Erau veriga, liantul, „specia" de români întregi, „rasa" dispărută de români care au trăit în Țara reunificată"*.

Oleg Garaz este un povestitor înnăscut. El nu încearcă să facă paradă de stil, de efecte sau de construcție elaborată, dar după câteva fraze devine evident de parcă ne aflăm în fața unui narator subtil, capabil să dezvolte cele mai normale sau, pe alocuri, cele mai penibile subiecte, cu sensibilitate şi culoare. De la distanță paginile par un roman de ficțiune, de aproape par o confesiune spusă între patru ochi. Dar nu pierd nici o clipă din autenticitate, din emoție, din viața pe care o demontează şi o readuce cu precizie şi conştinciozitatea unui ceasornicar.

Lectura prozei *Territoria* e bulversantă şi acaparantă, stânjenitoare şi seducătoare. E o bucată de istorie şi în acelaşi timp o bucată de ficțiune şi, pesemne, una dintre puținele lecturi obligatorii pentru oricine doreşte să înțeleagă, măcar în parte, relațiile României cu Moldova, sau din contra, pentru cei care caută un bun roman pentru o lectură captivantă. Aceasta este o carte eveniment. Citiți şi verificați.

Gârneț, Vasile. **Literatur express: Europa de la fereastra vagonului /** Vasile Gârneț, Vitalie Ciobanu. – Bucureşti : Cartea românească, 2007 – 466 p.

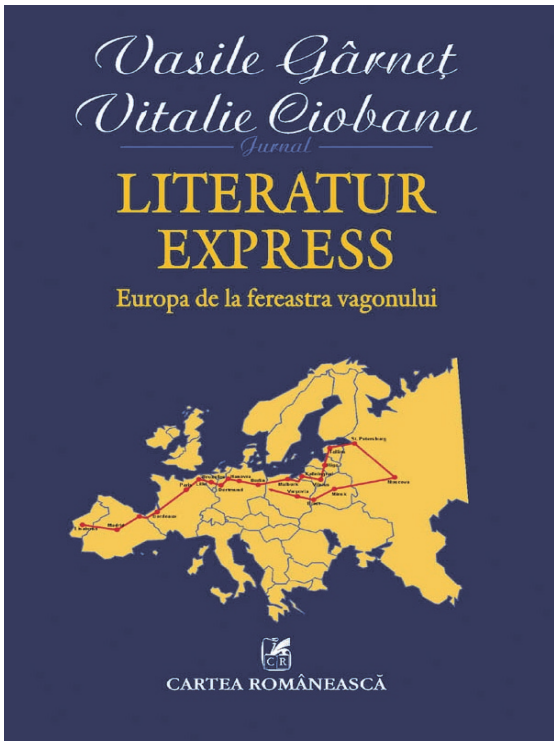

Doi scriitori din Moldova, Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneț, relatează – «pe două voci» – fascinanta istorie a unui periplu literar de excepție. Proiectul, cel mai ambițios din câte s-au derulat până acum în materie de «aventuri literare», a celebrat procesul de unificare europeană în siajul magic al sfârşitului de secol şi de mileniu. Vestul şi Estul, două fețe ale aceluiaşi continent, se reflectă în jurnalul celor doi autori, intelectuali admirabili, ca într-un joc de oglindă de la Oceanul Atlantic până la Golful Finic, scrutată cu un ochi critic, «irigată» de imaginația artistică a martorilor – călători.

Aceste pagini de jurnal consemnează călătoria prin cele 18 oraşe ale Europei, care au găzduit în anul 2000 *Literatur express-ul* – un proiect cultural la care au participat peste o sută de scriitori din toată Europa. Traseul Trenului Literaturii a reconstituit, după aproape o sută de ani, o rută a Expresului Nord-Sud, care traversa Europa de la Lisabona la Sankt Petersburg via Paris şi Berlin. Legenda spune că, la sfârşitul secolului al XIX-lea, bancherul Georges Nagelmackers din Bruxelles a avut un vis: un tren care traversează Europa fără a se opri la frontiere, fără a schimba vagoanele, în pofida diferitor ecartamente ale liniei. Acest tren ar fi trebuit să străbată, în numai 90 de ore, distanța de la Lisabona la Sankt Petersburg, via Paris şi Berlin. Visul lui George Nagelmackers devine realitate în 1896, când Expresul Nord-Sud este pus pe linie. În 1905, deja, el dobândeşte faima celui mai rapid tren din lume şi este recunoscut pentru decorațiunea luxoasă a vagoanelor, pentru personalul stilat şi poliglot, chemat să servească nişte pasageri "de sânge albastru". Epoca de aur a trenului se încheie odată cu atentatul de la Sarajevo. După Primul Război Moldial, compania care asigura exploatarea Expresului Nord-Sud îşi pierde dreptul de a mai circula în Rusia, devenită stat totalitar. Tentativele de a-l pune în circulație între anii 1945-1948 eşuează, apoi ideea este abandonată. După 86 de ani, *Trenul Literaturii - Europa 2000* a preluat vechea tradiție, dar nu pentru a-l reda circulației obişnuite, ci pentru a regiza un experiment singular, literar şi uman deopotrivă.

"104 scriitori din 43 de țări ale Europei, 45 de zile de drum – în vara anului 2000 - străbătând 11 țări, poposind în 18 oraşe, acoperind circa 7 mii de kilometri, schimbând opt garnituri de tren, trecând prin trei fusuri orare, străpungând 13 frontiere – doar această simplă

statistică impresionează. Proiectul, cel mai ambițios din câte s-au derulat până acum în materie de «aventuri literare», a celebrat procesul de unificare europeană în siajul magic al sfârşitului de secol şi de mileniu. Expediția a demarat la Lisabona şi a continuat cu Madrid, Bordeaux, Lille, Bruxelles, Dortmund, Hanovra, Malbork, Kaliningrad, Vilnius, Riga, Tallinn, Sankt Petersburg, Moscova, Minsk, Brest, Varşovia, Berlin."(p. 6) Autorii au participat la această manifestare culturală din partea Republicii Moldova. Amândoi sunt de la revista "Contrafort", Gârneț e director şi Ciobanu – redactor-şef.

Iată recomandarea lui Mircea Cărtărescu reprodusă pe coperta a 4-a:

"Am fost încântat să-i întâlnesc la Berlin, în vara lui 2000, pe Vitalie Ciobanu şi Vasile Gârneț, prietenii mei de la revista Contrafort, ajunşi acolo cu trenul literaturii europene. Timp de câteva ore mi-au povestit, obosiți, dar şi surescitați, fascinanta aventură la care avuseseră şansa să ia parte. Erau transfigurați de emoție. Am aflat atunci că în trenul literaturii cea mai vorbită limbă era româna. Ca o rețea flexibilă de prieteni începuse să-i urnească pe cei peste o sută de participanți. Că experiențele cele mai diverse, unele penibile, altele minunate, se legau acum, pentru ei, de zecile de oraşe europene prin care trecuseră. Le veți întâlni pe toate, relatate cu inteligență şi vervă de adevărați prozatori, în jurnal de bord pe care, iată, îl semnează împreună".

Timp de şapte săptămâni, cât a durat călătoria, scriitorii din țări cu limbi şi tradiții diferite au luat parte la întâlniri literare, colocvii şi mese rotunde, şi-au citit textele în fața unui public eterogen din oraşele vizitate, au acordat interviuri mass-mediei, încercând să demonstreze că alcătuiesc o comunitate de spirit însuflețită de idealul Europei Unite.

"VASILE GÂRNEȚ: În trenul care ne duce încet, meditativ, spre Madrid («merge ca la noi prin Ardeal» – constată cu o ironie blândă Nicolae Prelipceanu), îmi dau seama de importanța evenimentului la care particip după numărul mare de ziarişti care au invadat vagoanele. Sunt de la diverse ziare, posturi de radio şi TV portugheze, franceze, spaniole, germane. O reporteră de la un post de televiziune portughez, aferată şi entuziastă, foarte conectată la secvențele pe care le filmează şi comentează, îmi pune câteva întrebări destul de banale şi convenționale: cum mi s-a părut oraşul Lisabona? Cum a demarat călătoria pentru mine? Ce genuri literare profesez? Câte cărți am publicat în străinătate? …Andrei Bodiu şi Vitalie Ciobanu răspund, şi ei, întrebărilor unui corespondent de la RFI, care le promite, în final, că-i va întâlni şi la Paris. Câțiva scriitori – nu-i cunosc încă personal – au, deja, încă din această fază a călătoriei, când palmaresul nostru turistic nu adună decât două zile, în mare parte festive, petrecute la Lisabona, un aer de vedete mediatice. Îşi pun o mină serioasă în fața reporterilor, se lasă filmați la mese în vagonul-restaurant, cu țigara aprinsă între degete şi cafeaua aburindă. Urmărindu-i de la distanță, poți crede că tocmai în acest moment schițează noi strategii de dezvoltare culturală a Europei şi a lumii întregi nicidecum că răspund la întrebări naiv-cognitive despre frumusețile Lisabonei, despre cărțile publicate, despre curajul de a te avânta într-o asemenea aventură cu trenul etc. Pe scurt: încep să se declanşeze vanitățile confratelui scriitor, «creator de lumi şi modelator de conştiințe». Şi abia e începutul…După vreo două ore, vânzoleala ziariştilor se mai linişteşte, în schimb, începe migrația participanților la Trenul Literaturii: grupurile de scriitori se amestecă, dornici să se cunoască, alții, dimpotrivă, se izolează, apar laptopurile la care se lucrează de zor. Încet-încet, o comunitate veselă şi lipsită de griji se declanşează într-o frenezie de nestăpânit…" (p.47-48)

"VITALIE CIOBANU: Recitalul lui Vasile Gârneț şi cel al letonului Maris Čaklais de la Café de la Mairie, din arondismentul 6, a avut aerul unei serbări de familie: la etajul localului, într-o sală de mese pentru aproximativ 50 de persoane – mobilier de lemn patinat de vreme, ai zice , tipic pentru o cafenea literară la Paris - doamna animatoare face prezentări flamboaiante, o orchestră de cartier, apărută ca din senin spre surpriza generală, creează un fluid de voie bună şi relaxare, care şterge emoțiile celor doi protagonişti şi încălzeşte publicul. Sanda Stolojan a venit special pentru evenimentul cultural programat în după-amiaza aceasta în Piața Saint-Sulpice şi cu un interes special pentru poezia română din Basarabia. «Foarte frumos, domnule!», aplaudă ea recitalul lui Vasile. Discutăm despre România (alegerile locale), Moldova (situația politică, starea culturii), despre viața scriitorilor la Paris." (p. 131)

"VITALIE CIOBANU: Literatur Express Europa 2000 şi-a atins ultima haltă, fac şi eu ultima însemnare în acest jurnal. E ora 3.14 dimineața. Sunt în camera mea din hotel, printre lucrurile mele împrăştiate, încep să împachetez pentru plecarea de a două zi, spre Chişinău. A fost frumos, spectaculos, tulburător. Acum înțeleg că ceea ce am câştigat în aceste 45 de zile de călătorie, pe lângă nişte fapte trăite, a fost spiritul de comuniune. Chiar dacă nu există (am mai spus-o) cineva (sau foarte puțini) care să fi socializat absolut cu toată lumea din tren – am fost totuşi peste 100 de inşi! ne resimțeam apartenența «de trib». Glumeam, ne salutam de zece ori pe zi, eram legați prin fire invizibile, conştienți că suntem – fiecare în parte – un element dintr-un tot întreg, că avem o misiune care transcende micile noastre ambiții, fără de care totuşi o asemenea aventură n-ar fi fost posibilă. Şi aşa, «legați», vom rămâne o vreme. Într-un anumit sens, pentru totdeauna, la nivelul memoriei afective. Relația va mai funcționa, în mod real, prin contacte individuale şi, poate, prin «rețeaua literară internațională». Deocamdată însă nu mă gândesc la ce ar putea fi după. Mă scufund în mine însumi, îmi torc tristețea finalului. «Nu e un sfârşit, e doar un început!», a spus Felicitas Hoppe la despărțire, la serata care, teoretic, ar mai trebui să continue încă preț de vreo oră, până la 4 dimineața. Nu-şi putea stăpâni lacrimile de

emoție. Nici eu. Tehnic vorbind, proiectul Literatur Express mai are încă o etapă de consumat înainte de a deveni amintire. Avem datoria să trimitem, fiecare participant, prin contractul pe care l-am semnat cu organizatorii, un text inspirat din călătorie, indiferent de gen: eseu, proză sau poezie. Textele acestea vor alcătui un volum ce va fi lansat în toamna anului viitor, 2001, la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt. Ar fi grozav să ajungem acolo, să facem o addendă la peripeția tocmai încheiată.

Dar experiența noastră, îmi dau seama, merită mult mai mult decât 10 pagini într-o antologie. Am hotărât deja cu Vasile să ne «combinăm» notele din jurnalul pe care l-a ținut fiecare într-o narațiune comună. Patruzeci şi cinci de zile în Trenul Literaturii turnate într-o carte. În această carte. Ceea ce va rămâne pe dinafară nu se va rosti. Se va sedimenta ca o pulbere de aur." (p. 374-375)

Volumul de față este un document al unei experiențe umane şi spirituale de neuitat.

Хазин, Михаил **Еврейское счастье. Записи для друзей: Очерки и эссе**.– Бостон: Hermitage Publishers, 2007. – 422 p.

În anul 2007 a ieşit de sub tipar o carte destul de rară, editată în America, semnată de pământeanul nostru Mihail Hazin, pe care îl cunoaştem din timpurile când trăia la Chişinău, fiind cunoscut ca un traducător talentat, critic literar, autor a câtorva culegeri de povestiri şi poezii.

Titlul *Fericirea evreiască* nu putea să nu ne intrige, deoarece, după atâtea probleme, necazuri şi rătăciri ale acestui popor, fericirea înseamnă împlinire, vis realizat, mulțumire sufletească.

În această carte sunt adunate lucrările scrise, preponderant, după emigrarea în Statele Unite în 1995. Destinul evreiesc, cultura, trecutul şi viitorul evreilor – iată tema pe care o descrie în creația sa Mihail Hazin, durerea principală şi preocuparea lui pe parcursul întregii vieți.

În această culegere sunt adunate schițe, povestiri, memuare, fiind structurate în trei capitole. Capitolul I *Писатели и книги*, însumează materiale consacrate renumitului scriitor, istoric Natan Eideliman şi tatăl lui Iacob Naumovici – cunoscători profunzi ai culturii şi ai tradițiilor evreieşti; scriitorilor Mihail Sebastian (Iosif Hecter), Iosif Dic, Boris Slutchii, Rasul Gamzatov, Şolom-Aleihem (S. Rabinovici), E. Zola ş. a.

Cu căldură şi recunoaştere scrie Mihail Hazin despre Bulat Okudjava**:** *„Задушевные песни, негромкие стихи Булата Окуджавы, надеюсь, долго еще будут согревать сердца новых поколений, словно их автор живет и творит рядом с нами, в эти хрустальные, взрывчатые дни, а не высится еще бронзовым памятником на Арбате.*

Строки и мелодии Булата взяли с собой в третье тысячелетие многие искренние ценители его творчества, живущие в разных уголках земли. Его поют и слушают, читают и почитают. Известно, с какой теплотой Окуджава был принят в Соединенных Штатах и коренными американцами, и теми, кто покинул шестую часть суши. Это сполна проявилось на его встречах, выступлениях в Америке. Но, наверное, еще больше – в участливости множества людей, проявленной к поэту, когда сердце его стало давать перебои и понадобилась экстренная помощь. Булата спасали в США, как спасают близкого человека." (P. 36-37)

Cu o precizie de învidiat scrie despre creația lui Bashvis-Singer: "*В его рассказах, притчах, сказаниях они продолжают жить, искать смысл жизни, радоваться, мыкать горе, эти местечковые правдоискатели, бродячие артисты, печальные вдовы, преуспевающие дельцы, пестрая варшавская шантрапа, озорные, любознательные дети – весь этот колоритный люд, сгинувший в пламени Холокоста. И, кажется, невозможно не быть благодарным писателю за то, что он так бережно и талантливо, до мельчайшей крупицы реставрировал для нас многоголосую панорму отошедшей жизни. Это не просто портретные штрихи, запахи еврейских кухонь, звуки дворов и закоулков, мелодии молитв из синагог. Это - песнь, мудрая и скорбная, о торжестве жизни над смертью, о бессмертии народа*". (P.55)

E remarcabil faptul, că în cartea dată este o schiță de peste o sută de pagini despre un compatriot al nostru, Ihil Şraibman, plecat recent dintre noi la vârsta de aproape 93 de ani: *"Еврейский писатель Ихил Шрайбман известен многим читателям не только потому, что был одаренным прозаиком, с незаурядной художественной силой запечатлел в своих произведениях характеры современников, соплеменников, не только потому, что верой и правдой служил сбережению и обогащению родного языка идиш, в области которого был признанным в мире авторитетом.*

Шрайбман – знакомая фигура в истории литературы еще и потому, что он - последний крупный еврейский писатель на территории всего бывшего Советского Союза. С его уходом из жизни страна, где жили и творили Менделе Мосхер-Сфорим, Шолом-Алейхем, Перец, десятки других авторов, страна, где 12 августа 1952 года расстреляли цвет еврейской культуры, страна, в годы сталинских погромов заточившая в Гулаг почти всех еврейских писателей, а тех, кто выжил, позже выдавила в эмиграцию, эта страна осталась без единного крупного еврейского писателя. Ихил Шрайбман – замыкающий в драматичном и гордом перечне достойных писательских имен.

9 декабря 2005 года в Кишиневе Ихил Шрайбман ушел из жизни в возрасте почти 93 лет. Он был лауреатом целого ряда высоких литературных премий, которых удостоился как в родной Молдове, так и за рубежом – в Израиле, США, Швеции." (p. 123)

O cunoaştere aprofundată despre motivele evreieşti în creaţia poetului rus Alexandru Puşkin, Hazin a demonstrat în capitolul intitulat „Израиль выи не склонил..."

„Кто сей народ ? И что их сила,
И кто им вождь, и отчего
Сердца их дерзость воспалила,
И их надежда на кого ?…

Не правда ли, современно звучат эти вопросы, заданные в незавершенном пушкинском стихотворении 1835 года «Когда владыка ассирийский»? Много глубоких и проницательных суждений о еврейском народе, его истории, духовности содержится в стихах, заметках поэта.

... Достаточно вспомнить такие произведения Пушкина, как «Пророк», выросший из книги пророка Исайи, «В еврейской хижине лампада...», рассуждение поэта о характере шекспировского Шейлока, чтобы убедиться: еврейские мотивы занимают существенное и важное – место в его наследии.

В годы южной ссылки, длившейся почти четыре года, поэт имел возможность увидеть своими глазаи жизнь и быть евреев Бессарабии, города и местечки Малороссии. 3 апреля 1821 года он зафиксировал в своем дневнике примечательное событие – похороны известного молдавского просветителя Бэнулеску-Бодони в Кишиневе.

«Третьего дня хоронили мы здешнего митрополита, во всей церемонии более всего понравились мне жиды: они наполняли тесные улицы, взбирались на кровли и составляли там живописные группы. Равнодушие изображалось на их лицах, со всем тем ни одной улыбки, ни одного нескромного движения! Они боятся христиан и потому во сто крат благочестивее их». Не знаю, может быть, придирчивый читатель и найдет здесь повод для обиды «на национальной почве», я же вижу в этой зарисовке пристальный взгляд, внимание к этому племени, которое в чем только не обвиняли.

Великолепный знаток Священного писания, Пушкин часто обращается к нему, порой используя его с шутливым вольнодумством, порой извлекая из него высокую поэзию. Сразу после приезда в Кишинев, в 20-х числах сентября 1820 года Пушкин (арзамасское прозвище Сверчок) и генерал Михаил Орлов, по прозвищу Рейн, пишут письмо в Петербург своим друзьям-арзамасцам, пародируя псалом 136-й «При реках Вавилона, там сидели мы и плакали»: «мы, превосходительный Рейн и жалобный сверчок, на лужице города Кишинева, именуемой Быком, сидели и плакали, вспоминая тебя, о Арзамас, ибо благородные гуси величественно барахтались пред нашими глазами в мутных водах упомянутой речки...» Типичное вольнодумство Пушкина времен «Гавриилиады». (P. 89-90)

Capitolul II *Отголоски Кишиневского погрома* ne face cunoscuți cu ecoul ce a avut loc în Statele Unite ale Americii referitor la acest eveniment istoric.

„*Бостонская газета «Глоб» в номере от 28 мая 1903 года писала*: «*Ужасные убийства и разрушение собственности в Кишиневе естественно вызвали в Америке глубочайшее сострадание и гнев у защитников терпимости, мира и свободы. Больше того. Они принесли жесткое напряжение в международные дружеские связи, на протяжении столетия соединявшего Россию и США. Американская Республика не может предпринять в ответ меры*

возмездия, так как американские интересы не затронуты напрямую. Это верно, но нет такого закона, который препятствовал бы людям в одной части света искренне сочувствовать и утешать страдания мужчин, женщин, детей в другой стране, а также заявить тем, кто ответственен за бесчинства, что мы осуждаем и порицаем их действия..."

Prezintă interes şi enigma „Testamentului lui Petru I", care a apărut pentru prima dată pe paginile cărții „Lacrima Basarabiei" în anii '90 în limba română, reluată din cartea istoricului francez Gaston Bouthoul „Arta politicii" (Editura "Serhers", 1962). Doarece textul în limba rusă a testamentului sus indicat Mihail Hazin nu l-a găsit, autorul redă acest testament tradus din limba română de el însuşi în cartea *Еврейское счастье* pe paginile 259-261.

În capitolul III *Мозайка памяти* autorul scrie şi despre campionul lumii la şaşte Iser Cuperman, despre economistul-filosof Aron Kațenelinboighen, despre violonistul Fima Knafeliman şi despre alți oameni cu care autorul a comunicat.

Cartea dată este o operă de valoare în creația lui Mihail Hazin, în care se întrunesc schițe, povestiri, memuare cu acțiune, descrieri, personaje. Limbajul operei, care este perfect racordat la realitățile istorice şi sociale ale timpului, fac lectura extrem de agreabilă.

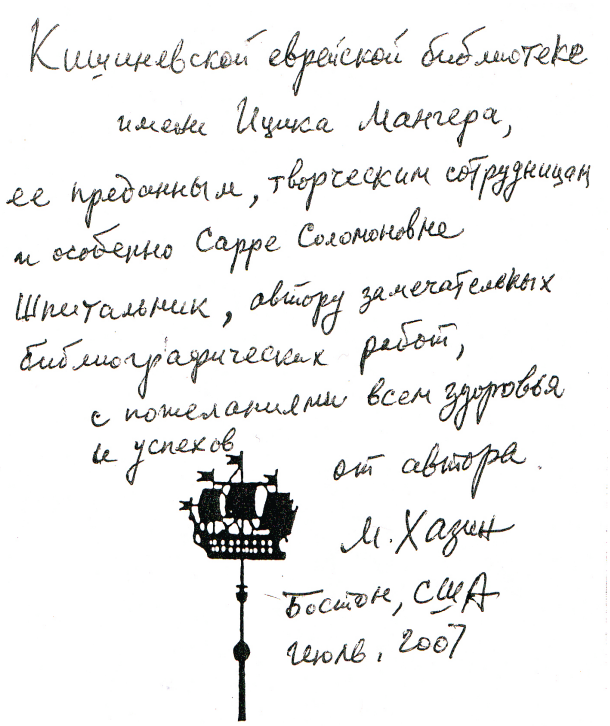

Liberi în oraşul interzis: Jurnal chinez / Leo Butnaru, Horia Gârbea, Mircea Ghițulescu, Dinu Grigorescu. – Bucureşti : Editura Ghepardul, 2007. – (Colecția : „Ocolul pământului "). – 172 p.

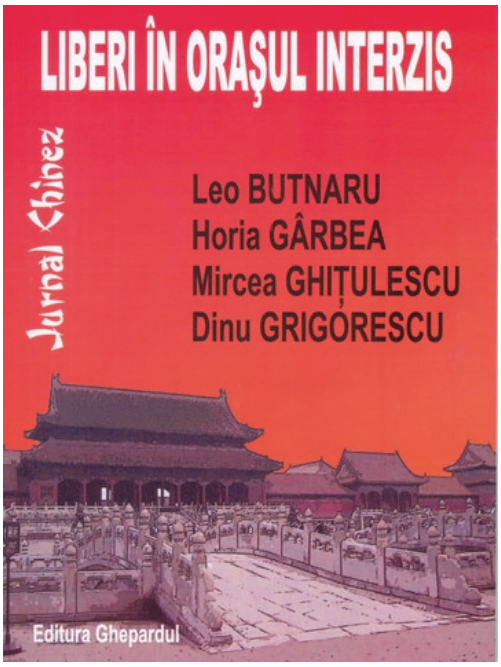

Grație legăturilor de colaborare reciproc avantajoase, pe care le are Uniunea Scriitorilor din România cu organizații afine din alte țări, an de an sau, uneori, o dată la doi ani delegații de literați vizitează fascinanta Chină. Din zeci de peregrini-condeieri care au urcat pe Marele Zid Chinezesc sau au intrat – totuşi – în Oraşul interzis, care au făcut câțiva paşi, de probă, pe nisipişul acaparant al Pustiului Gobi sau s-au plimbat pe celebra şi "controversata" Piață Ten An Men – cea mai mare din câte există în metropolele lumii, deci – unii dintre aceşti zeci de scriitori şi-au scris jurnalele de călătorie în țara lui Confucius. Printre ei – Cornel Ungureanu, Lucian Vasiliu, Vasile Dan, Ioan Holban ş. a. Şi iată-ne în fața unui nou volum de acest gen, *Liberi în oraşul interzis*, care întruneşte jurnalele a patru autori – cele scurtisime ale lui Horia Gârbea *"Cum am devenit erou"* şi Mircea Ghițulescu *"Soldați de teracotă"*, cel ceva mai extins al lui Dinu Grigorescu "*Însemnări vesele pe spinarea dragonului*" şi cel al lui Leo Butnaru, *"Drumul cu ieroglife*", care deține 2/3 din întreaga carte. Fiecare autor se particularizează şi personalizează, precum i se întâmplă şi în scrisul artistic integrat în generalitatea literaturii panromâneşti. Este vorba nu doar de a vedea în patru moduri unele şi aceleaşi lucruri, ci şi de viziuni – diaristice, eseistice, beletristice, filosofice.

Fiecare capitol este însoțit de note biografice şi imaginile autorilor.

Dar să ne oprim la cele descrise de compatriotul nostru Leo Butnaru. În cele 110 pagini din cartea susmenționată, se face, pas cu pas, descrierea celor mai fascinante amintiri legate de turismul intercultural ce a durat 2 săptămâni (14 octombrie - 29 octombrie 2003). Iată ce gânduri îi vin în minte autorului, aflându-se în aeroportul moscovit Şeremetievo la 14 octombrie:

„*...într-o astfel de călătorie oarecum neobişnuită, ar fi necesar să-ți stimulezi, să-ți induci, dacă e posibil, o stare de spirit de o acută receptivitate, pentru «a prinde» şi a reține cât mai multe din sensurile ne-europene ale vieții şi civilizației ce au a şi se deschide, colea, peste câteva fuse orare. Adică, să încerci, să tinzi şi tu să fii în deplinătatea stării pe care budismul o numeşte U in', ce ar însemna activitatea maximă a celor cinci funcții ale vieții – receptarea formei obiectului, capacitatea de a raționa, activitatea abstractă a conoştiinței, acțiunea fizică şi cunoştințele practice. Toate astea îşi vor fi de reală utilitatea în cele două săptămâni, cât vei hălădui prin Țara Marelui Zid*".(p. 9)

„*În fine (un "în fine" de etapă, din multe altele ce au a urma) ajungem la Marele Zid pe care cineva va face doar câțiva paşi, printre/între creneluri, alții – înaintând câteva sute de metri, însă nimeni nu va face mii şi mii de paşi, pentru că această construcție din munți e una – nu-i aşa? - de un parcurs amonte, pe unde dificil, pe unde – extrem de greu de urcat. De fapt, segmente, şerpuiri de zid ni se arătase-ră cu mulți kilometri înainte de a fi ajuns la Badalin, însă acestea nu erau amenajate, utilate pentru vizitatori. Ele vălurează exact pe crestele labirintice, ca o fabuloasă şiră a spinării pământului. Construcția minunii (pentru că în istoria civilizațiilor umane e considerată una ca atare) a început în timpul dinastiei Tzin, fiind isprăvită între anii 221-206 î. e. n. Era prevăzută pentru apărarea țării contra năvălirilor repetate şi barbare ale hoardelor nomade, în special ale hunilor. «Lacrimi şi hohot de râs trezeşte munca împăratului», scria / hieroglifia poetul Tzui Tzinyui (sec.VIII), referindu-se la zecile, sutele de mii de vieți omeneşti, jertfite pentru această zidărie, hohotele de râs, însă, fiind adresate post factum (...de o mie de ani) naivei încrederi a suveranului, că respectivul mur ar putea cu adevărat ocroti țara de amenințări, de nenorociri. Zidul are o lungime de 6350 de kilometri, dar şi astăzi se mai întâmplă să fie descoperite* segmente necunoscute" (p.23-24).

La 17 octombrie oamenii condeiului au vizitat oraşul «interzis» - oraşul de Purpur, unde autorul ne relatează în memoriile sale:

„*Teritoriul Oraşului de Purpur care, odată ce primeşte atâta potop de vizitatori, nu-şi mai îndreptățeşte genericul restrictiv de interzis, e de 720 de mii m², într-un dreptunghi cu laturile de 760 şi 960 de metri. Palatele şi acareturile fostei reşedințe dinastice au 9999 de încăperi (şi nimeni nu s-a gândit sau nu a îndrăznit – să fie ... interzis ? – să mai croiască una, ca să se facă cifra rotundă, de 10 mii... ; ar fi dispărut farmecul indecisului, misteriosului...), ceea ce-l atestă drept cel mai mare complex de arhitectură clasică de pe mapamond în care, iată, intrăm prin Poarta Ten An Men, numită şi Chengalin, în sensul că Fiul Cerului (împăratul) avea împuternicire divină să fie mai marele lumii. (Pe parcursul a 500 de ani, Oraşul de Purpur a servit ca reşedință pentru 24 de împărați, 14 din dinastia Ming şi ceilalți zece – din Qing).*

Ca arhitectură şi parametri, această construcție a dus-venitului, adică poartă şi este de-a dreptul impresionantă, atingând 70 de ly (55 de metri) înălțime şi zece metri lățime. Temelia de marmoră e de doi metri, iar cărămizile din care a fost zidită «cântareau» câte 24 de kilograme fiecare. Ea comunică arhitectural, organic, cu cochetele turnulețe de la colțurile împrejmuirilor, asamblate din câte 9 grinzi şi 18 stâlpi de lemn. Toate construcțiile sunt acoperite cu țiglă aurită şi glazurată, iar pereții sunt de o culoare roşie-închisă (muşchiul taurului). În exteriorul zidurilor, a fost săpat un şanț adânc, umplut – ca de obicei, şi pretutindeni – cu apă. Iar în interiorul imenselor curți din fața palatelor sunt amplasate vase enorme, cam cu volumul de o mie de litri fiecare, care erau destinate pentru stingerea eventualelor incendii. Precauțiile nu erau fără temei, deoarece Oraşul de Purpur arde la căderea dinastiei Ming (1368-1644), în decursul căreia, de altfel, s-au construit cele mai multe componente ale fastuoasei reşedințe. Toate vasele uriaşe fuseseră aurite, însă de pe unele nobilul metal l-au răzuit cu baioneta ostaşii englezi şi francezi, după intervenția militară din anul 1860" (p. 30-31)

Un capitol aparte este consacrat Muzeului Caligrafiei :

„Muzeul Caligrafiei pare şi el retras din vreun oareşicare spațiu rural sau urban. Aspectul său arhitectural, cu grădină, stele de piatră, statui şi alei exotice, e unul de însingurare medievală, de reculegere în marea şi statornica faptă a scrisului ca artă, a artei ca scris (alias, pictogramele, hieroglifele)" (p. 57).

„Chinezii susțin că hieroglifele lor sunt rodul unei inspirații celeste, inclusiv – cea a expoziției aştrilor (Exact (şi) în spiritul grecilor antici, în limba cărora hieros înseamnă «sacru» şi griphe – „ceea ce e cioplit"). Iar conceperea şi elaborarea scrisului sunt atribuite legendarului împărat Fu-Tyiti care, cică, avea protuberanțe craniene, ca semne indubitabile ale înțelepciunii sale" (p.58).

„Astfel, scrisul chinezesc, sistemul său hieroglific s-a constituit cu două mii de ani înainte de Hristos, iar caligrafia ca artă – în secolul II al erei noastre, anul de grație considerându-se a fi 108, când, probabil, se întâmplase ceva sacramental pentru această nobilă îndeletnicire umană." (p. 58)

„*Numărul total al semnelor e de 50 de mii, însă în comunicarea curentă şi scrierea hieratică, adică simplificată, sunt utilizate doar 4-7 mii. Apariția hieroglifelor este aureolată de legende captivante, fiind percepută ca o revelație şi grație ale puterilor cereşti. De unde şi deosebita considerație acordată caligrafilor talentați, arta cărora uneori a fost pusă mai presus de pictură*" (p. 59)

Mironov, Filip. **Livada de cuvinte: Versuri**. – Chişinău: Pontos, 2007. – 110 p.

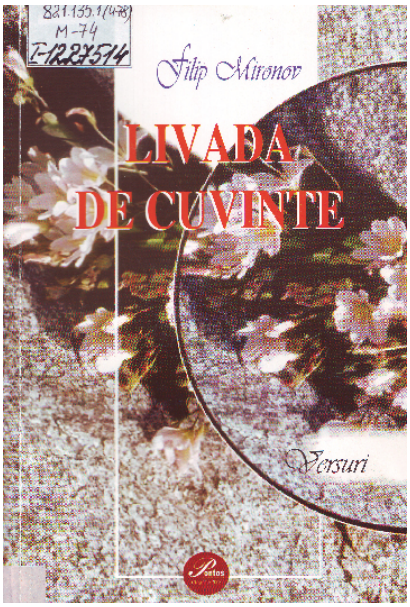

Asemeni unui alt mare înstrăinat – poetul Alexandru Lungu din sudul Basarabiei, stabilit la Bonn şi transnistreanul Filip Mironov, peste ocean, cultivă doruri şi melancolii, imprimându-le cu un rafinament deosebit pe frăgezimea, puritatea şi disponibilitatea fără de margini a cuvintelor:

“ Turma gândurilor mele,
Fără glas, fără Cuvinte,
Paşte liniştea din stele
Şi tăcerea din morminte.” (p. 25)

În Filip Mironov, poet apreciat al copiilor, convețuia şi un alt poet – al trăirilor interne profunde, un poet care ca şi cum s-ar feri să-şi exteriorizeze sentimentele. S-a aflat cu traiul nişte ani oarecum îndepărtat de larva vieții literare, retras în universul Căprianei. Acolo a ascultat liniştea – vara verde, iarna albă – şi, posibil, uitându-se la frumoasa pădure care începe mai la deal de vechea mănăstire, i-au răsărit versurile:

“*Dă-mi, stejarule, dă-mi energie,*
Forță-n brațe şi-un pic de răcoare,
Ca nici cea mai cumplită urgie
Să nu poată ca să mă doboare.
Frunza verde apleacă-ți cu vrajă
Şi strecoară-mi în suflet tărie,
Că destinul hain, ca pe-o mlajă,
Mă tot îndoaie din copilărie.

Tu curajul pierdut mi-l adună
Să rezist când loveşte trădarea,
Căci o barcă mă simt pe furtună
Când în valuri se-agită-n jur marea.
Numai tu îmi dai sevă fierbinte
Şi-mi pui drept diagnosticul bolii...
Sub coroana ta vreau ca-nainte
Să învăț ca pe băncile şcolii.” (p.6)

De câțiva ani, poetul locuieşte dincolo de ocean, la New York. Fiind departe de baştină, simțind acut că nimic *„Nu e mai amar pe lume / Cum este străinătatea*”(p. 45), vine la noi, de peste ocean, cu o nouă carte, într-un fel testamentară. Citind versurile incluse între copertele acestui volum, se simte în fiecare celulă sufletul poetului plin de dragoste şi dor pentru pământul baştinei, pentru oamenii care i-au fost şi-i rămân apropiați, pentru alte promoții de băieţaşi şi fetițe care îi recită versurile la diferite manifestări artistice. Uitându-se la râul care-şi poartă apele spre Atlantic, râu în care nu s-a scăldat niciodată, poetul îşi aminteşte de Nistru aşa cum l-a văzut lângă Dubăsari. Fiind impresionat de:

„Gudzonul în piatră-mbrăcat,
Mereu şoptindu-se cu Oceanul.
În apele lui nicicând nu m-am scăldat

Şi-mi pare că n-o să mă scald nici la anul.” (p.49)
Tot aici poetul se destăinue:
„Eu Nistrul nu-l pot schimba nici pe un râu,

Să fie de aur frumoasele-i maluri.
Emoțiilor mele aş vrea să pun frâu,
*Dar nu pot şi simt parcă mă-neacă valuri.” (*p.49)

Într-un sens, versurile „cu paşaport american” ale lui Filip Mironov exprimă atât trăirile sale, cât şi ale celor mulți semeni pe care destinul i-a împrăştiat prin lume.

„Strofele mele, strofele,
Înmugurind simultan,
Setea îşi sting din cofele
Atlanticului Ocean.

Arşița grea le reprimă,
Vrând parcă pizma să-şi verse.
Până la ultima rimă
Luptă neostoit versul.

Doamne, de ce-n ciuda anilor
m-ai aruncat nemilos
În brațele uraganelor,
Vântului vijelios?!” (p. 44)

Fiind departe de casă, La New York, cunoscutul creator de poezie pentru copii, autor a peste 20 de cărți adresate acestora, sufleteşte, desigur, e acasă. Durerea despărțirii se simte în poezia lui Filip Mironov. Astfel, îl încearcă nestăvilita dorință ba de a se aşeza

„*Pe pragul aşternut din faţa casei*” (p. 56), ba de a se duce „*La Fântâna Matroanei, sub nuci,*

Unde frunzele tremură-n vânt,
Într-o zi eu totuna m-oi duce
Să mă-nchin gliei pân-la pământ.
M-oi ascunde să nu mă mai vadă

Prăşitorii din Valea Grigoarei,
Că plâng de bucurie-n livadă
Şi-mi şterg ochii trecând prin ogoare.

Vinovat, o să trag cu obrazul,
Când, sfios, m-oi opri sub coroane,
Doar n-am scris nici un vers, nici o frază
Despre tine, Fântâna-a Matroanei.

Când adesea mă chinuia dorul,
Neştiind încotro să apuc,
Tu-nainte-mi ieşeai cu ulciorul
Să-mi sting setea la umbră, sub nuc.
Şi de ce aşa-mi tremură mâna,
Când cuvinte aştern de iubire?!
Izvorăşte din mine fântâna,
Murmurând din adânc, din simţire”. (p. 55)

În cartea *Livada de cuvinte* Filip Mironov revede „plaiul cu cireşi”, unde i-a „trecut în zbor copilăria”:

„Şi-mi vin amintirile vertiginos...
Noi vrem să le-nvingem în viaţă pe toate.
Dar tot un cireş azi foşneşte duios
De-asupra mormântului mamei şi-al tatei...

O, plai cu cireşi! O, pământule drag,
Aici mi-a trecut în zbor copilăria!
Foşneşte-mi, foşneşte-mi, prieten, la prag,
Că dacă n-ai fi, nici n-aş şti bucuria”. (p.19)

Odată cu aceste amintiri şi dorinţe se simte o notă de melancolie în poeziile meditative ale scriitorului, marcată de un patriotism firesc. Destinul dramatic al neamului nostru reflectat în destinul unui singur om (în persoana sa) şi necesitatea împăcării cu destinul său constituie mesajul poeziei *Rămân cu ale mele*:

„Mai bine era să rămân la oiţe
Şi tu ciobăniţă printre ciobăniţe,
Aici să-nvăţăm cum învaţă păstorii
Gramatica vieţii odată cu zorii.

Mai bine era...Sună chiar ca o predică!
Dar viaţa te-apucă prea brusc de gâtlej,
Nici nu prinzi de veste cum îţi pune piedică
Şi totul se pierde ca într-un vârtej.
Rămân cu destinul, cu toate-ale mele,
Cum mintea mă duce şi cum mi-a fost scris.
Prin râşniţa vremii, prin zăbrele,
Îmi pare c-a fost o poveste, un vis.
Şi sufletu-mi nu vrea s-audă de drâmbă-
Se zbate în tângă abia-abia viu.
Cărarea-i de vină, pe semne-i cam strâmbă.
S-o iau înapoi? E târziu, prea târziu...

Şi dacă târziu e, urma-voi cărarea
Şi ducă-mă ea unde are de dus,
Ca râu-n vâltoare, în zbucium ca marea,
Sau poate în zbor ca-n poveste, pe sus.
Rămân cu-ale mele, precum mi-e destinul
Din naştere dat într-o zi din trecut,
Pribeag rătăcind prin necaz ca străinul,
Sosit pe un plai nou şi necunoscut”. (p.46)

Nechit, Irina. **Un fel de linişte**. – Bucureşti : Vinea, 2006. – 84 p.

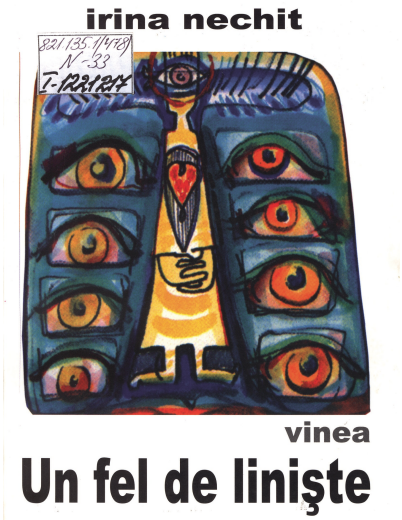

Irina Nechit nu face parte dintre scriitorii care editează rar, la intervale de decenii, doar pentru a da semne disperate de viaţă literară, încercând astfel măcar să salveze nişte aparenţe, să nu se autoexcludă definitiv dintr-un proces şi dintr-un fenomen la care au ţinut, despre care au crezut că va arăta altcumva, dar s-au trezit condamnaţi la o periferie a literaturii. Autoarea volumului *Şarpele mă recunoaşte* a publicat în 15 ani 7 volume de poezie, dramaturgie şi critică teatrală. În această aparentă diversitate de interese, constanta ei rămâne poezia, editând, în medie, o carte la trei ani. Este prezentă în antologii naţionale, în dezbateri pe teme de literatură, în delegaţiile de scriitori care pleacă din când în când peste hotare. Poeta se reflectă şi în dramaturgia pe care o scrie şi pe care o promovează de mai mulţi ani: prin lirismul amar infuzat personajelor sau situaţiilor din piese.

Un fel de linişte este noua ei plachetă de versuri, apărută la Editura "Vinea", când tot în acelaş timp, în 2003, publicase tot la Vinea o altă carte de poezie, *Gheara*.

Liniştea, propulsată în titlul cărții, are două semnificații care se desprind chiar la lectura primelor texte: una de ordin personal, firească într-o carte cu poezii lirice, alta cu implicații mai largi, de natură socială, mai estompată pe fundalul întregii plachete. Irina Nechit abordează în poezia sa aşa teme stringente, cum ar fi tema exodului, tema străzii: copii şi oameni ai străzii sau oameni ai nimănui. *Un fel de linişte* e deci liniştea de acasă, atmosfera bucolică, netulburată, plină de soare, în spatele căreia se produce în surdină drama.

Fumezi fără oprire e tocmai poemul de la începutul cărții în care poeta pune pe tapet o tragedie moldovenească ce are ochi atât de calmi şi senini. Poemul e construit pe baza unei simple antiteze: dincolo e un el generic, un "nabab" "*scufundat în zăpadă până la gât*", căruia picii îi aprind ultima țigară, dincoace:

"fetele pe care le-ai iubit
nasc în mijlocul iernii copii morți
cu bulgări de zăpadă în mâini". (p. 5)

De la poem la poem observăm că Irina Nechit a rămas în cea mai mare parte fidelă tonului şi stilisticii sale, caracteristice încă primelor volume.

Mai multe poeme sau versuri tratează tema trecerii omului în general sau a unor persoane mai mult sau mai puțin concrete. Irina Nechit apelează rar la exclamații pentru a exprima supremul regret, cel al trecerii ireversibile a timpului. Citățm un fragment din *Vin roşu*, unul dintre cele mai bune poeme din carte:

"Doar cu vin roşu ca de taur aş putea să-mi trezesc mătuşile
care dorm liniştite la umbra zidului pulverizat
doar cu untdelemn sfințit le-aş unge pleoapele străvezii
prin care se văd irişii lor adânci ca fântânile
Nu şi-au tăiat părul de când le-a doborât somnul
şi pletele lor atârnă din cer
ca o ploaie neagră mirosind a crizanteme ofilite.
De ani de zile nu şi-au schimbat lenjeria dantelată
şi nici nu şi-au scos pantofii demodați dorm aşa încălțate
pe cearceafuri de atlaz lunecoase precum lumina înserării
Pietrele scumpe de la gâtul lor nu mai strălucesc
iarba înaltă ațâță greierii sufocă demonii cu trupuri de păianjeni
au trecut săptămâni şi veacuri
de când nu le-am vorbit mătuşilor mele
azi le strig : v-am adus vin roşu în cupe visătoare!
sunt un copil de ceramică frumos ca un fruct
de ani de zile aştept să ies dintre picioarele voastre neprihănite". (p. 27-28)

Dacă s-ar cere imperios să alegem doar unul, cel mai bun poem, după opinia noastră, din acest nou volum de versuri ne-am opri la *Elegie pentru chipul meu:*

„Eram alcătuită din linii blânde
însă cineva le-a şters atât de repede
că nici n-am apucat să scot o vorbă
să bat cu pumnul în masă
să țip ca din gură de şarpe.
Nu accept altă bărbie
altă piele alți pomeți şi alte pleoape
ochii mei mă întreabă îngroziți
unde-i alunița de pe obraz
şi unde-s cele două priviri cu miez auriu.
Probabil într-o noapte am dormit prea strâns
şi-a venit o apă ca un potop
şi mi-a spălat trăsăturile,
apoi a venit o lipitoare
şi mi-a supt chipul de altădată.
Nu mă mai recunosc". (p.29)

Un poem cutremurător despre trecerea noastră prin viață, de o cruzime stilizată, care se aşază în cele din urmă într-un exercițiu al privirii.

Un fel de linişte nu este o carte cu semne clare de bilanț, de traversare a unei crize sau de deschidere a unei noi perioade de creație. E o carte. E transcrierea unui traseu existențial şi poetic. Poemele sunt ca filele unui jurnal. Volumul nu e un jurnal tradițional, dată fiind tenta lui non-(auto)biografică, lipsită de miză biografică. Alte semne se citesc în placheta Irinei Nechit: de evoluție înceartă şi sigură.

Orizont testamentar: Miniatură poetică rusă: În 2 volume / traducere de Leo Butnaru. – Nădlac : Ivan Krasko, 2006.

Constatăm cu satisfacție că dl Leo Butnaru, poetul, criticul, istoricul literar care a selectat traducerile pentru această amplă antologie, nu a ignorat nici unul din pericolele care pasc o asemenea întreprindere, prin materia ei gingaşă şi supusă luptei critice. Ar fi rămas la o înaltă clasă a criteriilor, în ordinea posibilului, favorabil în cazul prezent este un merit ce nu îi poate fi retras.
Barbu Cioculescu

Recent la Editura "Ivan Krasko" au apărut volumele alcătuite, traduse de Leo Butnaru, bine venite pentru re-desenarea în inima cititorului român a unor pagini din cele mai frumoase şi mai interesante cărți din viață în versuri a lumii – poezia rusă.

Miniatura poetică rusă este o colecție interesantă care, subscriem celor spuse de Leo Butnaru, dincolo de relevarea unui anumit peisaj, are rolul şi de a contribui la restabilirea "... *punților dintre fulminanta literatură a începutului de secol şi cea din contemporanietatea artistică, punți arse de primitivismul agresiv al ideologiei comuniste şi perniciosul realism socialist ca "metodă de creație", pentru care cultura înseamnă, întâi de toate, un sistem de interdicții"* (p.5). În epoca Represans aceste punți de legătură au fost construite în ilegalitatea lit-subsolului (anti)sovietic sau întreținute imaginar-esteticeşte de aşa-numita a treia literatură, care se orienta spre fenomenologiile artistice plăsmuite (apărute) la intersecțiile artei cu metafizică, precum au fost şi trebuiau să mai fie suprarealismul, expresionalismul, futurismul, suprematismul, imaginismul, simbolismul...

Cele două volume a lui Leo Butnaru *Orizont testimentar: Miniatură poetică rusă,* cuprinde, după prefață, intitulată *Poemele care creează un cititor*, creațiile unei galerii impresionante de poeți, unora poate mai cunoscuți cititorului român, ca Anna Ahmatova, Ghennadi Ayghi, Aleksandr Block, Valeri Briusov, Iosif Brodski, Ilya Ehrenburg, Daniil Harms, Velimir Hlebnikov, Aleksei Krucionâh, Vladimir Maiakovski ş. a., în total 400 de nume, cu tot cu monostihişti.

Fantasticul şi grotescul existențial din societatea comunistă, deformatoare de personalitate relevă o cruntă absurditate a "realității neatrăgătoare", ostilă şi degradantă. Efectul terifiantului e obținut prin autenticitata detaliilor selectate cu scrupulozitate, a gesturilor şi a inflecțiunilor verbale caracteristice şi caracterizatoare, ca în acest monostih: "*Plânge sacadat maşina de tocat*" (Daniil Harms, p. 251) sau în următorul distih:

"Mă tem de-al înghețului veşnic sloi.
Mă tem să nu înmărmuresc în el. Dar voi? " (Gherman Lukomnikov)

Abea peste ani, parcă veni "răspunsul" din partea lui Arsen Mirzaev:

"*Nu te teme!*
Nu mai sunt aceleaşi teme„ (p. 45), ca pe vremea când, zice un alt poet, Leonid Vinogradov:

"*Vocifera muză isterică:*
" Servesc Uniunea Sovietică! " (p. 182)

Fiecare volum de "miniaturi" se încheie cu monoversuri, care pot fi privite şi ca elementele unui tablou sintetic al preocupărilor creatorilor vremii, situației din Rusia, de tipul celui semnat de Vadim Perlamuter: "*Ferice de cel ce supraviețui istoriei Rusiei*..." (p. 217) sau Arsen Mirzaev: "*Palindromonstru"* (p. 214). Şi la urma urmei, să gândim aidoma lui Ian Satunovski: "*Important e să ai tupeul de a crede că astea-s versuri"* (p. 218).

Materialele din antologia dată pot oferi nu doar întregul corpus al poeziei unei națiuni, ci şi componentele ei luate aparte, adică şi miniaturile în care – dacă e să ne referim, precum o făcurăm şi până acum, la literatura rusă – se manifestă avangardismul începutului de secol douăzeci, tragismul perioadei de represalii, paradoxala viziune asupra războiului, după care vine aşa-numita «poezie a barăcilor», ajungându-se la democratismul tolerant, cu versiunile sale «cosmice» sau «materialiste», abstract – minimalizate sau «suprapoetice», cu colajul postmodern sau compoziția în stil pop-art etc. Cu toate acestea, versurile din această antologie sunt demne de toată considerația şi de o cât mai mare atenție din partea cititorului.

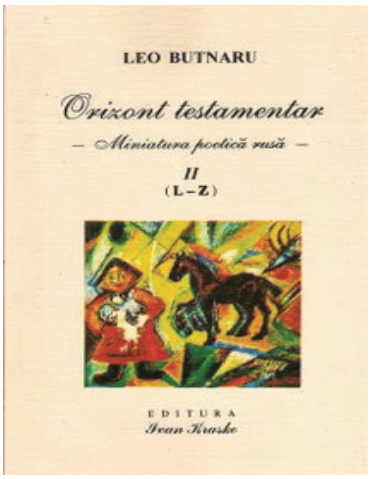

Poezia Acasă: Poeți contemporani din Basarabia / antologie de Iulian Filip şi Mihai Stan; stud. introductiv de acad. Mihai Cimpoi. – Târgovişte : Bibliotheca, 2007. – 431 p.

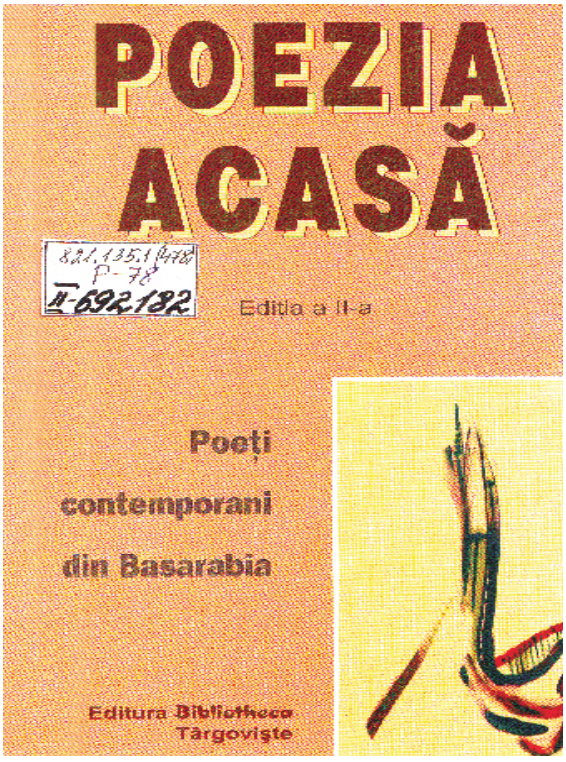

Iulian Filip prezintă cititorului de limba română o antologie a poeziei basarabene, aşa cum o vede el, prin volumul *Poezia Acasă. Poeți contemporani din Basarabia*, apărută la Editura Bibliotheca din Târgovişte. La alcătuirea acestei antologii şi-a adus aportul şi distinsul scriitor şi om de cultură din România –Mihai Stan.

Cartea a apărut ca o consecință a rubricii *Poezia Acasă*, inițiată de revista *Litere* încă în noiembrie 2000 şi susținută de-a lungul mai multor ani de Iulian Filip. Poetul nostru a adunat, generos, ceea ce i s-a părut mai valabil din cărțile poeților din diferite generații, dar uniți într-un acelaşi cuget şi simțire românească. Ei se numesc Vasile Romanciuc, Liviu Damian, Nicolae Costenco, Petru Zadnipru, Grigore Vieru ş. a, până la optzeciști Irina Nechit, Emilian Galaicu-Păun sau Nicolae Popa.

Fiecare poet basarabean se bucură de o prezentare generoasă, nu prin nişte banale, seci fişe biobibliografice, ci prin nişte elegante minieseuri ce poartă amprenta unui stil destul de bine cunoscut - cel a lui Iulian Filip. Titlurile sunt pe cât de metaforice, pe atât de semnificative, grăitoare, precise: *În cenaclul literar după Cercul Polar* (Nicolae Costenco), *Poet cu pietrele adunate* (A. Codru), *În teatrul pâlpâirilor gânditoare* (L. Lari), *A vrut cândva s-o fure pe Mona Liza* (A. Busuioc), *Cel mai blând vodă al Basarabiei* (Gh.Vodă), *Poetul tăcerilor neobişnuite* (M. I. Ciubotaru), *Între neologisme, luturi nearse şi alte provocări* (I. Hadârcă), *Previziuni luminoase strict necesare* (Leo Butnaru), *Ispititoare, dulce capcană biblioteca* (Alexe Rău), *Poetul turnului de fildeş înclinat* (Grigore Chiper) ş. a.

Aud zumzetul a roiuri de poeți lucrând
în melosul interior al unui grai de aur
Ioan Alexandru

Florilegiul poetic basarabean este prezentat şi de un ciclu reprezentativ de poeme, care le însoțeşte, cu unele mici excepții aparținând lui Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Ianoş Țurcanu şi Leo Butnaru, de desene proprii. Volumul se încheie cu un compartiment intitulat *Fețe cu obraz*. *Album cu imagini inedite*, incluzând fotografii din arhiva personală a lui Iulian Filip, în care sunt surprinşi, în diverse ipostaze, colegi de... condei şi de idei.

O astfel de antologie este foarte necesară şi se justifică nu atât prin cunoaşterea liricii româneşti din Basarabia, cât mai ales, prin cunoaşterea stării de spirit a acestor poeți, care – aşa cum mărturiseşte Iulian Filip în prefața-interviu a antologiei – sunt promotorii unei „*veniri în fire*" naționale în „*vederea poeziei la ea acasă"*(p.14), înțelegându-se prin aceasta regăsirea şi promovarea, dincolo de Prut, a valorilor culturale şi, implicit, lirice româneşti.

„*În cioburile oglinzii*
Împrăştiate
Aduni crâmpee răzlețe,
Le-nchegi..." (p.386) – "**Cioburi de reflecție**" rândurile citate ale lui Iulian Filip se pare că l-au însoțit în tot timpul cât a țesut acest covor poetic viu, expresiv, inteligent, marcat de „tensiunea înaltă a inspirației".

Să facem cunoştință cu scrierile unor poeți basarabeni, poezia "**Din adânc**" de Nicolae Costenco (1913-1993):

„*Sus, la poarta raiului,*
Omul izgonit veni.
Plânse-o vreme şi urni
Fluierele naiului.

Începu o plângere,
Grea povară pentru somn, -
Că în îngeri şi în Domn
Răni plângeau să sângere.

Şi porniră naltele
Lacrimi pe poteci de-amurg.
Şi – o apă – una curg
Altele, tot altele.

Îşi plângea păcatele,
Ce greşite-au fost, de lut.
Ce păcate am făcut
Oare, neiertatele?" (p.74)

„Împurpurate de amurg,
Pe steiuri apele se scurg
Şi ochi de fiară ne privesc
Din sihla-ntunecată.
Un drum de ierbi, un schit în nor,
O pasăre de sub picior
Țâşnind...simt, n-am să mai iubesc
Ca astăzi niciodată”. (p.82) – poezia “**În munți**”, Leonida Lari (n.1948).

„Doamne, ce-s de fericit –
Am dormit fără de vise,
Am dormit dormiri distinse,
n-am visat că am trăit.” (p.391) – poezia “**Realități**”,

Iulian Filip (n. 1948) nu sunt decât deosebiri de nuanță. Poezia basarabeană este dominantă de un sentiment subtil în expresie. Şi poeții ironici sunt de o factură mai veche, şi este reprezentată în antologie de Aurel Busuioc (n.1928) – poezia “**Despre frunze**”:

„N-ați întâlnit
un om ciudat pe stradă?
Interesant!
Eu îl zăresc mereu
şi s-ar putea ca el
să nu vă vadă,
cât despre voi...
Mă rog:
acela-s eu.
Într-un palton
de modă foarte nouă,
cu ochi vioi
sau trişti...
Un om înalt
cătând atent
la firele de rouă
ce nu se văd prea lesne
pe asfalt.

Şi mai cătând
în rostul său cel paşnic
prin frunzele ce le striviți
uşor
conceptul unui vers
aproape straşnic,
pe care l-a pierdut întâmplător...
Nu l-ați văzut?
Mă mir.
De-atâta vreme...

Un om înalt!
Cu ochi vioi
sau trişti,
într-un palton...

Sunteți grăbiți, pesemne,
Ori poate ați venit aici
turişti?

Păcat...
Altfel el v-ar ruga,
desigur, ca frunzele
să nu le mai călcați,
că-i greu să cercetezi atâta
singur prin frunzele
ce are-o toamnă-n braț,
şi orice frunză moartă
încă-i vie,
cu sângele său roşu,
sau gălbui,
şi orice frunză
e o poezie,
dar
numai una singură
e-a lui...” (p. 90-91)

„Apa se apleacă
Să treacă pe sub talpă.

Trenul se apleacă –
Să treacă pe sub pod.

Copacii se apleacă –
Să treacă pe sub cer.

Viața se apleacă –
Să treacă pe sub moarte” . (p. 134). – poezia “**Viața**”, Nicolae Esinencu (n. 1940)

„Se va lăsa un fel de iarnă pufoasă
un fel de cumsecădenie sâcâitoare.
Voi sta între îngeri ca semnul de carte între foi
vreau să zic între foile
unei cărți trecute sub tăcere.
Voi fi pus să despart o puritate de altă puritate
ceea ce nu se poate obține decât plasând
între ele ceva impur – simpla mea prezență.

“Presat acolo de împrejurări
presat până la esență
voi fi un adevărat blestem pe capul
îngerului meu păzitor”. (p. 128) – poezia “**Semn de carte**”, Nicolae Popa (n. 1959).

“În acvariul sferic
din odaia mea
viața peştilor
are un singur sens –
acela de a bucura
ochiul stăpânului.
Însă stăpânul din mine
se face peşte
de cum ies şi privesc
cupola Cerului
care nu e decât o jumătate
dintr-o sferă albastră –

dintr-un acvariu uriaş –
în care
viaţa noastră
acela de a tot căuta
ochiul
pentru plăcerea căruia
am fost făcuţi.
Din care parte
ne priveşti, Stăpâne?

De unde ne urmăreşti?" (p.191- 192) – poezia "**Acvariu**" de Alexe Rău

„iedera pe cruce: sânge vegetal prin braţele
înlemnite-a neputinţă-n lături
iată li se văd, umflate, venele
verzi spre-albastru: crucile de lemn
nobilimea veche-a cimitirelor

iedera pe cruce: pătimaşa, sfântă
Magdalena-ncolăcind picioarele
ţeapănului crucifix: din cruce
fix priveşte ţintuit Iisus la
trupu-i mlădios în care Domnul
se descoperă – Aletheia! – în procesul
de fotosinteză: mai mult aer" (p. 147) – poezia **"Pieta"** (iedera pe cruce), Emilian Galaicu-Păun.

Structura antologiei, care cuprinde treizeci de poeţi, dintre care numai douăzeci şi cinci fuseseră publicaţi în revistă la data întocmirii sumarului, este caracterizată prin aşezarea poeţilor într-o ordine alegătoare, nu după stiluri, nici după vârstă. Apoi, în cadrul fiecărui grupaj, poeziile nu sunt datate prin indicarea volumului din care au fost reţinute. Poate era de preferat să se procedeze altfel, însă dată fiind unitatea stilistică a poeziei basarabene, lucrurile sunt bune şi aşa.

Un amator de poezie, oricine s-ar interesa de pulsul liricii din Basarabia, răsfoind volumul *Poezia Acasă*, îşi va putea face o imagine destul de clară şi corectă despre ce fel de lirică se scrie la noi şi va trage numaidecât concluzia că în Basarabia se cultivă, în a doua jumătate a secolului XX, o poezie de calitate, la unison cu multe vibraţii lirice, din aceeaşi perioadă. Pe alte meridiane europene, poate mai ales sud-est-europene. Şi dacă cineva îşi face această impresie, şi dacă mai trage şi aceeaşi concluzie – alcătuitorii volumului *Poezia Acasă*, Mihai Stan şi Iulian Filip, se pot mândri cu o remarcabilă împlinire extra-poetică şi, totodată, parafrazându-l pe scriitorul (al)chimist Ion Vatamanu – atât de mult a poeziei!...

E o carte sărbătoare, pe care Iulian Filip ne-a făcut-o cadou.

Rău, Alexe. **Fragil şi înaripat**. – Timişoara: Augusta, 2007. – 56 p.

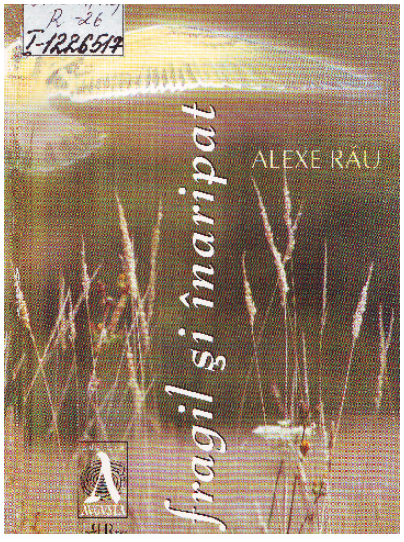

Mai am un
singur dor:
să mă duci
dincolo
în spatele
văzului
înainte să mă
dărâme
în această
muţenie surdă
tunetul
bocetului
A. Rău

La Timişoara a apărut volumul de versuri al lui Alexe Rău cu titlul atât de suav, celest şi robust în acelaşi timp, autor care demonstrează, că printre vocaţiile sale de bază este şi cea de poet.

Deşi publică multe lucrări de specialitate şi este la curent cu cele mai noi tehnologii, implementate şi în biblioteci, şi are o activitate social-profesională prodigioasă, evidenţiată de distincţiile menţionate, nu este dat la o parte imperativul sufletului, cel al împlinirii prin poezie, meditaţie, exprimările emotive fiind revărsate în câteva volume de versuri: *Spune ceva* (Chişinău, 1993), în care, afirmă V. Pohilă, atinge cele mai fine coarde ale sufletului, *Uniluconul* (Chişinău, 1997), *Nuca lui Nevermore* (Timişoara, 1999), *Pe noi nouă, adu-ne* (Chişinău, 2003), *Absenţa e mai mare ca prezenţa* (Chişinău, 2006). Lui Alexe Rău îi aparţine şi un studiu folcloric: *Interferenţe etnofolclorice româno-slave în sud-vestul zonei Hotinului*: (Cernăuţi-Larga-Chişinău), (Chişinău, 1980). În calitate de specialist-bibliograf semnează lucrările: *Există şi un Dumnezeu al bibliologiei* (Chişinău, 2000), *Jurnal parizian* (Chişinău, 2001), *Ochiul din oglinda paginii* (Chişinău, 2002), *Magister dixit* (Chişinău, 2004), *Dialoguri* (Chişinău, 2007), *Un fir de plumb atârnat de un lucru fragil şi înaripat* (Chişinău, 2007). Vizavi de cea dintâi, *Există şi un Dumnezeu al bibliologiei*, V. Pohilă a afirmat că „a adus un spor de încredere, optimism şi de alinare, poate, celor care trudesc printre rafturile îndoite de greutatea volumelor, i-a făcut pe mulţi să privească altfel, cu ochi mai blânzi, mai îngăduitori la activitatea instituţiilor de bibliotecă de la noi", faptul evidenţiindu-se pe un fundal de atitudine de neglijare a acestei vechi şi nobile profesiuni.

De fapt, orice carte, în special un volum de versuri aparținând lui Alexe Rău, „a implicat apariția unor recenzii şi consemnări în care autorului i se dau note mari, mai mult decât nişte elogii amicale” (V. Pohilă).

Pe lângă aceste volume, aptitudinile scriitoriceşti se manifestă în numeroase articole, studii, eseuri publicate în periodicele din țară şi de peste hotarele ei. Afirmația lui Vlad Pohilă aduce un plus celor despre calitățile intelectual-creative ale poetului despre care discutăm: „...având un dar nativ al scrisului şi o accentuată predispoziție pentru cercetare, a încercat şi a izbutit să dea acestei activități ritmuri, vibrații, trăiri creatoare, iar creația, fiind o inepuizabilă sursă de revelație şi desfătare, l-a plasat într-o zonă cumva favorizată a breslei din care face parte.”

Caracterizând într-un enunț opera poetică a lui Alexe Rău, vom rezuma aprecierile criticii literare: autorul cultivă o poezie meditativă, cu tempo-uri ba de romanță sau rondel, ba de colind, ba litanie sau lied, adesea în ritmul tipic ultimei răscruci de milenii, cu parabole şi paradoxuri proaspete, printre care metafora se simte foarte comod. Este o poezie ce procură celui ce-i deschide cărțile o desfătare aparte şi un prilej aparte de reflecție.

„... scutură de praf şi naftalină straie folclorice (...), evidențiind pietrele scumpe şi fluturaşii metalici, demonstrând croiala lor modernă, finețurile țesăturii prin care a trecut şi firul greu al dorului (...). În fond, e un necomplexat de formule, un „conservator” dezinteresat, un spontan risipitor de frumuseți vechi de psalmi, romanțe, colinde şi descântece, care-şi transcrie senzațiile şi trăirile în desene şocante...” (M. Cimpoi. O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia, Ch., 1996, p. 272).

În volumul de versuri apărut recent, *Fragil şi înaripat*, poetul Alexe Rău este profund meditativ, un cercetător minuțios al lucrurilor, intrate în obiectivul interesului său poetic. Este admirabilă abordarea esenței problemei, uneori fiind oferită şi rezolvarea acesteia. Din cauza subiectelor şi motivelor existențialiste, volumul e uşor melancolic, dar prin aceasta este percepută maturitatea în înțelegerea lucrurilor. Modul de abordare al acestor chestiuni este cu totul unic, de la primele rânduri fiind simțit caracterul poeziei autorului nostru. Iar ideile-muză sunt de la lucrurile pe lângă care trecem şi nu le vede ochiul şi caracterul firesc până la neliniştile metafizice, pe care fie nu le înțelegem, fie evităm să le gândim.

Oferim câteva gânduri poetice din volumul de versuri prezentat.

Oraş
„Mii şi mii de picioare
tropăind necontenit
Fețele lipsesc -
au fugit la Țară”. (p. 34)

Occident
„fețe îngrijite
haine proaspete
pantofi curați -
aşa cum sunt
moldovenii doar
în sicriu”. (p. 35)

Genealogia picturii
„Lumina străfulgerată
care ne vine
de la Dumnezeu
e de atâta ori mai mare
decât puterea ochilor noştri
încât ne orbeşte -
ni se arată ca un
întuneric

Şi atunci Dumnezeu -
pentru că suntem copiii lui -
ca să ne ocrotească
a hotărât să ni se arate câte puțin
prin jocul
culorilor
care alcătuiesc
întunericul Său
prea luminos”. (p. 39)

Bejan, Vlad. **Satul Cotiugenii Mari, jud. Soroca**: destine din țară. Consăteni din Iaşi. – Iaşi: Editura Fundației Axis, 2007. – 190 p.

Localitățile Republicii Moldova, adică toată informația referitoare la aşezarea lor geografică, la trecutul istoric, folclorul, instituțiile acestora, oamenii care le populează, sursele în care se menționează despre acestea etc. sunt de ceva timp în atenția cercetătorilor. Subiectul este de mare actualitate în condițiile în care orice om interesat de vatra strămoşească, de cultura şi istoria neamului său, se întoarce, mai devreme sai mai târziu, la origini, la locul de baştină, la locul care îl întoarce în timp şi spațiu unde şi-a trăit cei dintâi şi cei mai frumoşi ani ai vieții.

Necesitatea studiilor, privind satele şi oraşele noastre este dictată şi de lipsa investigațiilor în acest domeniu, uneori existând documente în diverse arhive, şi acestea în mare parte neexplorate, dar lipsind istoria propriu-zisă a localității respective. Fiecare cercetare în care este luată în discuție chiar şi o singură localitate a Republicii Moldova, umple golul format de o lipsă îndelungată a documentării în această privință şi completează tezaurul informațional despre localitățile noastre şi ca informație documentar-artistică a unor buni cunoscători a celor descrise, şi ca sursă bibliografică.

Dintre aceste lucrări este şi cartea lui Vlad Bejan, care o prezintă cu mândrie şi dragoste de neam, satul său de baştină, Cotiugenii Mari. Cititorului se oferă date succinte despre autor. Vlad Bejan vine dintr-o familie de înaltă formație spirituală, tatăl, Victor, fiind preot, iar mama, Sofia, învățătoare în total şapte copii. Viitorul autor al cărții îşi face studiile primare în satul de baştină, apoi continuă la mănăstirea Cuşelăuca, județul Soroca. În anul 1933 este printre elevii Liceului „Ion Creangă" din Bălți, apoi la Liceul „B. P. Hasdeu" din Chişinău. Preocupările sale literare se manifestă încă în anii pe când era elev, aflându-se printre cei care monitorizează publicarea unei reviste, în cazul nostru, revista liceenilor de la „Ion Creangă" *Crenguța* (1938, 1939) şi revista elevilor de la liceul din Chişinău – *Licurici* (1941, 1942).

În anul 1944 întreaga familie se refugiază în România. În anul 1942 se-nscrie la Facultatea de Medicină din Iaşi. În timpul războiului a făcut stagii la diferite spitale de răniți. În anul 1948 efectuiază o specializare în balneologie la Cluj-Napoca, devenind asistent la Clinica balneologică din Iaşi, ulterior pe post de conferențiar. Situația politică din țară nu i-a permis să continue activitatea didactică, de aceea a fost înlăturat din cadrul universitar. Meseria ulterioară a fost cea de medic balneolog la Policlinica universitară. Cu scopul aprofundării şi perfecționării profesionale, reciclează un stagiu de balneologie la Granville (Franța). Apreciabilele merite ale compatriotului nostru, Vlad Bejan a fost stăruința de autorități şi contribuția la construcția Policlinicii Balneare "Nicolina", a Spitalului de Recuperare, a unui sanatoriu, a Şcolii de deficienți motor, a colaborat la refacerea Stațiunii Strunga, pentru valorificarea apelor sulfuroase de la Dânceni, a descoperit şi a studiat izvoarele din Grădina Botanică, ale căror ape sunt utilizate până în prezent. A reuşit să facă cu mult peste cele expuse succint şi fragmentar despre autor, întreaga-i muncă intelectuală rezultând în 42 de volume de medicină, ecologie, recuperare medicală şi 22 de volume de literatură.

Drept motto pentru a descrie viața lui Vlad Bejan serveşte chiar afirmația sa: „*Viața mi-a fost senină, cu dragoste şi recunoştință față de bunii mei părinți, cu multă iubire şi grijă față de familie, cu sentimentul datoriei şi devotamentul pentru Patrie*."

Volumul de față este scris cu multă atenție, mare dragoste de locurile natale şi săteni. Din descrierea autorului, Cotiugenii Mari este satul aflat „*nu departe de apele Nistrului*", care „*impresionează prin multiplele sale valențe*." Pe de o parte istoria întemeierii acestuia coboară în negura timpurilor, prin vechime datând anterior întemeierii Voievodatului Moldovei. Iar locuitorii săi sunt răzeşi şi mazili.

Din punct de vedere structural, lucrarea este împărțită în trei capitole mari: capitolul întâi, evocă istoria satului, inclusiv legenda întemeierii

satului şi a numelui său, versiunile acestora, izvoarele scrise în care e menționat satul etc., până la istoria zilelor noastre, unde autorul prezintă lista deportaților, care le scapă unor autori, în primul rând pentru că solicită o muncă migăloasă la întocmirea ei; în capitolul al doilea, autorul vorbeşte despre oamenii cei mai cunoscuți de vază, sau „de seamă", aşa cum îi califică autorul şi anume despre cei plecați, refugiați şi răspândiți în toată România; în capitolul trei este vorba despre o categorie mai restrânsă a celor plecați şi anume despre ieşenii originari din Cotiugenii Mari.

Invităm cititorul la lectura cărții, de altfel, foarte captivantă, oferind în cele ce urmează un fragment:

„Noi, cei din generația războiului, născuți pe pământul Basarabiei, când ne îndreptăm gândurile spre anii copilăriei şi adolescenței, ne cuprinde un cald sentiment de nostalgie, regrete dar şi de mândrie. Ne cuprinde nostalgia casei părinteşti, cu mângâierile şi zâmbetul bunilor noştri părinți, ograda unde petreceam înconjurați de orătănii şi nelipsitul cățel favorit, jocurile cu tovarăşii de grădiniță, amintirea colegilor de şcoală, căldura primilor noştri învățători. Câtă bucurie ne aducea ziua de duminică anunțată de dimineață de zvonul clopotelor bisericii, apoi antrenarea în grupul celor prinşi în horă pe un tăpşan din mijlocul satului şi serile, când ne întâlneam grupuri şi povestirile împleteau realitatea cu fantasmele vârstei!

Trecerea anilor, deceniilor nu a estompat imaginea satului natal, cu casele ascunse în verdeața pomilor, învăluite în aroma florilor care se continuau de la topirea zăpezii până în zilele viscolului de iarnă.

Oamenii locului de odinioară ne par acum mai senini, mai optimişti, mai blânzi şi mai ospitalieri.

Evident, astăzi, vicisitudinile, apăsarea anilor transfigurează îndepărtatele zile lipsite de griji, temeri şi amenințări. Rămâne un timp în care ne refugiem măcar şi pentru o clipă să ne mângâiem sufletul într-un scurt popas de odihnă şi încântare." (p. 56-57)

Brezianu, Andrei. **Historical dictionary of Moldova** / Andrei Brezianu, Vlad Spânu. – 2nd ed. – Lanham : The Scarecrow Press, Inc., 2007. – 444 p. – (Historical dictionaries of Europe ; no. 52).

La Editura "Scarecrow Press", Inc. (SUA) a apărut cartea *Historical dictionary of Moldova*, în colecția "Dicționarele istorice ale Europei", ediția a doua, de Andrei Brezianu, cercetător independent, care a lucrat la "Vocea Americii" şi a publicat câteva volume de eseuri şi studii în domeniul comunicării transculturale, şi Vlad Spânu, care a activat în serviciul diplomatic al Republicii Moldova şi este preşedintele Fundației Moldova care pledează pentru legături mai strânse între Statele Unite. Apreciată de specialişti drept o lucrare obiectivă şi competentă, în care se face distincția netă între Moldova istorică şi Republica Moldova, *Historical dictionary of Moldova* e primul dicționar istoric în limba engleză consacrat spațiului pruto-nistrean. După cum afirmă comentatorul politic Nicolae Negru, cartea e valoroasă şi datorită faptului că reflectă "*nu doar istoria politică, ci şi cea culturală a Moldovei de până la Unirea din 1859 şi a Republicii Moldova, începând cu 1812*".

Iată ce spune dl John Todd Stewart, fost Ambasador al SUA în Republica Moldova (1995-1998), care a menționat la lansarea acestei cărți: "*Permiteți-mi să spun că «Dicționarul istoric al Moldovei» este o carte deosebit de utilă pentru orice străin vorbitor de engleză, care este interesat de Republica Moldova. Am o deosebită plăcere să raportez că acest Dicționar este bine scris, echipa a creat o carte cu intrări concise, elegant compuse, care cu siguranță pot fi comparate cu cele mai bune scrieri istorice din Statele Unite. Salut lipsa caracterului tendențios. Autorii au făcut o prezentare foarte reuşită a unor subiective controversate*"

E de menționat structura dicționarului: după cuvântul introductiv al editorului Jon Woronoff urmează o prefață succintă. Dicționarul nu e lipsit de o listă de acronime şi abreviaturi, de mapa de hărți, unde putem face cunoştință cu harta istorică a Moldovei din sec. XVIII, pe timpurile lui Dimitrie Cantemir, cu harta RASSM din 1924, cu harta administrativă a Moldovei din anul 1999 şi, în fine, cu harta Republicii Moldova din anul 2001. Apoi urmează o listă cronologică a celor mai importante date istorice, începând cu anii 101-106 şi terminând cu anul 2006.

În introducerea dicționarului se face o analiză succintă (pe 24 de pagini) a istoriei Moldovei, a componenței etnice, a dezvoltării economico-socială şi politică.

După textul dicționarului se dau unele anexe cu listele preşedinților organului legislativ al Republicii Moldova, a prim-miniştrilor al Republicii Moldova şi o vastă bibliografie (43 de pagini).

Revenim la conținutul dicționarului, propunându-vă câteva secvențe:

"***ALISTAR, ELENA (1873-1955).*** *Political activist for* ***women's*** *rights and educator. A native of Vaisal,* ***Ismail*** *(currently Vasilievka, Bolgrad), Elena Alistar was a graduate of the University of Medicine and Pharmacy in* ***Iaşi****. She was one of the most politically active women in* ***Bessarabia*** *from 1914 to 1940. She was a cofounder of the Moldovan National*

*Party in **Chişinău**, in 1917, initiated the establishment of professional and cultural societies, and took part in organizing the first congresses of Moldovan peasants, teachers, and clergymen. Elena Alistar founded the Moldovan Women's Cultural League and was elected to represent the newly founded body in Moldova's General Assembly, **Sfatul Țării**, where, in 1918, she cast her vote in favor of Bessarabia's union with **Romania**. She served as a principal of the Chişinău Lyceum for Girls (a.k.a. the Eparchial School),from which she herself had graduated under czarist rule, in 1890.Elena Alistar took refuge in Romania,where she settled after the Soviet annexation of Bessarabia, in June 1940*." (p. 32)

„**CALLIMACHI**. *Family of local Moldovan noblemen (originally named Călmaşu) who ruled over the **Principality of Moldova** during the last stages of the **Phanariote era**. Ioan Theodor Callimachi ruled between 1758 and 1761. He passed the throne on to his son Grigore Callimachi, who reigned twice, 1761-1764 and 1767-1769, at a time of dramatic escalation of the **Russo-Turkish wars**. His other son, Alexandru Callimachi, ruled the Principality of Moldova – by then a direct neighbor to the **Russian Empire** – between 1795 and 1799. The last ruler of the Callimachi dynasty was Scarlat Callimachi, who reigned briefly in 1806, at the outbreak of the 1806-1812 Russo-Turkish War; nominally between 1807 and 1810, under Russian occupation; and yet again between 1812 and 1819, after the Russian **annexation** of the eastern half of the principality under the terms of the **Treaty of Bucharest** of 1812. Scarlat Callimachi was the last ruling prince of Moldova in its traditional historical borders, with the principality straddling both banks of the **Prut River** (see BORDERS OF MOLDOVA). One of the accomplishments of Scarlat Callimachi's reign was the publication of Moldova's first civil code of laws ("Codul Callimachi"), inspired in great part by Austrian civil law* "(p. 67).

„**JUDEȚ**. *Traditional territorial and administrative unit of Moldova (plural: județe), dismantled under Russia and Soviet rule and reestablished in 1999 only to be dismantled again in 2001. The 1999 law on Moldova's territorial reform called for the reorganization of the territory into județe: **Bălți, Cahul, Chişinău, Edineț, Lăpuşna, Orhei, Soroca, Tighina**, and **Ungheni**, plus the autonomous territorial unit of **Gagauz Yeri**, and, later on, **Taraclia**. Soon after the 2001 parliamentary elections, the largest fraction in the Moldovan **parliament**, the **Party of Moldova's Communists**, supported by the **Braghiş** Alliance,voted into law the return to the Soviet-era administrative structure of the country, consisting of raions. Prior to the 1940 creation of the **Moldavian Soviet Socialist Republic (MSSR)**, most of the territory covered by present-day Moldova was similarly divided into an equivalent number of județe, namely Bălți, Cahul, **Cetatea Albă**, **Hotin, Ismail**, Lăpuşna, Orhei, Soroca, and Tighina.*

*In terms of historical usage, the noun județ – equally in administrative use in **Romania** – is derived from jude, a traditional title meaning «judge» and, by extension, a local lord in charge of justice. See also RAION; ȚINUT*." (p. 198)

"**TRANSNISTRIA**. *The wartime area between the **Nistru** and the Bug rivers, dubbed Transnistria and passed over by Germany to Romanian administration under the Tighina Convention of 30 August 1941, with **George Alexianu** as governor-general. According to the German-Romanian agreement, the province was placed under Romanian civil administration, with the German army high command in charge of giving instructions in the areas of security and the economic use of the territory. General **Ion Antonescu** unequivocally refused to annex Transnistria to **Romania**, to preclude any possible interpretation by Nazi Germany that such a deal would serve as compensation for Romania's loss of Northern **Transylvania** awarded by Adolf Hitler to Horthyist Hungary in August 1940, barely a month after **Bessarabia's annexation** by the Soviet Union under the provisions of the **Molotov-Ribbentrop Pact.***

*The territory of Transnistria was provisionally organized in 13 administrative districts: Ananiev, **Balta**, Berezovca, **Dubăsari**, Golta, Jugastru, Moghilev, Oceacov, Odessa, Ovidiopol, **Râbnița, Tiraspol**, and Tulcin. Mass deportations of **Jews** from **Bessarabia** and **Northern Bucovina** were conducted in Transnistria between 1941 and 1943. Various statistics indicate that a total of 145,000 to 150,000 Jews were deported to Transnistria from various parts of Romanian-held territory, 56,089 of them from Bessarabia, others from Bucovina and other regions. Reportedly, about 130,000 local Ukrainian Jews were also exterminated during the wartime occupation of Transnistria, to which statistics add at least 85,000 deaths or exterminations of nonlocal Jewish deportees. Presumably, approximately 50,000 Jews survived the Transnistria deportations.*

In contemporary usage, used in hyphenated form as a common noun, Transnistria is loosely applied to the self-proclaimed east-bank secessionist **Moldavian Transnistrian Republic (MTR**). See also WAR DEPORTATIONS" (p. 355).

Pro Basarabia – repere istorice şi naţionale / coord. Mircea-Cristian Ghenghea, Mihai-Bogdan Atanasiu. – Iaşi: Alfa, 2007. – 224 p.

Volumul apărut la Iaşi, axat în jurul evenimentelor istorice şi politice ale teritoriului dintre Prut şi Nistru, numit Basarabia, este închinat jubileului de 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu Regatul României la 27 martie 1918, intenţia venind din partea Societăţii de studii istorice „Gh. Ghibănescu". Acest eveniment de la început de secol XX este, aşa cum menţionează autorii: *„Cu multiple implicaţii la nivelul întregii naţiuni române, în general, şi pentru teritoriul dintre Prut şi Nistru, în particular."*

Lucrarea, potrivit coordonatorilor, *„reprezintă concretizarea unui demers... referitor la necesitatea promovării corecte şi coerente a istoriei teritoriului românesc dintre Prut şi Nistru".* (p. 9)

Autorii materialelor încorporate în carte sunt atât de la Iaşi, cât şi de la Chişinău, doctoranzi şi tineri cercetători, majoritatea cu preocupări pentru istoria medievală, modernă şi contemporană. De fapt, se poate afirma că volumul de studii este important tocmai pentru această particularitate: *„Oferă o perspectivă ce aparţine generaţiei tinere a istoriografiei"* din spaţiul românesc.

Toate materialele incluse sunt unificate de ideea anunţată de titlul cărţii, deci reintegrarea Basarabiei în trupul ţării şi al naţiunii române.

Autorii s-au referit la diferite perioade şi laturi ale vieţii din Basarabia, precum mari demnitari de stat, precum vistiernicul Iordache Cantacuzino din sec. XVIII, neamul Durăceştilor din sec. XVII, vistiernicul Iordache Costache Venin din sec. XVIII, la fel sunt luate în discuţie nobilimea basarabeană din sec. XIX, imaginea Basarabiei în lucrările literare din sec. XIX, învăţământul teologic din acelaşi secol, unirea Basarabiei cu România, ocupaţia sovietică (1940), regimul din această perioadă, prigoana intelectualităţii basarabene, politica culturală în RSSM şi unele coordonate actuale ale vieţii social-politice de pe teritoriul nostru.

În general, studiile incluse în lucrare *„se înscriu pe linia promovării şi recuperării autentice a unor segmente istorice până nu de mult uitate sau voit ignorate"* (p. 9) Lucrarea pe care o prezentăm a izvorât din dorinţa de a reflecta trecutul istoric şi a păstra memoria faptelor ce au apus.

Prezentăm câteva fragmente din lucrare:

M. Popescu-Apreotesei, ***Recunoaşterea Unirii Basarabiei cu România***:

"Venirea la conducerea guvernului român a lui Alexandru Vaida-Voievod, la 1 decembrie 1919, a readus în prim plan problema Basarabiei. În seara zilei de 19 ianuarie 1920, Vaida-Voievod s-a întâlnit cu Georges Clemenceau (ce era foarte dezamăgit de rezultatul nefavorabil al alegerilor din Franţa, fiind hotărât să se retragă din viaţa politică, ceea ce va şi face) cerându-i, printre altele, o hotărâre definitivă în problema Basarabiei. În şedinţa Consiliului Suprem desfăşurată a doua zi, Clemenceau a pus la ordinea de zi problema Basarabiei, reuşind să obţină acceptul tuturor pentru rezolvarea chestiunii, propunând şi soluţia: evacuarea trupelor româneşti din Ungaria va fi urmată de recunoaşterea doleanţelor României. Clemenceau a mers însă mai departe, declarând, în numele Franţei, că este gata să recunoască imediat alipirea Basarabiei. În şedinţa Consiliului Suprem din 26 februarie, Vaida-Voievod a adus din nou în discuţie chestiunea Basarabiei. Vaida arăta că România depunea toate eforturile pentru evacuarea trupelor din Ungaria şi cerea, din nou, recunoaşterea Unirii Basarabiei cu România. Decizia a venit abia la 3 martie. Constatând că România a început evacuarea Ungariei, şi că guvernul român făcea toate eforturile pentru desfăşurarea cât mai rapidă a operaţiunii, Consiliul Suprem a hotărât adoptarea unei declaraţii prin care se pronunţa în favoarea revenirii Basarabiei la România. De asemenea, decizia recunoaşterii Unirii Basarabiei cu România, observau oficialii britanici şi francezi, putea pune România într-o situaţie favorabilă în cazul unor negocieri cu ruşii. Declaraţia adoptată în şedinţa Consiliului Suprem din 3 martie menţiona că Principalele Puteri Aliate sunt gata, imediat ce situaţia o va permite, să încheie un tratat prin care starea de lucruri existentă să fie recunoscută de iure. Acest moment oportun a apărut la finalul lunii octombrie. La 28 octombrie 1920, la Paris, s-a încheiat tratatul prin care era recunoscută Unirea Basarabiei cu România. Tratatul, semnat de reprezentanţii Marii Britanii, Franţei, Italiei şi Japoniei, pe de o parte, şi România de cealaltă parte, recunoştea «suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins între frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la gura sa până la punctul unde este tăiat de vechiul hotar între Bucovina şi Basarabia, acest vechi hotar». În tratat se menţiona că acesta va intra în vigoare doar după ce va fi ratificat de toate părţile semnatare, ceea ce a determinat, ulterior, alte negocieri între statul român şi ceilalţi semnatari pentru obţinerea ratificării". (p. 124)

M.Țăranu, ***Teroarea intelectualității basarabene sub regimul ocupației sovietice*** (1940-1941):

"Anexarea, de către Uniunea Sovietică, a teritoriilor româneşti, s-au soldat cu exodul în masă a populației autohtone, reprezentată prin zeci de mii de refugiați români, care s-au evacuat peste Prut. Până la 3 iulie, când autoritățile sovietice au închis punctele de trecere la frontieră, în România au trecut doar o parte mică din cei care au dorit să se refugieze. Printre cei care au reuşit, în termen de cinci zile (28 iunie – 3 iulie), să ajungă în România, erau: 8 549 învățători, 762 preoți, 25 189 funcționari, 589 avocați, 6 200 muncitori, 80 000 țărani, 2 200 studenți, 11 771 elevi de liceu şi alții. Este greu de stabilit cu exactitate numărul refugiaților din Basarabia şi Nordul Bucovinei, totuşi, până la 4 decembrie 1940, Comisariatul pentru refugiați a înregistrat 220 500 persoane.

Acțiunile de teroare din 1940-1941 i-au vizat pe toți cei care erau considerați drept obstacol în calea expansiunii sovietice în ținut şi, în primul rând, pe intelectuali, inclusiv pe foştii funcționari ai administrației româneşti, semnatarii actului Unirii de la 1918, fețe bisericeşti, ofițeri ai armatei române şi țariste etc. (p. 161)

Purici, Ştefan. **Introducere în istoria Basarabiei** / Ştefan Purici. – Suceava: Editura Universității „Ştefan cel Mare", 2006. – 136 p.

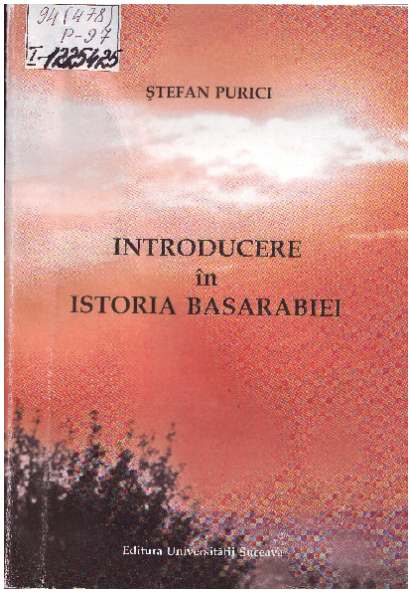

Studiul lui Ştefan Purici, doctor în istorie, este o lucrare foarte bine documentată şi tratată, în special dacă o mai şi comparăm cu atâtea istorii sau pseudoistorii, câte au fost scrise în ultimul deceniu. Deşi este profesor la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi şi are multe lucrări, studii, materiale de istorie din diferite perioade, lucrarea de față se referă la Moldova dintre Prut şi Nistru, în perioada 1806 – 1918, „teritoriu istoric", după cum afirmă însuşi autorul, deci împreună cu județele Cetatea Albă, Ismail şi Hotin, numit în ştiința istorică Basarabia. Autorul face o incursiune în istoria acestei regiuni, de la formarea Basarabiei, începând cu războiul ruso-turc (1806-1812). Abordând problema Basarabiei, Ştefan Purici ia în discuție mai întâi o problemă mai generală şi anterioară subiectului – originea toponimului Basarabia, trecând apoi la problema politică a expansiunii Rusiei țariste spre Balcani, vorbind în continuare despre teritoriile româneşti la începutul secolului al XIX-lea, războiul ruso-turc din 1806-1812, pacea de la Bucureşti şi implicațiile internaționale ale acestui eveniment.

În lucrare sunt analizate toate aspectele vieții din Basarabia, aflată în componența Rusiei țariste, în calitate de gubernie. Astfel, autorul a adus în fața noastră, în cunoştință de cauză, următoarele laturi ale vieții Basarabiei: organizarea politico-administrativă, evoluția etno-demografică şi socială, evoluția agriculturii, la fel, s-a referit la industria, comerțul, transportul din această regiune. N-a fost neglijată nici viața spirituală a Basarabiei, autorul luând în discuție viața bisericească ortodoxă, pe lângă aceasta, evoluția culturii. Este urmărită şi influența pe care a avut-o țara integratoare, Rusia, asupra regiunii pe care şi-a alipit-o, Basarabia, fiind vorba despre reformele ruseşti din anii '60 – '70. Ştefan Purici prezintă aspecte ale vieții politice ale Basarabiei integrate Rusiei; vorbeşte despre mişcarea națională românească (1861-1914), la fel, despre Basarabia în anii Primului Război Mondial, ajungând până la marele eveniment al Unirii Basarabiei cu Regatul României.

Odată Unirea fiind înfăptuită, autorul stăruie asupra evenimentelor de după acest act istoric, referindu-se la acțiunile social-politice şi culturale din Basarabia, care trebuia să treacă de la viața impusă de alt stat la cea tradițională românească, specifică zonei şi locuitorilor ei de secole. Deci, în capitolul de încheiere al acestei monografii istorice, al paisprezecelea, autorul descrie tabloul integrării politice a Basarabiei cu Regatul, vorbeşte despre chestiunea zemstvelor, despre restructurarea învățământului, schimbările din viața bisericească, chestiunea rurală şi cea electorală şi despre un fapt nu mai puțin important, prin care a fost consolidat şi consfințit acest fapt istoric, recunoaşterea internațională a Unirii.

Studiul le va fi de ajutor şi folos, studenților, cadrelor didactice, tuturor iubitorilor de istorie a țării străbunilor, acesta adâncind şi clarificând chestiuni care nu erau reflectate pe deplin în documentele, studiile, lucrările de până acum.

Prezentăm un fragment din lucrare, referitor la integrarea Basarabiei după unirea acesteia cu restul țării:

"După Unire, Sfatul Țării, continuând să activeze în regim obişnuit, a procedat la realizarea prevederilor Declarației din 27 / 9 aprilie. În Consiliul de Miniştri, ca reprezentanți ai Basarabiei au fost desemnați, la 3 / 16 aprilie 1918, I. Inculeț şi D. Ciugureanu. Preşedinte al Sfatului Țării a fost ales Constantin Stere.

La 9 / 22 aprilie Ferdinand I a

semnat un decret regal prin care numea un Consiliu de directori pentru administrarea provizorie provincială a Basarabiei. Preşedinte al Consiliului şi Director de Finanțe a fost numit Petre Cazacu, iar ca membri Ion Costin, Director de Interne, Nicolae Codreanu, Director al Lucrărilor Publice, Ştefan Ciobanu, Director al Învățământului, Vlad Chiorescu, Director al Industriei şi Comerțului, Gheorghe Grosu, Director al Justiției, Emanoil Catelli, Director al Agriculturii, Isac Gherman, Director al Controlului şi Arcadie Osmolovschi. La 11 mai a fost confirmată componența comisiilor agrară şi constituțională, care aveau misiunea de a elabora proiectele de legi necesare.

Însă din cauza insuficienței mijloacelor de conducere şi administrație şi din considerentul că Basarabia nu avea armată proprie, Sfatul Țării a înființat, în iunie 1918, un Comisariat general, cu atribuții depline în domeniul administrației provinciei şi a armatei de pază. Odată cu inaugurarea acestei instituții s-a început organizarea administrativă pe baza principiilor din Regat, iar hotărârile Consiliului, adoptate sub formă de ordonanțe, aveau putere de lege. Totuşi, acțiunile întreprinse de Comisariatul General nu au dat rezultatele aşteptate, deşi odată cu introducerea ordinii în diferite instituții s-au semnalat anumite efecte pozitive. În linii mari, această nouă instituție de stat n-a îndreptățit aşteptările şi la 1 ianuarie 1919 a fost desființată.

Una dintre măsurile importante a constituit-o unificarea legislativă care avea drept scop crearea unui sistem juridic adecvat noilor condiții de dezvoltare a Basarabiei în cadrul Statului Român. Procesul de unificare s-a desfăşurat treptat, timp de zece ani, şi cu multe dificultăți, admițându-se în această perioadă funcționarea în paralel a unor legi vechi şi a celor noi adoptate de administrația românească. În această perioadă au fost adoptate următoarele legi mai importante: Decretul-lege din 6 octombrie 1918, pentru organizarea justiției din Basarabia, modificat mai apoi de câteva ori; Decretul-lege din 5 noiembrie 1918 pentru aplicarea în Basarabia a legii contabilității publice. Prin Decretul din 6 octombrie 1918 pentru organizarea justiției în Basarabia, limba oficială a instanțelor judecătoreşti din Basarabia a devenit limba română". (p. 126)

Cele mai recente traduceri româneşti în limba cehă

La acest capitol este vorba de traducerea în limba cehă a romanului *Simion Liftnicul. Roman cu îngeri şi moldoveni* de Petre Cimpoieşu şi de publicarea volumului *Balada Miorița* în limba cehă. Semnificația acestor traduceri sporeşte cu atât mai mult, cu cât travaliul de a transpune în limba lui Jaroslav Hašek meandrele limbii româneşti se datorează celor doi românişti de la Praga, Jiři Našinec şi Libuše Valentová, autorii celebrului *Dicționar al scriitorilor români*, realizat în colaborare cu V. Ciobanu şi V. Gârneț, care a fost lansat în primăvara anului 2003 la Chişinău. Jiři Našinec şi Libuše Valentová sunt, în acelaşi timp, profesori la Catedra de Limbă şi Literatură Română a Universității Caroline din Praga, deci pregătesc viitoarele generații de traducători ai literaturii române, Catedra convertindu-se în virtutea acestui fapt în principalul "focar" de iradiere a culturii românilor de pretutindeni în Cehia.

Cimpoieşu, Petre. **Simion Výtažník. Romàn o andělích a Moldavanech.** – Praga, 2007

Romanul lui Petru Cimpoieşu, care în cehă sună *Simion Výtažník. Romàn o andělích a Moldavanech,* a fost lansat cu mare fast în cadrul Târgului Internațional de Carte desfăşurat la Praga. Această carte fusese desemnată drept carte a anului şi câştigătoare a Premiului *Magnesia Litera* – un premiu foarte prestigios care pentru prima dată a fost acordat unui autor străin.Tirajul său s-a epuizat foarte repede din librării. Pentru a oferi o imagine adecvată a receptării, vom spicui câteva fragmente din comentariile apărute în presa literară cehă. Astfel, Alice Horáčkova nota în *Mlada Fronta* : "*Inspirată din actualitatea românească, povestirea, care se desfăşoară într-un bloc cu 8 etaje, se combină perfect cu calitățile de roman perfect şi de traducere perfectă (Jiři Našinec). În mod inteligent şi autoironic, fără elemente isterice, autorul descrie în mod iscusit tranziția societății româneşti comuniste spre aceea de consum extrem, tranziție ce seamănă mult cu cea cehă. În acest sens, Simion Liftnicul este, de fapt, un roman românesc, dar în acelaşi timp şi un roman ceh"* (23.04.2007)

Iar cunoscutul critic literar Pavel Mandys de la revista *Týden,* avea să afirme: "*Un cititor "laic" (nespecialist) nu are curajul să aprecieze nivelul traducerii, iar nivelul textului este pur şi simplu, de invidiat. Un roman atât de stratificat şi complex despre viața contemporană în literatura cehă a apărut ultima oară în 1994, când Jáchym Topol a publicat romanul "Sestra" (Sora). Citind romanul lui Cimpoieşu, suntem tentați să-l comparăm uneori cu Karel Poláček, alteori cu Thomas Bernhard. Astfel, cu primul, Cimpoieşu ar avea în comun entuziasmul figurinelor (al personajelor) de provincie, cu al doilea, subminarea perfectă şi disprețuitoare a tuturor capriciilor, miturilor şi iluziilor naționale. Se pare că problema este asemănătoare în mai multe țări: cu cât oamenii sunt mai lenoşi, mai needucați şi mai incapabili (şi ca rezultat în majoritate sunt nemulțămiți de viața lor socială şi privată), cu atât pentru ei are o importanță mai mare identitatea colectivă şi, mai ales, poporul. Cititorul ceh poate fi recunoscător că această tendință, deşi în scădere, dar totuşi încă evidentă, a societății postcomuniste, reuşeşte să fie surprinsă cu umor şi măiestrie literară de către un scriitor român, în timp ce nimeni dintre cehi n-a reuşit acest lucru. De fapt, nici nu prea s-a încercat.* (02.04.2007)

Calitatea traducerii, pe care o pot aprecia în special cunoscătorii ambelor limbi, a fost remarcată şi de neobosita Libuše Valentova în două ample comentarii publicate în revistele *Respekt* (04.06.2007) şi *Mosty* (03.07.2008). Rezumând aprecierile Domniei sale, se poate spune, că L.Valentova, pe lângă valoarea propriu-zisă incontestabilă a textului original, remarcă faptul că versiunea cehă denotă calități excepționale, fiind citită cu sufletul la gură, fără să-ți dai seama că este vorba de o traducere.

Balada Miorița v českých překladech. – Praga, 2007

Cât priveşte volumul *Balada Miorița v českých překladech* (Balada Miorița în lemba cehă), a cărei lansare a avut loc la Facultatea de Litere a Universității Caroline din Praga. Aceasta adună la un loc versiunile în limba cehă ale baladei, însoțite de un studiu introductiv extrem de documentat şi pertinent, *Balada Miorița şi locul său în cultura română*, semnat de L. Valentova. Distinsa românistă prezintă istoricul Baladei, se referă la semnificația sa şi la modul cum a fost interpretat acest text de critica românească, începând cu V. Alecsandri şi terminând cu D.Țepeneag.

Prezentarea grafică a volumului nu ar fi putut să o facă altcineva decât un pictor născut pe meleagurile Mioriței, adică Teodor Buzu, originar din Drăslicenii Basarabiei.

1. AGACHE, CATINCA. **Literatură română în țările vecine: 1945-2000:** Basarabia (Republica Moldova), nordul Bucovinei (Ucraina), Banatul iugoslav Vojvodina (Serbia), Ungaria / Catinca Agache. – Iaşi : Princeps Edit, 2005. – 492 p.

2. **Balada Miorița v českých překladech**. – Praga, 2007.

3. BÂRCEA, DAN. **Românitatea răsăriteană. Biserici rupestre din Basarabia** / Dan Bârcea, Mihai Nicolae. – Bucureşti : Editura Semne, 2006.

4. BEJAN, VLAD. **Satul Cotiujenii Mari, jud. Soroca: destine din țară. Consăteni din Iaşi** / Vlad Bejan. – Iaşi : Editura Fundației Axis, 2007. – 190 p.

5 BREZIANU, ANDREI. **Historical dictionary of Moldova** / Andrei Brezianu, Vlad Spânu. – 2nd Lanham: The Scarecrow Press, Inc., 2007 – 444 p.

6. CHELCEA, ION. **Etnografie: Privire către noi înşine ca popor** / Ion Chelcea. – Bucureşti : Ars docendi, 2007. – 278 p.

7. CHIVU, MARIUS. **Cartea cu bunici** / Marius Chivu. – Bucureşti : Humanitas, 2007. – 552 p.

8. CHRISTI, AURA. **Trei mii de semne** / Aura Christi. – Bucureşti : Editura Fundației „Ideea Europeană", 2007. – 406 p.

9. CIMPOIEŞU, PETRU. **Simion Výtažník. Román o andělích a Moldavanech** / Petru Cimpoieşu. – Praga, 2007.

10. CIOCAN, IULIAN. **Înainte să moară Brejnev** / Iulian Ciocan. – Iaşi: Polirom, 2007. – 172 p.

11. COŞERIU, EUGEN. **Lenguaje y discurso** / Edición, anatación y estudio previo de Oscar Loureda Lamas. – Pamplona : Editura Eunsa, 2006. – 195 p.

12. COŞERIU, EUGEN. **Lingüística del texto. Introducción a la hermenéutica del sentido** / Edición, anatación y estudio previo de Oscar Loureda Lamas. – Pamplona : Editura Eunsa, 2006. – 195 p.

13. DIMITRIU, EUGEN. **Sub cerul Basarabiei natale** / Eugen Dimitriu. – Suceava, 2007. – 222 p.

14. **Eminescu Plutonico : Poetica del fantastico** / coord. G.Vanhese. – Università deglei Studi della calibria: Centro Editoriale e Librario, 2007. – 329 p.

15. **Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor** / Select., pref. Daniel Corbu.- Iaşi: Princeps Edit, 2005.- 442 p.

16. GALAICU-PĂUN, EMILIAN. **Yin Time** / Emilian Galaicu-Păun. – Stuttgart : Pop Verlag, 2007. – 124 p.

17. GARAZ, OLEG. **Territoria: Proză** / Oleg Garaz. – Cluj-Napoca : Editura Limes, 2007.

18. GÂRNEȚ, VASILE. **Literatur express : Europa de la fereastra vagonului** / Vasile Gârneț, Vitalie Ciobanu. – Bucureşti : Cartea românească 2007, Colecția Jurnal & Memorii, ş. a. – 466 p.

19. HAZÍN, MÈHAIL. **Evreiskoe ŝcastie. Zapisi dlâ druzej : Očerki i esse.** – **Boston :** Hermitage Publishers, 2007. – 422 p.

20. **Kersnovskaâ, Evfrosiniâ. Skol'ko** stoit velovek / Evfrosiniâ Kersnovskaâ. – Moskva : ROSSPÈN, 2006. – 856 p.

21. **Liberi în oraşul interzis : Jurnal chinez** / Leo Butnaru, Horia Gârbea, Mircea Ghițulescu, Dinu Grigorescu. – Bucureşti : Editura Ghepardul, 2007. – (Colecția : "Ocolul pământului"). – 172 p.

22. LUPAN, NICOLAE**. Din coapsa Daciei şi-a Romei: Românism şi conjuncturism** / Nicolae Lupan. – Bucureşti : Criterion Publishing, 2007. – 272 p.

23. **Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor** / selecț., pref. Daniel Corbu. – Iaşi : Princeps Edit, 2005. – 442 p.

24. MIRONOV, FILIP**. Livada de cuvinte : Versuri /** Filip Mironov. – Chişinău : Pontos, 2007. – 110 p.

25. NECHIT, IRINA. **Un fel de linişte** / Irina Nechit. – Bucureşti : Vinea, 2006. – 84 p.

26. NUȚĂ, ION. **Limbă şi cultură românească în Basarabia** / Ion Nuță. – Bacău : Vicovia, 2007. – 270 p.

27. **Orizont testamentar : Miniatură poetică rusă** : În 2 volume / traducere de Leo Butnaru. – Nădlac : Ivan Krasko, 2006.

28. **Poezia Acasă : Poeți contemporani din Basarabia** / antologie de Iulian Filip şi Mihai Stan ; stud. introductiv de acad. Mihai Cimpoi. – Târgovişte : Bibliotheca, 2007. – 431 p.

29. **Pro Basarabia – repere istorice şi naționale** / coord. Mircea-Cristian Chenghea, Mihai-Bogdan Atanasiu. – Iaşi : Alfa, 2007. – 224 p.

30. PURICI, ŞTEFAN**. Introducere în istoria Basarabiei** / Ştefan Purici. – Suceava : Editura Universității "Ştefan cel Mare", 2006. – 136 p.

31. RĂU, ALEXE**. Fragil şi înaripat** / Alexe Rău. – Timişoara : Augusta, 2007. – 56 p.

32. RĂU, A. **Nacional'naâ programma „ Pamât' Moldovy" : ètapy razrabotki i realizacii** / A. Rău // Vestnik Bibliotečnoj Assamblei Evrazii. – 2007. - Nr. 1. – P. 49-52.

33. RĂU, A. Pis'mennost' kak put' poznaniâ čelovečeskogo bytiâ (bibliosofiâ). Vvedenie v bibliosofiû / A. Rău // Vestnik Bibliotečnoj Assamblei Evrazii. – 2007. - Nr. 2. – P. 66-72.

34. **Stat slab, cetățenie incertă. Studii despre Republica Moldova** / coord. Monica Heintz. – Bucureşti : Curtea Veche, 2007. – 324 p.

35. STOIAN, DAN. **În zbor spre cetățile nistrene: memorii de război (iunie 1941 – noiembrie 1941)**. – Bucureşti: Editura Semne, 2007.- 489 p.

36. **The lie of the land : our correspondent learns of fraud most fowl** // The Economist. – 2007. – 18 mai.

37. THEODORESCU, RĂZVAN. **Civilizația românilor între medieval şi modern. Orizontul imaginii (1550-1800) /** Răzvan Theodorescu. – Iaşi : Princeps Edit, 2006. – 516 p.

38. ȚARĂLUNGĂ, ECATERINA**. Dicționar ilustrat al scriitorilor români** / Ecaterina Țarălungă. – Bucureşti : Litera Internațional, 2007. – 464 p.

Cultură. Civilizație....3
Biblioteconomie....7
Religie....14
Politică....15
Economie....21
Arta militară....23
Învățământ....25
Etnografie. Folclor....26
Muzică....29
Arta teatrală....30
Sport....32
Lingvistică....35
Ştiința literaturii....38
Literatura artistică....48
Istorie....69
Noutăți editoriale....75
Bibliografie....76

Bun de tipar:
Apărut: 2009

Coli de tipar: 9,75
Tiraj: 100 ex.

Tiparul sub comanda nr. ,
executat la Imprimeria BNRM,
str. 31 August 1989, 78 A,
Chişinău